

E-KİTAP ARŞİVİ

Dijital Bilgi Kaynağınız

www.e-kitaparsivi.com

YÜZYILIN CANLI BELGESELLERİ: 5

Çernobil Çocukları... 5

Matriyoşka: Sevgili Annecik... 10

İNSANIN KİRLENMESİ... 15

AMA MUTSUZUM VE DAHA MUTSUZ OLUYORUM... 18

BAHAR İZİN İSTEMEZ 21

KELEBEKLER ÖZGÜR MÜ? 25

ÇİÇEKLERİN DİLİNİ BİLMEK... 28

İÇİMİZDEKİ BÜYÜCÜ... 32

ARMAĞANIN EN GÜZELİ... 36

AŞIK OLMAK HAKKI... 44

YALANIN YEDİ RENGİ... 47

TÜRK ERKEĞİ NASIL BİRİDİR?.. 51

ERKEKLER KADINLAR İÇİN NE DÜŞÜNÜYOR? 55

BENİ ANLAMADI DERKEN... 58

KADINI KADINLIĞIYLA KÜÇÜLTMEK 62

O DA KİMBİLİR NE YAPMIŞTIR? 67

HAYVANLAR DIŞİLERİNE HAYVAN GİBİ SALDIRIR MI? 71

ÇARMIHA GERİLEN MERYEM.. 74

KORUNMAYA MUHTAÇ OLAN KİM? 79

SIRADAN KADIN YOKTUR... 82

GENÇ KADINLAR AYAĞA KALKARKEN 86

KADIN MEMESİNİN TOPLUMSAL EVRİMİ 89

MAKYAJ DEYİP GEÇERKEN 93

EVİM EVİM GÜZEL EVİM, CENNETİM VE CEHENNEMİM... 97

NEDEN BOŞANIYORSUNUZ?.. 100

ŞİMDİ NASIL YAŞAYACAĞIMI BİLMİYORUM... 108

BEETHOVEN'İ KISKANIYOR MUSUNUZ? 115

İSTERİK?.. 119

SOĞUK ÜLKEDE SICAK YÜREKLER... 123

LEYLA WINKEL -ÇAKAR 126

ÇOCUKLARIMIZIN ADINI KOYARKEN.. 130

KADINLAR POLİTİKADA (MI?)... 135

BEŞ LİDER EŞİ 138

SAHİ, SİZİN TİKİNİZ NEYDİ? 143

Pratik misiniz? 143

Romantik misiniz? 144

Sempatik misiniz? 144

Antipatik misiniz? 145

Nörotik misiniz? 145

Erotik misiniz? 145

Otomatik misiniz? 146

Artistik misiniz? 147

Bitik misiniz? 147

Atik-Tetik misiniz? 148

Politik misiniz? 148

Kozmetik misiniz? 149

Egzotik misiniz? 149

DR. ERDAL ATABEK

KIRMIZI IŞIKTA

YÜRÜMEK...

ELİFSU'YA...

Kızım Elifsu,

Dünyaya gelmeni annen ve baban istediler. Bu onların işiydi.

Ama yaşamak senin işindir. Sana pek çok şey öğreteceğiz ama yaşamayı öğrenmeyi sana bırakacağız. Onu tek başına öğreneceksin. Bu kitabı sana yazılmış mektuplar olarak oku. Şimdi değil, ilerde okuyacaksın, henüz beş yasındasın ama 2000 yılında on dört yaşında olacaksın. Okuduğun zaman belki kendi hayatını bulacaksın, belki o zamanlar nelerle uğraşmışlar diyeceksin. Ama bir zamanlar birinin senin hayatını düşündüğünü, senin geleceğini düşündüğünü anlayacaksın. Bu da o birine yetecektir.

Hep ne güzel, yaşıyorum diyebilmeni diliyorum. Sevgim hep bütün insanların olacak...

Erdal Atabek

İÇİNDEKİLER

Çernobil Çocukları

Matriyoşka: Sevgili Annecik

İnsanın Kirlenmesi

Yanlış Yaşama Öğretisine Karşı Çıkmak

Bırakın da Mutlu Olalım

Bahar İzin İstemez

Kelebekler Özgür mü?

Çiçeklerin Dilini Bilmek

İçimizdeki Büyücü

Armağanın En Güzeli

Mutluluk Güzel Kokar

Aşık Olmak Hakkı

Yalanın Yedi Rengi

Türk Erkeği Nasıl Biridir?

Erkekler Kadınlar İçin Ne Düşünüyor?

Beni Anlamadı Derken

Kadını Kadınlığıyla Küçültmek

O da Kim Bilir Ne Yapmıştır?

Hayvanlar Dişilerine Hayvan Gibi Saldırır mı?

Çarmıha Gerilen Meryem

Korunmaya Muhtaç Olan Kim?

Sıradan Kadın Yoktur

Genç Kadınlar Ayağa Kalkarken

Kadın Memesinin Toplumsal Evrimi

Makyaj Deyip Geçerken

Evim Evim Güzel Evim

Cennetim Ve Cehennemim

Neden Boşanıyorsunuz?

Dul Kadın Sendromu

Şimdi Nasıl Yaşayacağımı Bilmiyorum

Ayrılmasını Bilmek

Beethoven'i Kiskaniyor musunuz?

İsterik?

Soğuk Ülkelerde Sıcak Yürekler

Leyla Winkel-Çakar

Çocuklarımızın Adını Koyarken

Kadınlar Politikada (mı?)

Beş Lider Eşi

Sahi, Sizin Tikiniz Neydi?

YÜZYILIN CANLI BELGESELLERİ:

Çernobil Çocukları...

Helena Bosistaya girl 31.05.1975

Andrei Boronyak boy 02.10.1977

Anatoli Venger boy 21.12.1975

Aleksander Belenko boy 01.01.1980

Tamila Karaeva girl 29.06.1978

Anna Nozdracheva girl 27.05.1982

Natasha Shaleyko girl 25.10.1976

En küçükleri 9, en büyükleri 16 yaşında olan 33 Çernobil Çocuğu... Kiev'den geliyorlar. Çernobil'de patlayan

nükleer santral felaketinde yüksek dozda radyasyon alarak hastalanan çocukların bir bölümü. Sürekli tıp denetimi altında tutuluyorlar. Gelecekleri belirsiz. Önlerindeki yaşama süresini doğru kestirmek bile pek olası değil. Artık çevre değiştirmek mi demeli, moral gezisi mi demeli, son istek mi demeli, bilemiyorum, bir Türkiye gezisi için geldiler. İstanbul'da Lions Çevre Yönetimi tarafından ağırlandılar.

Haberin kendisi bile sarsıcıydı. Dünyayı sarsan bu nükleer felaketin masum kurbanları olan bu çocukların veda gezisine çıkmış olmaları, insanı hiç bilmediği bir yerinden vurmak için yeterliydi. Onları mutlaka görmek için dayanılmaz bir istek duyuyordum. Onları bir kez olsun görmek, gidenlerin kalanlara uzattıkları eli sıkılmak için belki de son olanaktı. Bu bir meslek merakı değildi, olayı yazma isteği değildi, kişisel bir borç gibiydi. Ödenmesi zorunlu kişisel bir borç. Belki de insanın insana her zaman duyması gereken bir borçtu bu. Harem Oteli'nin lobisinde merdivenlerden inen çıkan, bahçeye gidip gelen çocukların görünümü pikniğe giden bir öğrenci grubundan hiç de farklı değildi. Gürültüleri yoktu, şamataları duyulmuyordu ama bütün bunlar bir grup disiplininin doğuyor gibiydi. Hava pırıl pırıldı. İstanbul'un güzel günlerinden biriydi.

Bir cumartesi. Tuzla'ya gideceklerdi, hazırlanıyorlardı. Bu sarışın, güzel yüzlü, kıvrıklı erkekli çocuk-gençler mi hastaydı? Böyle bir şey yoktu, çevrede de böyle bir ortam görünmüyordu. Gerçekler nasıl da derinlerde gizlidir.

Selma Selçüker, her şeyle ilgilenen canlı neşesiyle günün programını gözden geçiriyordu. Derneğin halkla ilişkilerini arkadaşlarıyla birlikte düzenliyordu. Dernek üyeleri baylar yaptıkları duygu yüklü görevin heyecanını sessizce paylaşıyorlardı. Duygu yüklü dakikalar, saatler, günler geçirmişlerdi. Ağlamışlardı, üzülmüşlerdi, sevinmişlerdi, her şey içiçeydi. Bugün de ağlayacaklardı, üzüleceklerdi, sevineceklerdi, bunu da göreceklerdi. Sonra, Tuzla'da tanıştığımız Çevre Yönetimi Başkanı Zehra Akın, bir gün önce Topkapı Konyalı lokantasında yemek yerlerken, garsonların kendi aralarında düşünüp çocuklara topaç armağan edişlerini anlatacaktı. Bu içtenlikli davranış hepsini ağlatmıştı. Gözyaşlarını çocuklara göstermemeye çalışıyorlardı ama sonra da ağlamak da insani bir şey değil mi? diye sesli düşünüyorlardı. Çocuklardaki sessizlik bir arada oldukları zaman daha bir göze çarpıcıydı. Ne yapmaları gerekirse onu yapıyorlardı. Kendi aralarında bile az

konuştukları dikkatimi çekti. O yaşa özgü hareketlilik, yerinde duramamak, konuşmak, gülmek, şakalaşmak...
Hiçbiri yoktu. Sessiz, akıllı, usluydular. Her şeyi izliyor, açıkça bakmadan görüyor, grup şeflerinin söylediklerini yapıyorlardı. Ama o yaşların coşuklu katılımı? O yoktu. İçlerinde bir yerleri hiçbir şeye katılmadan duruyor gibiydi. Bir yerleri bugünden kopmuş muydu? İçlerindeki saat bir yerlerde durmuş muydu? Bilemiyorum.
Onlarla birçok şeyi konuşmak istiyordum. Aklımda ne çok soru vardı. Onlarla ne çok şeyi paylaşmak istiyordum. Hiçbirini yapamadım. Belki de bu soruların anlamı kalmamıştı. Belki kalmıştı ama ben duralamıştım, bilmiyorum. Duyguları neydi? Düşünceleri değiş miydi? Hayata nasıl bakıyorlardı? Bildikleri bu acı gerçeğe karşı nasıl davranıyorlardı? Gelecekte bekledikleri nelerdi? İnsanlara neler söylemek istiyorlardı? Sevgi konusunda ne düşünüyorlardı? Dünyanın geleceğini nasıl görüyorlardı? Yaşamanın anlamını nasıl görüyorlardı? Mutlaka yapmak istedikleri şeyler var mıydı? Daha nice soru aklımda duruyordu ama hepsi de çocukları gördükten sonra anlamlarını yitirdi. Birlikte olduğumuz o gün, sadece birlikte olduğumuz bir gün olacaktı.

Sorularımı sözsüz soracaktım, yanıtlarını sözsüz alacaktım. Bu çocuklara hiçbir soru soramazdım. Böyle davranmak durumlarına saygısızlık gibi geldi.

Aynı biçimde birlikte gelen doktorları Dr. Vladimir'e sormak istediğim soruları da durdurdu. Sadece içlerinde ilik nakli yapılan çocuk bulunup bulunmadığını sordum. Hayır, hiçbirine ilik nakli yapılmamıştı. Kan tablolarına, kemik iliği bulgularına, hastalık durumlarına ilişkin kafamda hazır bekleyen soruları da unuttum gitti. Bu konuda Dr. Vladimir de, grup şefleri Bay Leonid de isteksizdiler. Belki de haklıydılar. Bu çocuklar buraya bir tıp gösterisi için değil, gezmek için gelmişlerdi! Belki gördükleri ilginin bile kendilerini rahatsız eden yanları vardı. Belki içlerinden unutmak istedikleri şeyleri anımsatan her şeyden uzak kalmak istiyorlardı. Bunları düşündüm ve sorularımı aklımdan attım. Bugün birlikte olduğumuz sürece günü paylaşmak yeterliydi. Belki en doğrusu da buydu.

Andrei (14) sarışın, yüz çizgileri kemikli bir erkek genci. İngilizce biliyor, grubuna çevirileri o yapıyor.

-Güzel bir gün, diyorum.

-Çok güzel, diyor. Denizden esen ılık rüzgarlı havayı içine çekiyor. (Hep taze hava diyorlarmış. Fresh air. Kapalı, havasız yerlerden sıkılıyorlarmış. Taze hava istiyorlarmış. İçlerindeki kötülüğün kirli havadan geldiğini unutamayacakları doğal değil mi? Kirli hava. Radyasyonla, ekzos gazlarıyla, fabrika dumanlarıyla kirlettiğimiz hava. Burada bile, Tuzla'da, bu güzel villada, insanın içine dolan güz havasının temizliğinde bile insanın içini burkan bir şeyler nereden geliyor olmalı? Nereye bakarsak bakalım neden bu güzel çocukların içini görüyoruz ki?)

-İstanbul'u sevdiniz mi? Geziniz iyi geçiyor mu? Andrei gülümsüyor. İçtenlikle gülümsüyor.

-Çok güzel. Gezimiz çok güzel. Her şey güzel. İki ülke, ülkelerimiz hep dost olmalı.

Ah Andrei, elbette ülkelerimiz dost olmalı, Bütün ülkeler dost olmalı. Bütün insanlar dost olmalı canım. Sadece bizim ülkelerimiz değil, bütün ülkeler. Sen artık iki ülke dememelisin, dünya demelisin. Sen dünyanın canlı belgeselisin. Senin bir fotoğrafını çekmeli. Bu fotoğrafı poster yapmalı. Bütün nükleer santrallara asmalı. Bütün barış yürüyüşlerinde taşınmalı. Bütün evlere, bütün sokaklara, bütün alanlara bu posterini asmalı. Son gezegeni ne hale getirdiğimizi senden daha iyi kim anlatabilir? Ev sahibemiz bayan Sema her yana koşuşuyor. Arkadaşları her şeye yardımcı ama o ev sahibi olduğunu unutmuyor. O da Derneğin üyesi. Öğle yemeğinin iyi geçmesi için büyük hazırlık yapılmış. Aman bir şey eksik olmasın. Çocukların tabakları verildi mi? Hepsi yemeklerini aldı mı? Kendisine mutfağın önünde teşekkür ediyorum. Yoruldunuz diyorum. Yoruldunuz ama çok güzel bir şey yapıyorsunuz. Sizin duygularınızı da merak ediyorum.

Bu konuklar her zamanki konuklarınız gibi değil. Duygularınız da farklı olmalı. Bayan Sema ağlamaya başlıyor. Sonra gözyaşlarını kuruluyor:

-Bugün her şey çok farklı, diyor. Teknolojiye kızıyorum, nükleer santrallara kızıyorum, Devletlere kızıyorum, Devlet adamlarına kızıyorum. Bilerseniz ne çok şeye kızıyorum. (Öfke duyuyorum, tepki duyuyorum, karşıyım, istemiyorum da olabilir). Bu evi artık pek kullanmıyoruz. Eşim bu evi mutlu olalım diye yaptırmıştı. Üç yıl önce

bir uçak kazasında öldü. Şimdi bu çocukları bu evde ağırlarken onun da burada, bizimle birlikte olduğunu hissediyorum.

Sorumun buralara uzanan çağrışımını bilemezdim, özür diliyorum. Bahçede çocuklar meyvelerini yiyor olmalılar. Birden bahçeden kahkahalar yükseliyor. Bahçeye çıkıyorum. İllüzyonist Sermet, şık siyah giysileriyle her zamanki zarif sihirbaz gösterilerini yapıyor. Çocuklar numaraları neşeyle izliyor. Kahkahayla gülüyorlar. Bayan Zehra bize dönüyor, ilk kez böyle gülüyorlar diyor. Ev sahibi bayanların hepsi sevinçli. Çocukların yüzü gülüyor diye hepimiz seviniyoruz.

İllüzyonist Sermet, içinin boş olduğunu gösterdiği bir kutudan renkli kurdeler çıkarıyor. Renk renk kurdeler birbiri ardına kutudan çıkıyorlar. Çocuklar alkışlıyor, neşeyle gülüyorlar. (Ah Sermet kardeşim, keşke o kutunun içinden yaşadıklarınız kötü bir rüyaydı, artık hiçbir şeyiniz kalmadı kurdelasını da çıkartabilseydin. O zaman nasıl da birbirimize sarılır, hem ağlar, hem gülerdik).

Gösteri bitiyor. Çocuklar içeri girip çıkmaya başlıyorlar. Yanımızdan geçen en küçüklerden birine soruyoruz: Name?.. Saz benizli, zayıf, gözleri büyük büyük duran çocuk: Aleks, diyor. Aleks? Karamazof Kardeşler'in küçük Aliyoşa'sı mı bu? Saçlarını hafifçe seviyoruz. Aleks bahçeye fırlıyor.

Aleksander Belenko'nun doğum tarihine bakıyorum: 01.01.1980. On bir yıl önce yeni gelen yılda doğmuş. Bir kadınla bir erkek ne sevinmiştir kimbilir? Yeni yılla gelen küçük bebek. Aleks bebecik. Yeni yılda doğmuş. Bir anne, bir baba. Ne sevinmişlerdir. Bu yılın uğuru bebeğimizle birlikte geldi demişlerdir. Bebekle gelen uğuru insan nasıl unutabilir?

Nataşa-Anna-Tatyana-Balentina 15 yaşında dört genç kız. Tamila 13 yaşında. Olesya 14. O yaşların tazeliğinde Slav güzelliğinin bütün özelliklerini taşıyorlar. Sahi bu kızlar bu yaşlarda mı? Bakışları, davranışları, hareketleri çok daha olgun yaşları düşündürüyor. Hepsinde de ikon güzelliği var. Şimdiden kilise duvarlarına asılmış azizeler gibi duruyorlar. Yirminci yüzyılın azizeleri. Daha içimizdeyken manastıra kapanmışlar. Evlenmeyecekler, çocukları olmayacak, bir yılbaşında bebekleri doğmayacak. Onun sarı saçlı başını sevemeyecekler.

Matyoşa'ları kendilerini dört gün boyunca ağırlayan ev sahibelerine verirken duygulu bir hava esiverdi. Matyoşa, Rus kültüründe içinden bebek çıkan bebekler. Çernobil Çocukları onları verirken ben Matyoşa'yı düşündüm. İçinden bebek çıkaran bebeği. Anneyi. Anne olmayı. Bu güzelim kızları, Nataşa'ları, Tatyana'ları, Balentina'ları, Tamila'ları, Olesya'ları, Olga'ları anne olmak hakkından yoksun bırakmıştık. Oleg'ler de, İgor'lar da, Evgeni'ler de, Dimitri'ler de baba olamayacaklardı.

Onların yılbaşı sevinci belki de sadece bu yıla da çıktık demek olacaktı. Kim sorumluydu bundan? Bu suç kimindi? Nükleer santralin sorumluları mı? Santralin gece bekçisi mi? Nükleer enerjiyi bulanlar mı? Atom fizikçileri mi? Oppenheimer mi? Atom bombasını düşünenler mi? Yapanlar mı? Atanlar mı? Gelişen teknoloji mi? Çevreyi kirleten kalkınma mı? Bütün bunlardan ben mi sorumluydum? Siz mi sorumluydunuz? Hepimiz mi sorumluyduk? Böyle olması bile neyi değiştirdi ki?

Hayır, bin kere hayır. Bu çocuklar dünyayı değiştiriyordu. Yirminci yüzyılın bu canlı belgeselleri, dünyayı değiştiriyordu. Hepimize sorumlu olduğumuzu anlatıyorlardı. İçimizin sızlaması, onlara armağanlar vermek hiçbir şey değildi. Asıl olan, onların yaşadıklarında kendi sorumluluğumuzu görebilmektir. Hepimiz sorumluyduk, hepimiz suçluyduk. Nükleer silahlara karşı çıkmayan herkes sorumluydu. Nükleer enerjinin yanlış kullanımına karşı çıkmayan herkes sorumluydu. Ekosistemi bozan herkes sorumluydu. Buna duyarsız kalan herkes sorumluydu. Dünyanın yağmalanmasına aldırmayan herkes sorumluydu. Kendi rahatımız için, kendi keyfimiz için, kendi çıkarımız için başkasını düşünmediğimiz için hepimiz sorumluyduk. Hepimiz, hepimiz. Andrei'ler, Aleksii'ler, Nataşa'lar, Olga'lar... Sizlere binlerce teşekkür. Hepinize binlerce teşekkür. Bizleri hiç bağışlamayın. Belki böylece biz de doğruyu görebiliriz...

Matriyoşka: Sevgili Annecik...

MATRİYOŞKA, tahta bir bebektir. Bebeğin başı, başörtülü bir annenin sevimli yüzünü gösterir. Boyalı tahta bebekte insanda sevgi uyandıran, şefkat uyandıran bir geçmiş olduğunu hemen sezersiniz. Elinize alıp bakmakla yetinmez de bebeğin belinden yukarısını çekerseniz, daha küçük yeni bir bebecik çıkar. Bu da anne bebeğin

kopyası gibi boyanmıştır. Onu açarsanız bir yenisi çıkar, onu açarsanız bir yenisi.
Rus bebeği diye bilinen
Matriyoşka, budur.

O SEVGİLİ ANNECİK'dir. Sözlük anlamı da bu olmalıdır. (Sevgili Ataol Behramoğlu'na da sordum. Yaklaşık anlamının bu olduğunu söyledi. Ataol şair olduğu için filologdan fazlasıdır. Her şair bilimden bir fazlasını bilir, buna inanırım.) MATRİYOŞKA'nın da şiirsel bir yanı olduğunu geç anladım. Belki de o tahta bebecik Puşkin'den Aytmatov'a kadar uzanan Rus şiirinin anacık simgesindeki özetidir. Şişmandır, sevecendir, iri memelidir, bol giysiler giyer. Bütün çocukların üstüne titrer, herkesin yardımına koşar, kendi sıkıntılarını düşünmeden başkalarının acılarını azaltmak için çırpırır. Onda doğulu annenin bütün özelliklerini bulursunuz. Öyle modaymış, şıklıkmış, modernlikmiş bilmez. Varı yoğu evidir, çocuklarıdır, komşularıdır, ailesidir. Rus olduğuna bakmayın, ne komünizmi bilir ne de kapitalizmi. Onun bildiği ocağının tütmesi, çorbasının kaynaması, evinin sıcak olması, kocasının dinlenmesi, çocuklarının karnı tok, sırtı pek olmasıdır. Erkek kardeşlerine annelerine bakmadıkları için kızar, kız kardeşlerine hayırsız kocaları yüzünden üzülür. Bunları da kimseciklere söylemez. Borç çorbasını kimseler bilmez ya o icat etmiştir. Yokluğun gözü kör olsun, insana neler yaptırır. Bahçeden lahana toplamıştır, tencereye basmıştır, doldurmuştur suyu, biraz yağ, bolca kırmızı biber basıp kaynatmıştır. Olmuştur size borç çorbası. Bir ev horantasını doyurmak için kafasını her gün yormuştur da böyle neler neler bulmuştur. Ama sevgili MATRİYOŞKA hiçbir zaman içi sızlayarak kaydattığı çorbanın Paris'in ünlü Maxim restoranında spesiyal yemekler bölümünde yer aldığını öğrenememiştir. O Rusya'nın köylü kadınıdır. Anadolu kadınının, gene fakirliğin gözü kör olsun, ambarda ne bulursa koyduğu Ezo gelin çorbası'nı yaptığını da bilmemiştir. Çorbanın tarihi yazılmamıştır ama eğer yazılsaydı, kadınların payı da bilinirdi. Çünkü çorbayı kadınlardan başka kimsecikler düşünemez. Amban, kileri, torbayı kazıyıp da kalan kırıntılardan yemek yapmayı becermek yalnız kadınların başarısı olabilir. İş erkeklere kalsaydı ava çıkmaktan başka akıllarına ne gelirdi ki? Kadınların tarımla, erkeklerin avla uğraşmalarına neden şaşmalı? Tarih boyunca da üretim kadınların, tüketim erkeklerin işi olmamış mıdır? Üretim işini kadınlardan daha iyi kim bilebilir? Tarlanın derdini en iyi anlayan da toprak değil mi?

NATAŞA on beş yaşında güzel bir kızdı. Arkadaşlarının arasından yürüdü, armağanını uzattı. Armağanı bir tahta bebektir: MATRİYOŞKA. İçimde bir şey cız etti. İçimde incecik bir tel titredi. İçimde bir yer damlamaya başladı. İçimde bir yumruk isyan ederek havaya kalktı. İçimde bir yumruk geldi, boğazıma dayandı. NATAŞA VE MATRİYOŞKA. Sustum kaldım.

NATAŞA bir Çernobil çocuğuydu. Çernobil'de bir nükleer santral patlamıştı. Çevreye radyasyon yağmıştı. Çernobil'in yakınında olan Kiev büyük bir radyasyon etkisi altında kalmıştı. Radyasyon insanın kemik iliğini bozuyordu, kan yapımını etkiliyordu, lösemiye yol açıyordu, kanserlere neden oluyordu, üreme hücrelerini bozuyordu. Kiev'li çocuklar bu tehlikelerin tümünü de yaşamışlardı. Belki lösemi olmuşlardı, belki kanserleri vardı, bunları sormaya hazırlanmışım ama onları görünce hiçbir şey soramamışım. Ama bildiğim, bu çocukların geleceklelerinin olmadığıdır. Onların gelecekleleri yoktu. Önlerinde sadece günler vardı, haftalar vardı, aylar vardı. Yıllar var mıydı? Bunu kimse bilmiyordu. 2000 yılını görecekler miydi? Bunu kimse bilmiyordu. Bildiğim şey, NATAŞA'nın ANNE olamayacağıdır. Evet, NATAŞA anne olamayacaktı.

Anne olamayacağını bilen on beş yaşındaki genç bir kızın duygularını kim bilebilir ki?

ANNE bilir bunu. ANNELER bilir bunu. O armağan verme anında bütün anneler bunu biliyordu. Onların hepsi de kendilerini unutmuş, belki de kim olduklarını, orada neden bulduklarını bile unutmuş; sadece NATAŞA'ya ve elindeki MATRİYOŞKA'ya bakıyorlardı. O anda belki bütün bunları düşünmüyorlardı ama duyumsuyorlardı. Duygular düşüncelerden daha hızlıdır, doğruyu da daha çabuk bulur. O anlar duygular anıydı. Kimi zaman bir an yaşanır, hiçbir zaman birimiyle ölçülemez. Belki bir saniyedir, belki dakikalar, belki saatler, belki bir ömür...

NATAŞA o anı nasıl yaşamıştı? Sonradan bunu çok düşündüm. Elindeki bebeğin anlamını düşünmüş müydü? Sadece bir armağan verme anı mıydı? Duygulu dünyasında bir çiçek mi açmıştı? O güzel yüzünde belirsiz bir gölgenin karanlığı gelip geçmiş miydi? Bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum. Bildiğim bir şey vardı, bu anın anlatılması gerekiyordu, bu anın paylaşılması gerekiyordu, bu anın kalması gerekiyordu...

BARBİ bebeği bilir misiniz? Amerika'da ortaya çıktığı zaman herkesin sevgilisi olmuş, ortalığı yakıp geçmişti.

BARBİ bebek sarışın, incecik, gülyüzlü, sevgili bir çocuk-geñti. İnsana inanılmaz bir neşe veriyor, bulunduğu yeri aydınlatıyor, çocukların sevgilisi oluyordu. BARBİ bebeğin öyle ana olmak, çocuklarını merak edip üstlerine titremek gibi tutkuları yoktu. Amerikan bireyciliğinin sevimli simgesi olarak BARBİ bebek, kendine özgü bir dünya yaratmıştı. Biçim biçim, renk renk giysileri, oturma odası, banyosu, yatak odası, gecelikleri ayrı ayrı satılıyor, yeni bir hayal dünyası yaratıyordu. BARBİ bebeğinizin olması hayallerinizin gerçekleşmesi demektir. Günümüzün insanı ulaşamadığı gerçeklerin yerine bebekleri koyarak mutlu olmanın yolunu arıyor. BARBİ bebeği olmak da modern dünyaya ortak olmak demektir. Günümüz gençliğinin Cola'yla, Benetton'la, Adidas'la aradığı modern hayata katılım da bu değil mi?

BARBİ bebek uçarı bir genç kadındır. Öyle çocukmuş, kocaymış, evin derdiymiş uğraşamaz. Kendine çok dikkat eder. Banyosundaki tartısında her sabah tartılır. Dün yediği dondurmanın kalorisi acaba çok mu gelmiştir? Buna dikkat eder. İnceciktir, öyle de kalmalıdır. Kilo alırsa sevgili Fred'ciği başka bir ince kızı beğenebilir. Öyle sadakat, vefa gibi eski kafalılıklarla kendini yormaz. O en iyisidir, her şeyin de en iyisini ister. Modern bir büroda çalışır. İşi de en iyilerin çalışacağı, post, modern bir iştir. Spor arabaları sever. Yakında bir Porsche ya da Lancia alacaktır. Öyle aile arabası diye tanıtılan içi geniş lenduhalarla işi yoktur. İki kişilik spor arabaları sever. Hız yapar, aerobik düşkündür, jogginge meraklıdır, sağlıklı Çin yemeklerini sever. Çorba yapmak mı? BARBİ bebek böyle şeylere çok güler. Öyle katıla katıla güler ki, yerlere yatar tepinir. Ama öyle güzel yatar ki, öyle güzel tepinir ki, içinizden gidip onu öpmek gelir. Sevimli şeytan. Ne yapsa kıyamazsınız. Maskaranın tekidir.

BARBİ bebeğin çocuğu olmazsa? BARBİ buna çok güler. Çocuk yapmayı düşünmemiştir bile. Çocuk yapmak bu kirli dünyada hiç düşünülmemelidir. Bu dünyaya hangi cesaretle çocuk doğurulacaktır? Akıllı insanlar çocuk yapmayı düşünmemelidir. Hele onların sorumluluğu? Nasıl olsa çocuk yapacak pek çok insan vardır. BARBİ bebeğin kendi işleri başından aşmıştır. Varsın çocuk yapmayı da başkaları düşünsündür.

Böyle düşündüğüne bakmayın. Bunlar hep evlenmeden önceki sözlerdir. Fred'le evlendikten sonra bunların

hepsini unutacak, sekiz çocuk doğuracaktır. Ama her sabah banyoda tartılmayı bırakmayacaktır. Ah BARBİ bebek. Sen bizi çok aldatacaksın ama öyle güzelsin ki...

MATRİYOŞKA ANA'ya BARBİ bebeği biliyor mu diye sordum.

Semaveri masaya koyuyordu. Şöyle bir duraladı:

-Barbi mi? Kim o? Bilmiyorum.

-Canım, hani sevimli, sarışın bir kız. Sizin buralara gelmedi demek. Amerika'da her eve girdi.

-Bilmem, dedi. Hiç duymadım.

-Demek duymadınız. Ama o da sizin bildiklerinizi bilmez. Çorba yapmayı bilmez mesela. Borç çorbası yapamaz. Yediği de biraz salata, yağsız süt, iki kraker.

MATRİYOŞKA ANA gözlerini hayretle açtı.

-Vah yavrucak, dedi. O kadarlık şeyle nasıl beslenir. Büyümez, hastalanır. Kim demiştiniz?

-BARBİ bebek diye biliniyor. Asıl adı Barbara ya, kısa adı kullanılıyor.

-Ah yavrum, dedi. Bütün çocuklar aynıdır. Anneleri yedirmek ister, onlar da yemez. Kim bilir annesi ne üzülyordur.

-Aman MATRİ ANA, dedim. Şimdiki gençler kilo alacağız diye bir şey yemiyorlar. Biliyorsun zayıflık moda.

Başını iki yana salladı. Yalancıkta kızmış gibi yaptı:

-Ah bugünün gençleri. Zayıflık, zayıflık. Sonra da hastalık. Bize bir şeycikler olmazdı, bir de bugünkülere bak. Zırt hasta, pırt hasta. Ben genç mi derim onlara.

-MATRİ ANA, borç çorbası içmeden insan sağlam olur mu? dedim.

Yuvarlak yüzündeki gözleri parladı:

-Isıtayım mı? İçer misin?

NATAŞA armağan bebeği uzattı. MATRİYOŞKA ANA ağlıyordu...

İNSANIN KİRLENMESİ...

Çevre Kirliliğini artık tanımaya başladık. Radyoaktif atıkların, kimyasal atıkların, endüstri ürünü atıklarının çevreyi nasıl kirlettiğini biliyoruz. Ozon tabakasının incelendiğini, delindiğini kaygıyla öğreniyoruz. Toplantılar yapıyoruz, konuşuyoruz, yazıyoruz, önlem almaya çalışıyoruz. Ama Çevre Kirliliği sadece doğanın kirlenmesi değil ki... İnsanın kirlenmesi çağımızın en büyük sorunlarının başında geliyor ve biz farkında bile değiliz.

Evet, insan kirleniyor. İnsanın duyguları kirleniyor, düşünceleri kirleniyor, umutları kirleniyor, sevinçleri kirleniyor..., Ama insan insana duyarsız. İnsan insana ilgisiz. İnsan insana kayıtsız. Oysa insanı görmemiz zorunlu, insana bakmamız zorunlu, insanı korumamız zorunlu. Çevrenin insanı nasıl kirlettiğini görmemiz zorunlu.

İnsan kirleniyor ve yaşama sevinci duyamıyor. İnsan insana güvenemiyor. İnsan geleceğe güvenemiyor. İnsan umut duyamıyor. İnsan mutluluğu bulamıyor. İnsan insanı sevemiyor. Dünyayı saran asıl kirlilik budur.

Yaşama sevincimiz çıkarılıkla kirleniyor. Dünya, herkesin kendi çıkarının peşinde koştuğu bir yaşama kavgasıyla kirleniyor. Herkesin kendi çıkarını düşündüğünü gören insana da kendi çıkarını düşünmekten başka bir yol kalmıyor. Sürekli olarak kendini korumak zorunda kalan insanın yaşama sevinci gölgeleniyor, azalıyor, yok oluyor. Çıkarılık insana kendinden başkasını düşünmemeyi öğretiyor, kendinden başkasını sevmemeyi öğretiyor, bencilliği öğretiyor, paylaşmamayı öğretiyor.

Düşüncelerimiz şartlandırmalarla, baskılarla kirleniyor. Yaşama kavgasına düşürülmüş insan, günlük sorunlardan kurtulup da geniş ufuklara bakamıyor. İlk insanların yiyecek peşinde koşmaktan hiçbir iş yapamadığı dönemlerine dönmüş gibiyiz. Günlük sorunların kargaşası bitmek bilmiyor. İnsanı insan yapan düşünce ufuklarını artık göremiyoruz. Adı konmamış bir yeni kölelik düzenini yaşamaya zorlanıyoruz. Yaşama biçimimiz bize dayatılıyor. Buna bireysel karşı çıkma yollarının kapalı olduğunu görüyoruz. Düşüncelerimiz hep gelecek korkularıyla kirleniyor.

Duygularımız önyargılarla, baskılarla, korkularla kirleniyor. Günümüz insanı duygusal davranmakla

aşağılanıyor. Duygularımızla hareket etmememiz gerektiği sürekli yineleniyor. Duygularımızdan korkuyoruz. Duygularımızdan utanıyoruz. Duygularımızdan kaçıyoruz. Duygularımızı saklıyoruz. Duygularımıza yabancılaşıyoruz. Bu duyarsızlığın adına gerçekçi olmak deniyor ve kutsanıyor.

Umutlarımız umutsuzlukla kirletiliyor. Umut her gün hırpalanıyor, horlanıyor, aşağılanıyor. Umut, boş beklentilerle karıştırılıyor. İnsanın yazgısını değiştirme gücü azaltılıyor. İnsanın geleceğini belirleme gücü küçümseiyor. İnsanın dünyayı değiştirme azmi kırılıyor. Bütün bunlar demek olan umut bilinci yokediliyor. Yaşama, üretme, yaratma gücü olan umut, hem de gerçekçilik adına yokediliyor. İnsan umutsuzluk ideolojisinin çıkmazlarında bunaltılıyor.

Mutluluk yasaklarla, tabularla, suçlulukla kirtetiliyor. Mutsuzluk yaygınlaştırılıyor, yerleştiriliyor, kutsanıyor. İnsanlara mutsuz olmaları gerektiği, mutsuz oldukları, mutsuzlukla rahat oldukları öğretiliyor. İnsanlar mutlu olmaktan korkuyorlar, mutlu olmaktan kaçıyorlar. Mutluluğa giden her yol dikenli, her yol engelli, her yol tehlikeli. İnsanlar mutsuzluğun herkesi rahat ettiren yolunda birlikte mutsuz olarak yürüyorlar. İnsanlara başkalarının mutlu olmasından rahatsız olmaları gerektiği öğretiliyor. İnsanlar, başka insanların da mutsuz olduğunu görerek rahatlıyorlar.

İnsan kirletiliyor. Çevre kirliliği asıl burada. Yaşamak için dünyaya gelen insan, kendisini yaşatmamanın her türlü yolunu buluyor. Felaketin büyüğü, bunu görmemekte, bunu bilmemekte, bunu yaşama saymakta. Önlenmesi gereken çevre kirliliğinin boyutları asıl burada büyüyor. Günümüzde de gelecekte de, asıl önlemi insanı korumak için almalıyız. Doğayı korumak gibi, çevreyi korumak gibi, kaplumbağaları korumak, balinaları korumak gibi insanı korumak da birincil görevimiz olmalı.

YanlıŞ Yaşama Öğretisine Karşı Çıkmamız Gerekıyor...

Bugün bize bir şeylere sahip olarak mutlu olacağımız öğretiliyor. Bir şeylere sahip olmadığımız zaman hiçbir şeyimizin olmayacağıyla korkutuluyoruz. Toplum içindeki güvensizliğimiz karşımıza dikiliyor, kendimizi koruma duygumuz sömürülüyor; bir şeylere sahip olmaya güdüleniyoruz. Bu sahip olma güdüsü, yaşamamızın temel itkisi kılınıyor. Giderek sahip olacağımız her şeye ulaşmak için yaşamamız öğretiliyor. Sahip olmak

yaşamanın amacı oluyor. İnsanlar sahip oldukları şeylerle değer kazanıyor. Çok şeye sahip olmadığımız zaman değersiz olduğumuz öğretiliyor. Varoluşumuz, toplumsal kimliğimiz, bireysel kimliğimiz sahip olduğumuz şeylerle özdeşleşiyor. Varoluşumuz da şeyleşiyor. Şey bu duruma geldiği zaman amacımız oluyor.

Şey nedir? O artık hayatımızdaki metalar olmaktan çıkıyor, değerler oluyor, insanlar oluyor, ilişkilerimiz oluyor. Sadece benim dediğimiz şeylerle mutlu olduğumuzu sanıyoruz. Ev, araba, yetki, erkek, kadın, çocuk, ülke, güç... artık şeyler dir. Hepsi de sahip olma tekilliğinde varolduğu zaman rahat ediyoruz. Benim olduğu zaman değer veriyoruz. Benim diyebildiğimiz zaman seviyoruz. Sevgi de sahip olmayla yer değiştiriyor. Sadece sahip olduğumuz şeyleri seviyoruz. Sahip olmadığımız hiçbir şeye sevgi duyamıyoruz.

Evimi seviyorum.

Arabamı seviyorum.

Yetkimi seviyorum.

Kocamı seviyorum.

Kadınımı seviyorum.

Çocuğumu seviyorum.

Ülkemi seviyorum.

Güçlü olmayı seviyorum.

Sahip olma güdüsü, paylaşmayı değil, paylaşmamayı öğretiyor. Paylaştığım her şey mutluluğumu azaltıyor.

Onun için de paylaşmıyorum. Bir şeyi paylaşmak zorunda kaldığım kişiyi sevmiyorum, hatta ondan nefret ediyorum. Çünkü, o benim sahip olduğum şeyleri azaltıyor, beni mutsuz ediyor. Sahip olma, güdüsü bana nefreti öğretiyor, bana düşmanlığı öğretiyor. Elimdekine ortak olmak isteyen herkes artık benim düşmanımdır. Nefreti ve düşmanlığı öğreniyorum. Elimdekini korumak artık bana yetmiyor. Daha fazla şeye sahip olmak için başkasının elindekini de almam gerekiyor. Onunla savaşmayı öğreniyorum. Onunla savaşıyorum, elindekini alıyorum. Çünkü o düşmanımdır ve onunla savaşmam gerekiyor. Onunla savaşmam, onu öldürmem

gerekiyor. Çünkü onun elindekini alacağım ve daha çok şeye sahip olacağım.

Sahip oluyorum ama mutlu olamıyorum. Mutluluk hep daha çok şeye sahip olmanın ucunda, elimdekiler bana yetmiyor. Mutsuz oluyorum. Mutsuzum.

Sahip olma öğretisi bana çalışmamın zorunlu olduğunu da öğretiyor. Çalışmam, çok çalışmam gerekiyor. Yapacağım işi sevip sevmediğimi, düşünme hakkım da yok. En çok sevmem gereken iş, en çok para kazanacağım iş oluyor. Buna zorunluyum. Çünkü çok para kazanmam, çok şeye sahip olmanın tek yolu. Bunun için de hangi işi yapmalıyım? sorusunun yanıtı hangisi daha çok para getirirse oluyor. Ben de gözümü çok para getiren işlere dikiyorum. Eğitimimi de bu biçimlendiriyor. En çok para getiren mesleklere bakıyorum, onun eğitimini yapmak için kendimi zorluyorum. O mesleği sevip sevmemek hiç önem taşımıyor. O mesleği yapmak, çok para kazanmak için zorunlu. Öyleyse eğitimim de o yönde olmalı. Eğitimimi tamamlıyorum, mesleği yapıyorum. Aslında ne mesleğimi seviyorum ne de işimi. Ama bunu yapmaya zorunluyum. Çünkü çok para kazanmalıyım ve çok şeye sahip olmalıyım. Ancak böyle mutlu olabilirim. Bana bu öğretildi. Çalışıyorum, çok çalışıyorum, para kazanıyorum, daha çok para kazanıyorum. Bir şeylere sahip oluyorum, daha çok şeylere sahip oluyorum.

AMA MUTSUZUM VE DAHA MUTSUZ OLUYORUM...

Anlıyor musunuz?

Bırakın da Mutlu Olalım...

Bırakın mutlu olalım. Bizi bize bırakın.

Beynimizi süslü masallarınızla doldurmayın. O masallarınızın altında hep çıkar dünyasının hesapları var. Bizi aldatmayın. Yüzyıllardır insanları masallar anlatarak kandırdınız. Onlara küp küp altınları anlattınız. Paha biçilmez mücevherlerden söz ettiniz. Zenginliği övdünüz. Zengin erkeklere güzel kızları verdiniz. Servetlerle, paralarla gözlerimizi kamaştırdınız. Bize zenginler karşısında eziklik duymayı öğrettiniz. Fakirleri küçümsemeyi öğrettiniz: İnsanı parasına göre değerlendirmeyi öğütlediniz. İçimizdeki değer yargılarını değiştirdiniz. Bizi de

kendinize benzettiniz. Bizi mutsuz ettiniz. Bırakın da kendimize gelelim. Bizi bize bırakın. Belki mutlu olabiliriz. Belki...

Düşüncelerimizi şartlandırmaktan vazgeçin. Düşünmeye yeniden başlayalım. Düşünmeyi öğrenelim. Üzerimizdeki baskıları kaldırın. Kaldırın ki, düşünmek ne demekmiş, öğrenelim. Düşünelim ki, insanlık nerden nereye gelmiş, anlayalım. Düşünelim ki, zenginler nasıl zengin olmuş, fakirler nasıl fakir olmuş, anlayalım. Düşünelim ki, bizim cebimizdeki emek nasıl oluyor da sizin cebinize akıyor, anlayalım. Düşünelim ki, kendimizi aptal sanmayalım. Düşünelim ki, sizin becerikli, bizim beceriksiz olduğumuz masalına aldanmayalım. Düşünelim ki, sizi çalışkan, kendimizi tembel bulmayalım.

Duygularımızı aşağılamaktan vazgeçin. Duygularımızı aşağılamayı sizden öğrendik. Duygularımıza kulak asmamayı sizden öğrendik. Duygularımızı küçümsemeyi sizden öğrendik. Acıma duygumuzu körlettiniz. Bize kendimizden başka kimseye acılamamayı siz öğrettiniz. Sevgi duygumuza güldünüz. Sevginin olmadığını, sadece çıkarımız olanı sevebileceğimizi söylediniz. Saygımızı değiştirdiniz. Sadece çıkarlarımız olana saygı göstermeyi öğrettiniz. Vazgeçin bütün bunlardan. Vazgeçin ki, duygularımızı bulabilelim. Vazgeçin ki, sevgimiz sevgi olsun, saygımız saygı olsun. Vazgeçin ki, sevgiyi sevdiklerimize, saygıyı saydıklarımıza gösterebilelim. Duygularımızı yeniden bulalım.

Umutlarımızı yoketmeyin. Umutlarımız yaşama gücümüzdür, değiştirme gücümüzdür, yaratma gücümüzdür. Umutlarımızı yokettiniz ki, halimize razı olalım. Başımıza gelenlere kadermiş diyelim. Belki bir gün değişir diye boş yere bekleyelim. Kaderimizi değiştirin diye size yalvaralım. Umutlarımızı yokettiniz. Biliyordunuz ki, umutsuz insan hiçbir şey yapamaz. Umutsuz insanın kolu kanadı kırıktır. Umutsuz insan çaresizdir. Bunu biliyordunuz, umutlarımızı bunun için yokettiniz. Gelin bunu yapmayın. Bunu yapmayın ki, yaşama gücümüzü yeniden bulalım. Yapmayın ki, değiştirme gücümüzü yeniden görelim. Yapmayın ki, yaratma gücümüzün farkına varalım.

Bize mutluluğun sahip olmak olduğunu öğrettiniz. Hepimiz de sahip olmaya şartlandık. Sahip olduğumuz şeylerle mutlu olmaya çalıştık. Ama biz de size benzedik, mutsuz olduk. Bizi de kendiniz gibi mutsuz etmeyi

başardınız. Gelin bunu bırakın. Kendiniz de mutlu olamadınız, bizi de mutsuz ettiniz. Bunu bırakın da, nasıl mutlu olacağımızı düşünelim. Önyargısız, şartlanmadan, baskı altında kalmadan, korkmadan, suçlanmadan özgürce düşünelim Nasıl mutlu olacağımızı yeniden düşünelim. İçinde bulunduğumuz zehirli hayattan, mutsuz yaşamaktan kurtulalım...

Nasıl mı?

Bırakın da, dünyanın bütün değerlerini üretelim. Hepimiz kendi isteğimize göre, kendi yetelerimize göre yaratma gücümüzü üretime geçirelim. İnsanlar için gerekli değerleri üretelim. Birbirimizi öldürmek için silah üretmek yerine besin maddeleri üretelim, güzel konutlar üretelim, sağlıklı çocuklar büyütelim, teknolojiyi rahat yaşamak için kullanalım. Bu güzelim dünyayı yakmak için değil, yıkmak için değil, satmak için değil, yaşamak için üretelim. Dünyayı yoketmeyelim, yeniden üretelim. Doğayı kirletmeden üretelim. Doğayı küstürmeden üretelim. Kar etmek için değil, yaşamak için üretelim.

Üretirken mutlu olmayı öğrenelim. İstemediğimiz işlerde, istemediğimiz mesleklerde, istemediğimiz kişilere hizmet ederek mutsuz olmayalım. İsteddiğimiz işleri yapalım, istediğimiz mesleklerde çalışalım, yaptığımız işlerin insanlara yararlı olduğunu bilerek mutlu olalım. Çalışırken birilerinin karları için değil, hepimize yararlı işler yaptığımızı bilerek mutlu olalım. Yaptığımız işlerin güzel ürünler olduğunu bilerek çalışalım. Yaptığımız işlerin insanları açlıktan kurtaracağını, soğuktan koruyacağını, hastalıktan kurtaracağını bilerek mutlu olalım. Yaptığımız işlerin doğanın dostu olduğunu bilerek mutlu olalım. Çalışırken dünyanın daha güzel olacağını bilerek mutlu olalım.

Paylaşarak mutlu olmayı öğrenelim. Sahip olma hırsının yerine paylaşmanın tadını koyalım. Hepimiz birlikte mutlu olmayı öğrenelim. Bu dünyanın hepimizin olduğunu yeniden öğrenelim. Ürettiklerimizi paylaşarak mutlu olmayı öğrenelim. Düşüncelerimizi paylaşarak mutlu olduğumuzu görelim. Duygularımızı paylaşarak mutlu olduğumuzu görelim. Hayatı paylaşarak mutlu olduğumuzu görelim. Ürettiğimiz bütün değerleri, bilimi, sanatı, kültürü paylaşarak mutlu olduğumuzu görelim. Birbirimizden sorumlu olduğumuzu bilerek mutlu olduğumuzu görelim.

Severek mutlu olmayı öğrenelim. Bize öğretilen sevgisizlik yerine sevgiyi koymayı öğrenelim. Sevginin gücümüz olduğunu öğrenelim. Ürettiğimiz değerlerin bize sevgiyi nasıl öğrettiğini, bu değerleri paylaşmanın bize sevgiyi nasıl öğrettiğini görelim. Sahip olma bencilliğinin yarattığı nefretin yerine sevginin, düşmanlığın yerine dostluğun nasıl geldiğini görelim. Doğru üretimin, hakça paylaşımın sevgiyi, dostluğu nasıl yarattığını görelim.

Doğru bir üretim -Paylaşım-Sevgi...

İşte mutluluğun üç kaynağı. İşte mutluluğun üç ayağı...

Bırakın da mutlu olalım.

Ama siz bunu yapmayacaksınız, biliyoruz. Bunları yaparsanız bizleri sömürmemeniz gerekir, bundan yapmayacaksınız. Bunları yaparsanız, bizim emeklerimiz sizin servetleriniz olmayacak, bundan yapmayacaksınız. Bunları yaparsanız insanları baskı altına alamayacaksınız, savaş açamayacaksınız, bundan yapamayacaksınız. Bunları biliyoruz.

Onun için de söylediklerimizi biz yapacağız. Size bunları söylememiz, bunları sizden beklemek için değildir, size bir kez daha seslenmek içindir. Yanlışlarınızı size bir kez daha göstermek içindir. Yoksa, bütün bunları biz yapacağız, bilirsiniz. Biz, YENİ DÜNYANIN YENİ İNSANLARIYIZ...

Biz, bu dünyanın geleceğini düşünen yeni insanlarız. Bu dünyanın geleceğini kuran yeni insanlarız. Biz, gençleriz, kadınlarız, erkekleriz, emeğiyle üretenleriz, bilgisiyle üretenleriz, bilimiyle, sanatıyla üretenleriz.

Biz, üretmeyi bilenleriz, paylaşmayı bilenleriz, sevgiyi bilenleriz.

Biz, mutlu olmayı bilenleriz.

Gelin bize katılın, hepimiz mutlu olalım...

BAHAR İZİN İSTEMEZ

Her bahar doğanın uyanışını yaşarız:

Doğa bıkmadan, usanmadan her bahar yeniden coşar. Ağaç dalları bahar sürgünlerine filizlenir, kentlerin

küçücük toprak parçalarında çimenler yeşerir, havada bahar kokusu uçar. Ya biz insanlar? Biz insanlar ne yaparız?

Bakın ne yaparız? Başlarımız yakınmaya. Üstümüzde bir yorgunluk vardır da bu bahar yorgunluğu mudur? Elimiz kolumuz kalkmaz olur, bir tembelliktir üstümüze çöker, elimiz iş yapmayı istemez. Biz de bu dünyaya çalışmak için geldik ya, buna bir üzülmürüz, bir üzülmürüz. Aman, nedir bu üstümüze çöken bahar yorgunluğu?

Bir yakınma, bir yakınma, bir öldük bittik mahvolduk nakaratı.

Her bahar doğa gençleşir, biz yaşlanıyoruz.

Bahar yorgunluğu, dediğimiz de, bizim baharla uyumsuzluğumuzdur.

Bahar canlılığın yenilenmesidir. Bitkiler, hayvanlar bahara yeni bir canlılıkla girerler. Kendini doğadan ayırıp eliyle kurduğu hapishanelere (sıkışık caddelere, mutsuz eden işyerlerine, sığınakla barınak arası evlerine) giren insan doğanın uyanışını nereden bilecek?

Baharın insanlar için alerjik hastalıklarla bahar yorgunluğu arasına sıkışması ne yanlış bir seçimdir. İnsanın yanlış seçimi. Sevgiyi unutmanın bedelini ödüyoruz.

Sevgiyi satmanın, sevgiyi izne bağlamanın, sevgiyi sevgi olmaktan çıkarışın bedelini ödüyoruz.

Bedel, baharı hastalık olarak yaşamaktır.

Ne yazık ki gezegenimize dışarıdan bakamıyoruz. Şöyle, uzaya çıkar gibi gezegenimizin dışına çıksaydık da, yaşadığımız hayata kuşbakışı bakabilseydik.

Doğanın en yetenekli canlısının yaşamayı nasıl unuttuğunu, küçük yerlerde nasıl dönüp durduğunu, zavallı istekler için kendini nasıl harcadığını, birbirlerini nasıl sıkboğaz ettiklerini, anlamsız kavgalarını, o sevgi bilmezliklerini görseydik, görebilseydik şaşar kalırdık. Bütün bunlar ne için? der miydik, bilemiyorum. Dememiz gerekirdi. Bütün bunlar ne için?. Sormamız gerekiyor, hep sormamız gerekiyor.

İnsan doğanın en yetenekli canlısı, (öyle olsun, hadi kabul edelim) neden sevgiyi kabul edemiyor, neden yaşayamıyor? Doğanın en yetenekli canlısı (hatırınız için öyledir diyelim) neden bütün yaşamın zenginliğini

birakıyor da altın dediğimiz maden parçalarına, kumaş dediğimiz dokunmuş ipliklerin üzerine kapanıyor, zenginlik diye bunlara tapıyor.

Doğanın en yetenekli canlısı (beyni en gelişmişmiş de ondanmış) neden her şeyi ele geçirip üstünde tepinmek istiyor? İnsanın doğayı fark etmemesi, baharı fark etmemesi size de çok tuhaf gelmiyor mu?

Belki de bahar öyle kendiliğinden geliveriyor, diye umursamıyoruz.

Öyle ya bu bahar da kalkıp herkese birden geliveriyor.

Oysa, böyle herkese gelmeseydi de yalnız parası olanlara gelseydi, parası olanlar onu bir güzel satın alsaydı, daha değerli olmaz mıydı? Bakın, bu doğru.

Nasıl da BAHAR PAZARLAMA AŞler kurulurdu. Baharda yalnız bu şirketlerin ağaçlarına, bu şirketlerin çimenlerine gelirdi. Geri kalanı kuru dal, kuru toprak.

Konuşmaları da hayalleyelim mi?.

-Bu yıl bahar alabildiniz mi?

-Evet, biraz aldık. Bu yıl erken geldi ama bizim de biraz hazırlığımız vardı.

-Biz uzakta aldık baharı. Şimdi görmüyoruz ama, yaşlılığımızda bol bol göreceğiz, emekli olunca.

-Biz çocuklarımız için aldık. Artık bizden geçti, bahar alsak ne olacak, almasak ne olacak? Ama çocuklarımıza gerekli. Belki ileride onlara bahar kalmaz. Alalım da onlara bırakalım dedik.

-O şirketten mi aldınız? Onlarıki hormonlu, yanlış yapmışsınız. Bizim aldığımız şirketinki doğal. Hormonlu bahar, sağlığa aykırı diyorlar.

Eğer böyle olsaydı, bahar ne değerli olurdu kimbilir?

Oysa dal uçlarında filizlenen, çimenlerde yeşeren, kuşlarda cıvılayan bahar, bütün alım-satımlara meydan okuyor, bütün mevduat hesaplarına gülüyor, sandığa atılıp da gizlice okşanan maden parçalarına küçümseyerek bakıyor.

O herkesindir, bütün insanlarındır ve sevginindir. Sevgiyi öyle yapmadık mı? Sevgiyi izne bağlamadık mı?

Sevgiyi alıp satmadık mı? Sevgiyi sen bana-ben sana terazisine vurmamak mı?
Sevgiyi suçlamadık mı? Sevgiyi korkutmadık mı? Sevgiye saygısızlık etmedik mi?

Üstümüze bunca sevgi yorgunluğu, bunca sevgi alerjisi nasıl çöktü?

Sevginin değerini de (tıpkı bahar gibi) bilemedik de, bir türlü sevgiyi öğrenemedik de başımızın belası saymadık mı? Kimseyi sevme, diye öğütler vermedik mi?

Sevgiyi sahip olmakla karıştırıp, sonra da sahip olmadığımız şeyi sevmemeyi öğrenmedik mi?

Bunca sevgisizliğimiz nasıl oldu?

Oysa sevgi de, bahar gibi izin almazdı.

Sevgi de birdenbire gelirdi, içimizi açardı, bizi gönderirdi, bizi büyütürdü, bizi zenginleştirirdi.

Sevgi de kimin parası var, kimin parası yok demezdi.

Ne çare, bilemedik işte. Bize sevgi öğretilmedi. Dahası sevgisizlik öğretildi.

Biz sevgiden korkutulduk, sevgiden ürkütüldük.

Hayata sevgisiz insanlar egemen oldular ve insanlara sevgisizliği öğrettiler, sevgisizliği buyurdular. Sevmek suçtu, sevmek günahı, sevmek belaydı.

Sana uygun görüleni sevebilirdin. Ancak sahip olacağın şeyi sevebilirdin. İnsanı bile ancak sahip olabiliyorsen sevebilirdin.

Geri yanı sevgisizliktir ve insan böyle mutsuz edilmiştir.

Sevgi insanın özgürlüğüdür.

Sevgiyi öğrenmek, sevgiyi bilmek, sevgiyi çiçeklendirmek insana özgü bir eylemdir.

Sevgi insanın eylemidir.

Sevgiyi korumak, insanın insanlığını korumaktır.

Sevginin metalaşmasına karşı çıkmak insanın özgürlük mücadelesidir. Sevginin alınıp satılmasına karşı çıkmak; insanın insanlık görevidir.

Sevgi de bahar gibidir.

İnsanın Acaba ben de sevebilecek miyim?, diye tasalanması boşuna. Sevgi hep vardır, sevgi hep gelir, ama insanın onu bilecek, onu farkedecek, onu incelikle tutacak insanlığını arar.

Benim mi, değil mi? hesaplarıyla hayata bakanlar sevgiyi göremezler ki.

Alınır, satılır mı? diye soranlar sevgiyi bilemezler ki.

Sende ne kadar var, bende ne kadar? diye düşünenler sevgiyi anlayamazlar ki.

Sevgi yürekle görülür, yürekle bilinir, yürekle yaşanır.

Bunu bilmeyenler sevgiyi kendi başlarına da, sevdiklerini sandıkları insana da bela ederler ve hiçbir şeyi anlayamazlar.

Sevgi bahar gibidir.

İzin istemez ve değerini bilenindir.

KELEBEKLER ÖZGÜR MÜ?

Bir Çin deneme yazarı, M.Ö. 4. yüzyılda Kelebek Rüyasını yazmış. Çin yazarlarının kendine özgü inceliklerini taşıyan bu yazı, bakınız varlıkların değişimini nasıl düşündürücü bir biçimde anlatıyor.

Kelebek Rüyası

Günün birinde Cuang Cou, bir kelebek olduğunu, neşeli, hayattan memnun bir kelebek olduğunu, rüyasında görmüş. Bu kelebeğin Cuang Cou'dan haberi bile yokmuş.

Birdenbire uyanmış bir de görmüş ki, gerçekten Cuang Cou imiş. Şimdi artık, Cuang Cou, rüyasında bir kelebek mi olmuştu, yoksa bir kelebek rüyasında kendini Cuang Cou olarak mı görüyor, bunu bilemiyormuş.

Bir kelebekle Cuang Cou arasında fark vardır. Fakat ne dersin, varlıklar işte böyle değişirler.

Varlıklar gerçekten de böyle mi değişirler bilmiyorum ama, kendimizi zaman zaman başka bir varlık gibi

algıladığımız doğru değil mi? Kimi zaman özgür bir kelebek, kimi zaman kendi başına buyruk bir kedi, yeni ufaklara kanat açmış bir martı, kent sokaklarında amaçsızca dolaşan bir köpek, yorgun bir at gibi değişmeleri yaşamadığımızı, kim söyleyebilir?

Çinli yazar Cuang Cou, bir küçük kitap sayfasından bize seslenip de 2400 yıllık arayı kapatarak günümüze kadar uzanıyorsa, bu da varlıkların değişimine bir örnek olmuyor mu?

Özlem Tezcan da, üniversite öğrencisi bir genç okur olarak, bize kendi KELEBEK yorumunu bir şiirle anlatıyor:

KELEBEK

Kelebek olup bir gün

Uçmaya başlayınca

Duyduğumuz sevince

Ad koyamazsınız.

Gem vurulmaz.

Bir at

Koşturur peşinizden

Takılmak istemezken

İçinizdeki çocuğu

Durduramazsınız.

Güneşi yakar ateşiniz.

Denizler döküp üstüne

Söndüremezsınız.

Bir dünya daha

Olmalı dersiniz

Barış, sevgi, kardeşlik

Duyuramazsınız.

Umut tohumları

Kalır elinizde

Rüzgarı çalarlar sizden

Savuramazsınız.

Ve dudaklarında Dikenli tel

Pas tutmuş diller

Hep aynı şarkıyı

Söylerler

Ahh, daha çok gençsiniz.

Özlem, ileride edebiyat öğretmeni olacak, bu dalda eğitimini sürdürüyor. Gönderdiği mektubunda şunları da yazmış:

Arada bir şiir yazarım. Kelebek -bilmiyorum nasıl buldunuz? -sanırım büyük oranda yaptıklarınızın esin verdiği bir şiir. Beğenmeseniz de size yazmak istedim. Diğer dostlarıma yolladığım gibi.

Kelebek'le anlatmak istediğim, her yaştaki gençler. Yalnız kelebek kanadı gibi kolay incinmemek gerekir. Bunun dışında değişik çiçeklere konmaktan korkmamalı, çeşitli alanlarda bilgi sahibi olmaya çalışmalı. En önemlisi de kelebekler gibi özgür olmalı.

Kelebekler binlerce yıldır insanları etkilemeyi sürdürüyor. Özgürce uçan, çiçekten çiçeğe gezen bir kelebek, insanlara hep dünyayı yeniden tanımayı, özgürce yaşamayı düşündürüyor. Gerçekten de insan, özgürlüğü düşündüğü zaman kelebekler gibi olmayı istiyor. Kelebeklerin bizim sandığımız gibi özgür olup olmadıklarının da çok önemi yok. Aslında onlar bizim için bir simge. Kuşlar da öyle değil mi?

Kendimi bir kuş gibi özgür hissediyordum.

Belki de ne kuşlar sandığımız kadar özgür, ne de kelebekler. Onlar içgüdülerinin itkisiyle, bizim özgürlük

dediğimiz hareketleri yapıyorlar. Uçuyorlar, yer değiştiriyorlar, istedikleri zaman bir yerden kalkıp, başka bir yere konuyorlar.

Biz insanlar, özgürlüklerimizi kendimiz kısıtlayıp, sonra da bilinmedik yerlerde özgürlük aradığımız için, gözümüzü doğaya dikiyoruz. Özgürlüklerimizi doğanın canlılarında arıyoruz. Oysa doğanın gerçekte özgür olacak tek canlısı insan değil midir? İnsan özgürlüğe adımını ilk kez, toprağa buğday tohumunu attığı zaman yaşamadı mı? Sadece meyve toplayarak, hayvan avlayarak beslenen atalarımız, elbette özgür olamazdı. Ama, onların çocukları toprağı ekip biçmeyi başararak, bu bağımlılıktan kurtulmayı öğrendiler.

Gerçekte özgürlük, bağımlılıktan kurtulmaktır.

Uçmanın özgürlüğü, insanı yere bağımlılıktan kurtardığı içindir: Bizim asıl bağımlılığımız toplumun içimize yerleştirdiği baskılar, önyargılar, tabular değil mi? Asıl özgürlüğümüz de bunlardan kurtulabilmek değil mi?

İnsan uçağı yaptı, yere bağımlılıktan kurtuldu. İnsan tarımı buldu, doğaya bağımlılıktan kurtuldu. İnsan endüstriyi yarattı, tarıma bağımlılıktan kurtuldu. Ama hiçbir zaman gerçek ölçüde özgürlüğü bulamadı.

İşte, gerçek özgürlüğümüz, kendi kişiliğimizde varolacaktır, kendi bilincimizde varolacaktır. Kim bilir, belki de o zaman kelebekler özgür insanı rüyalarında göreceklerdir. Ne dersiniz?

ÇİÇEKLERİN DİLİNİ BİLMEK...

Çiçeklerin dilini bilmek denince aklımıza ne gelir?

Hangi çiçek ne anlama gelir? Bir çiçeğı birisine götürürseniz ne demiş olursunuz? Hangi olayda hangi çiçek gider? gibi bilgileri çiçeklerin dilini bilmek sanırız. Bunda da şaşılacak bir şey yok, yüzyıllar boyunca kim bilir ne çok çiçek insan duygularına aracı oldu. İnsanların birbirine güçlükle anlatacağı duyguları bir çiçekle açıklamalarında duygulu bir yan yok mu?

Alev alev yanan bir gül, aşkın yüreğindeki yangını anlatmaz mı? Sevgili o gülü alıp da dudaklarına götürdüğü zaman aşkın kırmızı rengi daha bir parlamaz mı? Ama pek umudunuz yoksa, kararlılığınızı göstermek, hep onu

bekleyeceğinizi anlatmak için belki de siyah gül daha uygun olurdu. Sevilen insan bir siyah gülü alınca duyarlılıkla düşünmez mi? Daha sadelikle duygularınızı anlatmak istiyorsanız papatyaları düşünmelisiniz. O saf yüreğin temiz duygularına seslenmek istiyorsanız papatyalar sizi çok güzel dile getirebilir. Yok, size kusursuz bir gizem, meraklı bir doygunluk veriyorsa sevdiğiniz siyah bir lale mutlu edebilir. Menekşenin sadakati dile getirdiği söylenir. Menekşeyle söylenen de sadakattir, ama şimdilerde çok geçerli sayılmıyor. Manolya el değmemişliğin simgesi. Bir zamanlar Sadece benim olan anlamına gelirdi. Bugünün insanları pek oralı değil gibi görünüyorsa da duygular alevlendiği zaman Sadece benim misin? Başkası da olabilir mi? gibi sorular gene gündeme geliyor. Eğer pastoral duygulardan hoşlanıyorsanız, doğayı, doğallığı seviyorsanız kır çiçeklerinden yapılmış bir demet sizi daha iyi dile getirecektir.

Bu konuda yazılmış listelere pek bakmayın. Siz gene yüreğinizin sesini dinleyin. Siz çiçeklere ne söylerseniz, çiçekler de onu iletacaktır.

Bir dostum, Çiçeklerin dilini bilmek onların ne anlama geldiğini bilmek değil, gerçekten onların dilini anlamaktır demişti. Çiçekler sadece türleriyle değerlendirilemezler. O şiirsel bir yakıştırmadır, ama tek anlamlı bir sadeleştirmedir. Gülün sadece ateşli bir aşkı dile getirdiğini sanmak eksiktir. Gül öyle bir hüznü anlatır ki şaşır kalırsınız. Aynı gül zaman olur, hem kavuşmayı, hem ayrılığı anlatır. Papatya sadeliktir değil mi? Ama papatya öyle bir bakire şehveti havalandırır ki, kaç aşkın küllerini savurmuş gül bile onun yanında ana kuzusu kalır. Çiçeklerin tek bir dili yoktur. Çiçekler çok zengin bir anlatım gücüne sahiptir. İşin tuhafı nedir bilir misiniz? Çiçeklerin bu dilini onu gönderenler bilmez ama çoğu kez alan bilir.

-Şimdi bunlar gerçek mi, yoksa hayal gücünüzü mü çalıştırıyorsunuz?

-Ah insanoğlu işte, hep alıştığını arayan insanoğlu. Şimdi siz bu konuda bilimsel kanıtlar arıyorsunuz değil mi? Çiçeklerin çok yönlü duygular taşıdığından kuşku duyuyorsunuz. Bilimsel kanıtlar gerekiyor değil mi? İnsanın aşkı için bilimsel kanıt arıyor musunuz? Ya kırgınlığı için? Pişmanlıklar, öfkeler, terk etmeler, terk edilmeler, tam her şey bitti dediğiniz sırada her şeyin yeniden başlamaları? Bütün bunlar için de bilimsel kanıtlar mı arıyorsunuz? Aslında bunlar da var, ama ben size insanca değil çiçekçe bir şeyler söylemeye çalışıyorum. Siz

hep insan gibi düşündükçe korkarım benim ne söylediğimi tam olarak anlayamayacaksınız. Olaylara bir kere de kuşkuyla değil de Neden olmasın? diye bakmaya çalışın.

-Çiçekçe bir şeyler söylemek mi dediniz? Çiçekçe, öyle mi?

-Evet, çiçekçe dedim. Çiçeğe insan gibi değil çiçek gibi yaklaşmak. Öyle söyledim, onu söyledim. Doğanın dilini anlamaktır bu. Süleyman Peygamber hayvanların dilini anlarmış. Aslında her insan hayvanların dilini anlayabilir. Süleyman Peygamber'in anlattığı bu. Ama baksanıza, insanların hayvanlara davranışı nasıl? Ya onlardan yararlanmaya çalışıyorlar ya da hiç nedensiz korkutup eziyet ediyorlar. Hayatı boyunca bir atın boynunu okşamamanın insana neler kaybettirdiğini hiç düşündünüz mü? Şimdi artık kentlerde yaşıyoruz ve hayvanlarla hiç ilgimiz kalmadı. Doğayla ilgimiz kalmadı. İnsanlar hayvanlardan korkuyor, hayvanlar da insanlardan kaçıyor.

-Duygu dünyamız mı eksiliyor?

-Evet, çok iyi bildiniz, söylemek istediğim tam buydu. Duygu dünyamız eksiliyor. Eksilmekte de kalmıyor, zedeleniyor, örseleniyor, aşınıyor. Artık duygularımızı tanımıyoruz: Hayvanları sevmediğimiz gibi duygularımızı da sevmiyoruz. Duygularımızı reddediyoruz ve bununla övünüyoruz. Duygusal olmadığımızı, gerçekçi olduğumuzu söylüyor ve övünüyoruz. Gerçekçi olmak dediğimiz de ne? Nelere sahip olduğumuzu düşünmek, yeni şeylere sahip olmak, hep daha çok şeye nasıl sahip olabilirim diye düşünmek, bütün bunlarla da doğayı reddetmiş olmanın, hayatı reddetmiş olmanın boşluğunu doldurmaya çalışmak. Bir atla arkadaş olmadan yaşamak ve ölmek. Bir çiçekle özel duyguları paylaşmayı öğrenmeden geçip gitmek.

-Çiçeklerle ilişkimiz demiştik?

-O da aynı çizgide. Çiçekleri satın almak ve götürmek. Paranız kadar pahalı - aynı zamanda değerli demek ya- çiçekler almak, duygularınızı da faturanızla temsil ettirmek. Çiçek armağan etmek bu mudur? Soruyorum, bu mudur? Siz insan duygularını biliyorsunuz, ne söylediğimi anlıyorsunuz. Çiçek armağan etmek bu mudur? Şimdi 15 tane gül almak, eliniz bu çiçeklere değmeden, sadece jelatin ambalajı tutarak götürmek onları armağan etmek mi?

-İyi de kent hayatı biraz bunları zorlamadı mı?

-Bilmem, kent hayatı deyip duruyoruz, acaba kent hayatı mı, yoksa bizim hayat diye saplandığımız alışkanlıklar, önyargılar, şartlanmalar mı? Doğayı kafeslere koyuyoruz, evimize kapıyoruz, onlarla oyalanmaya çalışıyoruz. Her şeye etiketler koyuyoruz, her şeyi çekmecelere koyuyoruz, bir şeyler yakıştırıyoruz, sonra da bu olup bitenlere kendimizi inandırıyoruz. Bana sorarsanız biz çiçekleri kaybettik.

-Ama nasıl olur? Bakın çiçekçilik dünyada nasıl gelişiyor, her yere çiçek gönderme olanağı var, türler geliştiriliyor, birbiriyle aşılınıp yeni türler elde ediliyor. Çiçeğe böylesine önem verilirken...

-Bunları siz söylüyorsunuz. Bütün bunların alım-satım için yapıldığını bilirken. Her şeyi metalaştıran bir yaşama biçiminde duygular bunun dışında kalır mı? Daha çok harcama daha büyük sevgi demek olmuş. Burada hangi duygudan söz edilebilir ki'?

-Çiçeklerin dili demiştik...

-Evet öyle demiştik değil mi? Çiçeklerin dili insanın duygularıdır. İnsanın elinin çiçeklere değmesidir. İnsan sıcaklığının çiçeklere dokunmasıdır. İnsan sesinin çiçeklere ulaşmasıdır. İnsan duygularının çiçeklere iletilmesidir. Siz çiçeğe ne verirsiniz o da size onu verir. Çiçeklerin dili bizim onlarla kurduğumuz iletişimle gelişir. Çiçekleri anlamak da bir duyarlılıktır. Onlara yüreğini, duygularını uzatmayı bilmektir. Ancak o zaman doğayı anlayabiliriz. Doğayı, çiçekleri, hayvanları, sabahı, akşamı...

-İnsandan söz eder gibisiniz.

-İnsan da öyle değil mi? İnsana da öyle bakmıyor muyuz? İnsana da benim mi, değil mi diye bakmıyor muyuz? İnsan da bizim çıkar dünyamızda kaybettiğimiz bir doğallık değil mi?

İnsanla konuşmayı da kaybetmedik mi? Birbirimize duygularımızı iletmeyi unutmamak mı? Neden duygularımızı söylemiyoruz da çiçeklere aracılık yaptırıyoruz. Duygularımızdan çekiniyor muyuz, utanıyor muyuz? Ne bize bunları öğretiyor? Ne, neler, kim, kimler, hangi kurallar, hangi önyargılar? Çiçekleri düşünürken önce bunları düşünmemiz gerekmiyor mu?

Birbirimizi kaybettikten sonra çiçekleri anlamaya çalışmak neye yarar? İnsanı sevmeyen birinin köpekleri sevmesi neye yarar? Bütün bunlar insanı sevmenin yolu değil mi? Sevgi duygusunu kaybeden birinin hayvan sevmesi, çiçek sevmesi olanaklı mı?

Belki de sevgi adı altında kendine bağımlı varlıklar yaratmaya çalışmaktır bu çabalar...

-Çiçeklere de başka bir gözle bakmak gerekiyor. Sanırım haklısınız.

Biliyordum ki haklıydı...

İÇİMİZDEKİ BÜYÜCÜ...

Büyü deyince aklımıza ne gelir?

Karanlık odalar mı, cadı kılıklı büyücü kadınlar mı, kim bilir neler yazılan muskalar mı, birbirine karıştırılıp kaynatılan zehirli otlar mı, ya da buna benzer şeyler mi?

Bu ürkütücü büyüler belki gene bir yerlerde insanları korkutup sevindiriyordur, ama günümüzün büyülerini bunlardan çok farklı.

Günümüzün büyülerini, artık çok uzaklarda hazırlanmıyor, yaşadığımız hayatın içine girmiş, bizi etkiliyor. Eskilerden uzanıp geliveren bir şarkı, ummadığımız bir anda karşımıza çıkıveren günbatımı, beklemediğimiz bir anda bir insanın şaşkırtıcı davranışı, elektronik dünyasının gizlerini kullanan bir pop şarkıcısı...

Büyüleniyoruz. Bir duygu yoğunluğu içimizde kabarıyor. Yükselen duyguların her yanımızı sardığını seziyoruz, hiçbir şey yapamadan kalakalıyoruz. Bir şey söyleyemiyoruz, bir şey yapamıyoruz. Öylece duruyoruz.

O anda büyülenmişim... Sonradan bulup söylediğimiz bu oluyor.

Büyülenmiş gibiydim.

Bir kadın:

-Çok sevdim, çok sevildim demişti. Ama hayatımda beni büyüleyen bir erkeği hiç unutamadım. Onunla aramızda hiçbir şey geçmedi. Ben ona hiçbir şey söyleyemedim, o da benim belki farkıma bile varmadı. O Bir

toplantıda konuşuyordu. Beni büyüleyen şeyin ne olduğunu bile bilemem, size de işte budur diyemem.

Ama büyülendim. Onda beni çeken bir şey vardı, sanki bir güç vardı ve beni çekiyordu. Ona doğru bir-iki adım attığımı bile sonradan farkettim. Ama yanına gidemedim. Orada öylece kaldım, sadece onu dinledim. O toplantıdan aklımda kalan sadece odur.

Sonra çok düşündüm, keşke bir kere yaşasaydım aşkı, ama büyülü bir aşk olsaydı. Bugünün insanlarında eksiklik nedir diye sorsanız, hayatın büyüü derim.

Hayatın büyüü belki de büyülü güçlerin en güçlüsü. Ama gündelik hayatımızın içinde her şey öylesine sıradanlaşıyor ki, hayatın bizi büyüleyecek yanlarını kalın bir sis perdesinin içinde kaybediyoruz.

Büyüyen kentlerin içinde yükselen beton yığınları arkasında kaybolup giden doğa. Ne doğduğunu görebildiğimiz ne battığını seyredebildiğimiz güneş. Artık sadece filmlerde görebildiğimiz dolunay. Ormanlarından çekip çıkardığımız, kent kalabalığı içinde zavallılığıyla yaşamaya çalışan ağaçlar. Bizden kaçıp kurtulmaya çalışan kuşlar. Doğanın artık unuttuğumuz eşsiz büyüü.

Günlük hayatımız içinde sıradanlaşan insan ilişkileri. Bir insanla bir insan arasında yaşarken bulacağımız o eşsiz sıcak büyüü bir türlü bulamayışımız. İnsan elini duyarlılıkla tutarken her yanımızı saran ince titreşimi kaybedişimiz. Bir konuşmanın iki ucunda buluşan insanın yeniden yaşadığını şükranla duyuran büyüü duyamayış.

Belki de içimizdeki büyücüü kaybettik.

İçimizde bir büyücü vardır: İsteyen, etkileyen, değiştiren, arayan, koşan, duyan bir büyücü. Hayatı yaşayan, yaşamak isteyen, görmek isteyen, duymak isteyen, bu istekle bizi harekete geçiren bir büyücü. Biz bu büyücüü bastırdık, ona kızdık, onu hapsettik. Belki de şimdi bilmeden aradığımız odur.

Hepimizin içinde bir büyücü vardı. Doğanın gizlerini bilen biri. Ormanın içinde ağaçlarla birlikte soluk alan biri. Yaprakların tazeliğinin gizini bilen biri. Hayvanların dilini anlayan, onlarla konuşan, onlarla birlikte yaşamayı bilen, onlara bilmediklerini öğreten biri. İçimizdeki büyücü buydu. Bizi hep yaşamaya çekerdi.

Her Şeye bakmamızı isterdi. Her Şeyi görmemizi isterdi. Her Şeyi değiştirmemizi isterdi. İçimizdeki büyücü buydu.

Biz onu kaybettik ve her Şey değişti.

Kolumuza bir saat taktık ve onun esiri olduk. Artık bizi içimizdeki büyücü değil, kolumuzdaki saat yönetiyor. Aman geç kaldık diyoruz, Şu saatte bir yerde olmalıydım, diyoruz. Oradan oraya koşuyoruz ya da ne yapacağımızı bilemeden kolumuzdaki saate bakıyoruz. Şimdi ne yapsam acaba? Her Şeyi biz düzenliyoruz sanıyoruz, işe giriyoruz, çalışıyoruz, ücret alıyoruz, ev kirasını ödüyoruz, elektrik faturalarını, telefon faturalarını ödüyoruz, ne yememiz gerektiğini düşünüyoruz, mide ağrımıza ne yapmak gerektiğini düşünüyoruz, sabahları neden yorgun olduğumuzu düşünüyoruz. Ne ok Şeyin esiri olduğumuzu düşünmeden yaşıyoruz. Sonra da kendimize soruyoruz: Neyim var? Neden hiçbir Şeyden tat almıyorum?

İçimizdeki büyücüyü kaybettik. Onun yerine hiçbir büyüsü olmayan Şeyleri koyduk, onların bizi yönetmesine izin verdik.

İçimizdeki büyücüye kimileri içimizdeki ocuk der, kimileri de içimizdeki sanatçı, oysa o bizim bycmzdr.

Ama durun bakalım. Belki her Şey bitmemiştir, her Şey tükenmemiştir. Belki de kaybettiğini sandığımız Şey, bize çok yakındır da farkına varmıyoruzdur.

Şöyle bir durup düşünelim. İçimizdeki sesleri duymaya çalışalım. Kendimizi görmeye çalışalım. İçimizdeki gücü anlamaya çalışalım. O belki de çok uzaklarda değildir, çok yakınımızdadır, bizim kendisini farketmemizi beklemektedir. Neden olmasın?

Gzlerimizle kendi gözlerimizi görmeyi denedik mi? Duygularımızla kendi duygularımızı duymayı denedik mi? Kendimizi kendi gücümüzle canlandırmayı denedik mi? Gelin yapalım bunları.

Bugün yeni yıla giriyoruz. 1990 yılı başlıyor. On yıl sonra yeni bir, yüzyıl başlayacak. Bir-iki ay sonra ağaçlar yeniden yeşillenmeye başlayacak. Doğa kendini yenileyecek. Biz neden kendimizi yenilemeyelim.

Gelin içimizdeki büyücüyü bulalım, onunla barışalım, onu yeniden canlandıralım. Büyülenmekten korkmayalım, büyülemekten korkmayalım. İnsan yalnız büyülenen değildir, büyüleyendir de. İçimizdeki büyücü büyülenmeyi bildiği gibi büyülemeyi de bilir. Yeter ki biz ona canlanma fırsatı verelim. Ondan korkmayalım, onunla dost olalım.

İçimizdeki büyücü, bizim yaşama gücümüzdür.

Bizim duygularımızdır, bizim düşüncelerimizdir, bizim isteklerimizdir, bizim alma gücümüzdür, verme gücümüzdür.

Hayata bu gücümüzle bakalım, hayata bu gücümüzle katılalım.

Berlin Duvarı yıkılıyor. Doğu'da ve Batı'da yaşayan Berlinliler, kendilerini ayıran duvarı yıkıyorlar. İnsan kendini insandan ayıran duvarı yıkıyor. Bunu yaptıran da onların, içindeki büyücüdür. Olmaz denileni olduran, yapılmaz denileni yaptıran büyücü.

Biz de içimizdeki duvarları yıkalım. Duygularımıza çektiğimiz duvarları yıkalım, düşüncelerimize çektiğimiz duvarları yıkalım. Düşünmeyi suç sayan duvarları yıkalım, düşünce açıklamayı suç sayan duvarları yıkalım. Bizi kendimizi yönetmekten alıkoyan duvarları yıkalım. Bizi kendimizin efendisi yapmaktan engelleyen duvarları yıkalım. Özgürlüklerimizin önüne konan duvarları yıkalım.

Ben ne yapabilirim ki? demeyelim. Ben tek başıma neye güç yettirebilirim ki? demeyelim. Hayatta bizim yapamayacağımız hiçbir şey olmadığını bilelim.

Gücümüzün yetmediği yerde içimizdeki büyücüyü çağıralım. O, bizim bile bilmediğimiz gizli gücüyle her şeyin üstesinden gelecektir. Evet, onun gizli gücü vardır ve o her şeyi yapabilir. Onun her şeyi yapabileceğini bilelim. Bunun için de ne muskalara gerek var, nede gizli otları kaynatmaya. Sadece içimizdeki büyücüyü bilmeye gerek var, o kadar.

İçimizdeki büyücüyü bilelim.

O sevgimizdir, o yaşama istediğimizdir, o varoluşumuzdur.

Kendimize güvenimiz zayıflarsa, ona güvenimizi pekiştirelim.

Biz hayatla varız ve en büyük büyü bunu bilmektir.

ARMAĞANIN EN GÜZELİ...

Armağan vermek, armağan almak.

Gündelik işlerimizden biri gibi görünüyor. Oysa öyle incelikli bir iş ki.

Vermek bir gönül tadıdır, bir davranış inceliğidir, bir insan eylemidir.

Almak da öyle. Bir gönül hoşluğu, incelikli bir haz, insanın eylemi.

Armağan vardır yürek titretir, armağan vardır garson bahşisi.

Eğer bir alışveriş değilse, ne verildiğinin çok önemi yoktur.

Armağan adı altında gizli ücret ödeme, yapılan bir yanlışın üstü örtülü bedeli konumuzun dışında. Bunlar armağan değil.

Sıradanlaşmış, adet yerini bulsun diye verilen armağanların da kullanım değeri dışında fazla önemi yok.

Armağanda önemli olan, önce içtenliği.

İçten olacak, içten gelecek.

Armağan, verenden bir parça olacak. Verenin duygusunu taşıyacak, verenin düşüncesini taşıyacak. İnceliğini, rengini, kokusunu.

Sonra, verilişi çok önemli.

İncelikli bir iş.

Elle değil yürekle verilecek. Duyguyla.

Alana bir şey katacak. Bir duygu, bir düşünce, bir anlam.

Çiçek, kitap, kalem, biblo, kadeh, eşarp, kravat...

Neden sevdiklerimize beğendiğimiz bir filmin biletini armağan etmeyiz:

Belki de armağan değeri bulmuyoruzdur. Oysa var.

Aslında her şey armağan olabilir.

Yeter ki bir duyguyu iletisin, bir düşünceyi, bir inceliği.

Yeter ki vermesini bilelim.

Bir akşam dost toplantısındaız.

Orada tanıdığım bir insanı beğendim.

Birden, içimden ona bir şey vermek geldi. Orada, o anda.

Çakmağımı uzattım, Bunu size veriyorum dedim. Çok şaşırdı ve sevindi. Aldı, teşekkür etti, kendi çakmağını da bana uzattı, Siz de bunu alın. Verdiği çakmağı aldım.

O çakmağın verildiği anı hiç unutmadım, sanırım yeni dostum da unutmadı.

Hep düşünürüm, gerçek bir armağandı bu.

Bir gün de, bir dostumun verdiği kitabı okuyordum. Bazı sayfalarının arasında ince kum zerrecikleri vardı. Bazı sayfalarında sigara yanığı. Çok okunan sayfalar biraz yıpranmıştı. Dostuma Bu kitabı bana armağan et dedim. Anladı.

Keşke ben düşünseydim dedi. Zararı yok dedim. Benim istemem de aynı anlama gelir.

Sonra, o kitapta ne olduğunu düşündüm. Ne bulmuştum o sayfalarda?

O sayfalarda dostumun değişik anları vardı. Deniz kıyısında okumuştı o kitabı. Kim bilir neye dalmıştı da sigarası sayfayı yakmıştı. Kitabın sayfalarında nice duygu, nice düşünce oraya buraya saklanmıştı. Kitabı okurken onları da yaşıyordum.

Oysa, sevdiğimiz bir kitabı dostumuza armağan etmek istersek gidip yenisini alırdık. Elimizin değmediği, gözümüzün dokunmadığı bir kitap alırdık ve onu verirdik. Anısı olmayan, geçmişini olmayan bir kitap.

Okuduğum kitabı armağan etmek isterim.

Ve dostumun okuduğu kitabı bana armağan etmesini.

Söz ne güzel armağandır.

İçten geldiğinde, öyle yürekten söyleniverildiğinde, bir duyguyu verdiğinde.

Bu armağanı esirgemek ne yanlış bir şeydir, sırasında bir zulüm.

-Biliyor musun, sende en çok neyi seviyorum?

Söz ne güzel armağandır.

-Seni sevdiğime öyle seviniyorum ki.

İnsanı verdiğinde söz ne güzeldir.

Dokunmak ne güzel armağandır.

Birden öyle dokunuvermek.

Omzunu tutuvermek, saçını okşayıvermek, koluna dokunuvermek.

Nasıl sözsüz bir sestir, nasıl sessiz bir söz.

Dokunmak ne güzel armağandır.

Duyguyu armağan etmesini bilmek.

Bakışı armağan etmesini bilmek.

Davranışı armağan etmesini bilmek.

Güveni armağan etmesini bilmek.

Dostluğu armağan etmesini bilmek.

Sevgi ne büyük armağandır.

Sevgi ne gerçek armağandır.

Sevginin armağan olduğunu bilmemek ne acı.

Sevebilmek insanın verebilme gücüdür. Paylaşıldığında çoğalan.

Ama paylaşılmazsa ille de karşılık istemeyen.

Sevgi, sevenin gücüdür. Sevilme isteği bunun anlaşılmasını istemek.

Sonradan, yaşadığımız güzellikleri unuturuz da sevgiyi terazide tartmaya kalkarız. Aslında sevgiye haksızlık ederiz de farkında olmayız.

Oysa bize sevgi armağan edilmiştir. Bize sevgi katılmıştır. Bize insanlık katılmıştır. Geçmişe teşekkür etmeyi ne çok unuturuz.

Eski İspanyol haritacılarının sevgilileri harita çizilirken, Benim için bir ada çiz derlermiş. İspanyol haritacısı da sevgilisi için gerçekte olmayan bir ada çizermiş. Eski İspanyol haritalarında böyle sevgiliye armağan adacıklar olurmuş.

Kristof Kolomb bir deniz seferinde, haritadan anlayan bir İspanyol'a gemide sularının azaldığını, haritada görülen şu adacıkta içme suyu bulunup bulunmadığını sorunca İspanyol gülümsemiş, Efendim, o adanın var olduğunu sanmıyorum. Onu çizen haritacı sevgilisine çizmiştir demiş de gerçek ortaya çıkmış.

Akşit Göktürk'ün Edebiyatta Ada yapıtını okuduğumda çok gülmüştüm.

Sevgilisinden haritada bir ada isteyen İspanyol kadını da, ona adayı armağan eden İspanyol haritacısı da ne güzel bir şey yapmışlar.

İngiliz Kralı Edward da sevdiği kadına, bir krallık armağan etmiştir de, nice kadını heyecandan titretmiştir. Mrs. Simpson için krallığından vazgeçmesi zamanının Leyla-Mecnun öyküsünü yaşatmıştır.

Çizecek haritası olmayanlar, vazgeçecek krallığı olmayanlar ne yapsın?

Bütün bunlar sembol değil mi?

Haftalardır görmediğimiz bir dosta bir kart göndermek aklımızdan bile geçmez. Aynı kentteyiz, nasıl olsa yakınınız diye düşünürüz. Oysa değilizdir.

İnsan insanı kaybediyor. Ve bulamıyor. Aynı kentte olsa da...

Aynı semtte olsa da.

Aynı evde olsa da.

Sonra da soruyoruz. Neyim var, ne oluyor, eksiklik ne?..

Eksilen insan. Ve kendimiz.

Bir haritaya bir ada çizip de Bu senin adan demeyi unutuyoruz.

Oysa herkesin bir adası olabilir. Denizler öyle büyük ki. Duyguları unutuyoruz. Düşünceleri. Sevgiyi.

Sözleri, Dokunuşları. Bakışları. Davranışları. Dostluğu.

Unutuyoruz.

Vermeyi unutuyoruz. Kendimizi beklemeye alıştıyoruz. Sonra da neyi beklediğimizi unutuyoruz. Eksiliyoruz. Neden eksildiğimizi bilmeden.

Yeni bir yıl bu. 1989. Yeni bir yıl. Yeni bir başlangıç.

Gelin yeniden başlayalım.

Yaşamın, sevmenin, yapmanın en güzel armağan olduğunu bilerek.

İnsan olmanın en güzel armağan olduğunu bilerek.

Yeniden.

MUTLULUK GÜZEL KOKAR...

Dostum birden soruverdi:

-Bir insanın mutlu olduğu nasıl anlaşılır? Şöyle düşünmüş olmalıyım:

-Bilmem, gözlerinin parlaklığından, neşesinden, belki yüzüne vuran iç aydınlığından.

Dostum hepsini kabul eden ama yeterli, bulmayan bir el işareti yaptı:

-Bunlar doğrudur. Mutluluk saklanamaz. Mutluluk insanın içinden sızar, bir yerlere girer, orayı değiştirir. Bir de kokusu vardır. Bilir misin mutluluk kokar.

-Mutluluğun kokusu mu?

Doğrusu duymamıştım.

Dostum anlayışla baktı:

-Doğrudur, duymamışsındır. İnsanlar pek farketmezler. Oysa, her ruh halinin kendine özgü bir kokusu vardır. Eğer insanlar koku duygularını kaybetmeselerdi, bunları da bilirlerdi. Ama birçok şey gibi bunu da kaybettiler.

-Yani, önceden biliyorlar mıydı?

-Elbette biliyorlardı. Bak, hayvanların birbirleriyle iletişim kurmalarında koku nasıl önemli bir rol oynar...

-Evet ama konuşamadıkları için... Dostum biraz sabırsız, sözümü kesti:

-İnsanlar konuştuıkları için artık kokuya gerek duymuyorlar değil mi? Şimdi sen bana insanların konuştuıklarını mı söylüyorsun?

Artık yanıt vermiyordum. Dinlemeyi sürdürdüm.

Dostum:

-Sen de biliyorsun ki insanlar gerçekte konuşmuyorlar. Konuşur gibi yapıyorlar. Öğrendikleri sözcükler var. Birbirlerine onları söylüyorlar. Gerçekte çok azı, çok az zaman için konuşuyor. Orada da dikkat et, duygu sözcükleri yoktur. Birbirlerine söylemeleri gereken sözleri söylerler. Onun için de çoğunlukla birbirlerini dinlemezler. Gerçekte konuşmayan, gerçekte dinlemeyen insanlar iki önemli iletişim aracını da kaybettikleri için artık anlaşıyorlar. Koku ve dokunma. İşte gerçek iletişimin iki yolu. İnsanlar ikisini de unuttu.

Onu biraz kışkırtmayı denedim.

-Şimdi insanların birbirini koklamalarını mı söylüyorsun?

Umutsuz ve kırgın bir bakışla baktı:

-Keşke ne dediğimi anlasalardı da söyleseydim. Koklamak, öyle incelikli bir duygudur ki, bugünün insanına öğretilmesi gerekir. Zavallı koku alma duygumuz. Öylesine kötü kokularla bozuldu ki, yeniden eğitilmesi gerekiyor. Biliyor musun, insanlar insan kokusunu bile alamıyor. Bir kadının kokusu. Bir erkeğin kokusu. Çocuğun kokusu. Yaşlı insanın kokusu. Umudun kokusu. Bezginliğin kokusu. Hayata kırılmanın kokusu. Mutsuzluğun kokusu. Mutluluğun kokusu. İnsanlar bütün bunları unuttular. Dokunma da öyle. İnsanlar bunu da unuttu. Bir elin el üstüne konması. Bir elin omuz üstüne konması. Bir omuzun omuza dayanması. Bir sırtın sırtına dayanması. Ayakların birbirine sarılması. Bedensel dokunma. Unuttuğumuz ne çok şey var...

Günümüz insanını savunmak istedim:

-Ama sözcükler var, yazı var. Belki de o yüzden unutmuşuzdur.

Dostum biraz dalgınlaştı:

-Evet yalanların aracı sözler, yalanların aracı yazılar. Bir türlü içimizden geleni söylemeyi, yazmayı bilemediğimiz için yalanlarımızın aracı olanlar. Beden yalan söylemez. Dilin yalan söyler, kalemin de yalan söyler ama kokun yalan söylemez, dokunuşun yalan söylemez. Bunlar gerçekleri iletir. Sadece gerçekleri...

Dostumun söylediklerini sonraları çok düşündüm. Kendimize nasıl da yapay bir dünya yaratmayı başarmıştık. Doğallığımızdan nasıl da böylesine uzaklaşmıştık. Sadece beton yığınlarının içine kapanarak değil, birbirimizi de unutarak yaşamaya nasıl da alışmıştık. Kokularımızı unutmuştuk. Doğal kokumuzdan utanmayı öğrenmiştik. Yapay endüstri kokuları yeni fetişlerimiz olmuştu. Hepimiz birbirimizi şişelere konmuş kimyasal ürünlerle koklamaya alışmıştık. Koku duygumuzun da yalanlarını bulmuştuk. Gene de bir kadın beni yeniden düşündürünceye kadar işin içinden çıkabildiğimi söyleyemem...

-Ah beni böyle tanımamalıydınız... Çok mutsuzum ve bana yaklaşmanızı istemiyorum. Mutsuz olduğum zaman kötü kokarım.

-Nasıl yani? Terden mi söz ediyorsunuz?

-Hayır hayır, terle ilgisi yok, hem ter kötü kokmaz ki. Mutsuzluktan söz ediyorum. Mutsuzluk kötü kokar, bendeki de o işte. Mutsuzluğun kokusu. Mutsuzluğun kokusu kötü müydü, bilmiyorum. Buna kötümü demek gerekirdi, yoksa kendine özgü demek mi uygundu? Mutsuzluğun kokusu. Gri-sarı bir kokuydu. Bezgindi, yorgundu. Bezginlik veriyordu, yoruyordu. Tenin üzerinde yapışkan, belli belirsiz sıvı-gaz arası bir yoğunlukla duruyordu. Bir yerlere kaçmak istemiş de gücü yetmemiş gibiydi. Geriye dönmek istemiyordu, ilerde gidecek bir yeri de yoktu. Orada öylece kalmış, içi boşalmış, hiçbir yere bakmayan bir kokuydu. O anda mutsuzluğun kokusunu duydum. Kadının kendini tanıma gücüne saygı duyduğumu anımsıyorum. O kendi kendine kalmalıydı. Belki de kendi geçmişiyle hesaplaşması gerekiyordu.

Parfüm dünyasının gerçek bir uzmanı şunları söylemişti:

-Parfümler, doğanın verdiklerine insan ustalığının katılmasının ürünüdür, ama hiçbir parfüm kadın tenine değmeden gerçek bir koku değildir. Parfüme kişiliğini veren, kadının özel ten kokusudur. Onun için de aynı parfüm her kadında birbirinden farklı özellikler kazanır. Parfüm sürmenin ustalığı, bu karışımın oluşmasına yardımcı olacak ölçüde ve biçimde sürmeyi bilmektir.

Böyle sürülmediği zaman kadın sadece parfüm kokar, ama sürmesini bilen kadının kendisi kokar. Önemli olan da parfüm değil, kadının özel kokusudur. Bu özel kokuyu kadının giydiği eşyaların durduğu gardropta, çamaşırlarında, özel yerlerinde bulabilirsiniz. Dikkat edin, özel kokusunu tanımadığınız hiçbir kadını gerçekte tanımış sayılmazsınız. Ne yazık ki insanın kokusuna önem vermeyi bilmiyoruz. Sonra bir gün, mutluluğun kokusu'nu tanıyacaksınız. Tenin hafifçe pembeleştiğini göreceksiniz. Güneşin ilk ışıklarına eşlik eden toz pembedir bu. Mutluluğun biraz utangaç, biraz ürkek, biraz çekingen başlayan, ama sonra cesaretle yayılan, güç veren, kendini duyuran özel pembesi. Bu pembeliğin üzerine dikkatle bakacaksınız. Orada buğulu bir nemlenme göreceksiniz. Hep uçan, hep havaya karışan, hep yenilenen uçucu bir nemlenme. Görenlere sende bir şey var, aşısın galiba dedirten bir bahar tazeliği, filiz tadı... Yaklaşın o tene. Yaklaşın ve mutluluğun kokusunu duyun. Birbiriyle uyum içinde binlerce kokunun süzölmüş kokusunu duyun. Pembeden eflatuna, deniz mavisinden güneş sansına değişen gökkuşağı renklerindeki özel kokuyu. İnsanı rahatlatan, dinlendiren, coşturan, kıpırdatan, susturan, konuşturan mutluluk kokusu'nu duyun. Dünyanın en güzel kokusu budur. Bebeğin annesinden aldığı koku budur. Annenin bebeğinden aldığı koku budur. Seven insanın sevilen insandan aldığı koku budur. Ama bu koku kendiliğinden olmuyor. Buna emek vermek gerekiyor. Sabahların, gecelerin, günışıklarının birbirine karışması gerekiyor. Umutsuz günlerde, umutlu günlerde birbirinin değerini bilmek gerekiyor. Mutluluk kokusu, dağlarda, ırmak kıyılarında değil. Bu koku, yalnız insanda. İnsanın insanda yarattığı koku bu. İnsanı insan kılmanın kokusu. Sevginin kokusu. Güvenin kokusu. İyi ki sen varsın'ın kokusu. Keşke şimdi yanımda olsaydın'ın kokusu. Seni seviyorum'un kokusu. Beni seviyor'un kokusu. Bir gün mutluluğun kokusunu tanıyacaksınız. O zaman daha da mutlu olacaksınız, biliyorum.

AŞIK OLMAK HAKKI...

İnsan hakları beyannamesinde böyle bir hak yer almamıştır. Hiçbir anayasada, hiçbir yasada aşık olmak hakkı diye bir haktan söz edilmemiştir. İnsanlar köleliğe karşı başkaldırmış, özgürlük için canlarını bile ortaya koyarak mücadele etmişlerdir, bu hak da insan haklarını belirleyen bütün metinlerde yer almıştır. Seçme-seçilme hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı gibi nice hak böyledir. Böyledir de aşık olmak hakkı, neden hiçbir insan hakkı belgesinde yoktur? Önemsizdir desek değildir, uğrunda mücadele edilmemiştir desek insanlar ayağa kalkar, nedendir bilmiyorum, kimsenin bildiğini de sanmıyorum. Geçen gün bir kadın ahbabım uğramıştı. Orta yaşlarda, kızını büyütüp, evlendirmiş, bu yaşların olgun güzelliğini hem yaşıyor, hem de yaşatıyordu. -Aşık olmak benim de hakkım değil mi doktor bey? demişti. Siz `kadın altmışında da aşık olabilir' dersiniz. Ben aşık olabilirim değil mi? Benim de hakkım değil mi? Sözleri hoşuma gitmişti. Gülümseyerek yanıtlamıştım:

-Tabii aşık olabilirsiniz. Aşık olmak herkesin hakkı. Hem neden soruyorsunuz ki? Aşk izin istemez...

Sonra düşündüm. Neydi bu aşık olmak hakkı? Neden bu hakkı bir türlü kimselere veremiyorduk? Yaşadıklarımızı şöyle gözümün önüne getirdim...

-Ayol o daha dünkü çocuk, aşık olmaktan ne anlarmış? Ah bu yeni yetmeler, daha bir şey bildikleri yok. Şimdi aşık olurlar iki gün sonra unuturlar...

Ama o dünkü çocuk uykusuz kalırmış, kendi kendine ağlarmış, sevdiğini bir kez görebilmek için sokaklarda dolaşmış, her gördüğünü ona benzetirmiş, şiirler yazarmış, şarkılar dinlerken dalıp gidermiş... Kimin umurunda?

-A öyle şey olur muymuş? Koskoca adam aşık mı olurmuş? Ayol evli değil mi? Kaç yıllık karısı, çocukları, olacak şey değil. Kendini şaşırılmış. Ne aşkıymış bu? Onunki yaş dönümüdür. Erkekler yaş dönümünde böyle olur. Kimbilir hangi yelloza tutulmuştur. Aşk maşk dediği rezillik. Bir dönüp hallerine bakmazlar da...

Buyrun bakalım. İşte sessiz sedasız bir yargılama daha, zavallı adam hemen yargılanıp asılır. Neymiş, aşık

olmaya kalkmışmış. Karşılaşınca söz dokundurular, tuhaf tuhaf bakmalar, yüz göz buruşturular. Aşık olmak hakkı, bir kez daha ihlal edilmiştir. Kimse de böyle bir hakka sahip çıkmaz...

-Ne dedin ne? Birbirlerine aşık mı olmuşlar? Güldürme insanı. Kazık kadar insanlar. Onların aşık olacak halleri mi kalmış? Ay karşılıklı halleri gözümün önüne geliyor da... Komik vallaha. Aşık olmuşlar ha?...

Demek ki bu çiftin de bir şeyleri aşık olmaya, uygun değil. Böylece aşık olmaya hakları olmuyor.

-Eyvah bizim oğlan galiba aşık oldu. Öyle dalgın dalgın geziyor. Anlattım, bak sende bir haller var dedim. Bunun sonu iyi değildir dedim. Senin okulun var, derslerin var dedim. Konuşmuyor. Şöyle bir şeyler söylese rahatlayacağım. Genç işte. Bu yaşlarda insan aşkı ne bilirmiş? Üstüne gitmeye de korkuyorum. Bilmiyorum ne olacak?

Evet, bir de aşık olma yaşı vardır. Vardır da kimsenin bildiğini görmedim. Küçük yaşlarda aşık olunmaz, çünkü o yaşlarda hiçbir şey bilinmez. Gençlikte aşık olunabilir ama o da çok tehlikelidir. İnsanın aklını başından alır da çılgınlıklar yaptırır.

Orta yaşlarda hiç aşık olunmaz, çünkü insanın çevresi vardır, konumu vardır, ayıp olur. Orta yaşlardan sonra aşkın sözü bile edilemez, çünkü çok gülünç olur, ele güne rezil olunur.

Peki, insan ne zaman aşık olabilir? Buna yanıt verilmez ama gerçekte hiçbir zaman aşık olunmaz dense daha gerçekçi olur. Toplumumuzda insana yaşatılan budur.

Ama AŞK, o güzelim duygu fırtınası bütün kuralları, karşı çıkmaları dinlemez bile. Dünya umurunda değildir. Kimi zaman pat diye çıkar gelir, kimi zaman yavaş yavaş yerleşir. Gelir de dünyayı öyle bir değiştirir ki. Yeşil başka bir yeşil olur, kırmızı başka bir kırmızı. İnsanın ayağını yerden öyle bir keser ki insan sanki uçar. Yerde mi yaşıyor gökte mi, kendi de bilmez olur. Sabahlar artık başka sabahlardır, akşamlar başka akşamlar.

AŞK, o güzelim duygu fırtınası esip de insanın başını döndürdü mü değme gitsin. Ne küstah şeydir o, ne cüretkardır. Dünyayı umursamaz. İnsanların yasaları ona vız gelir. İnsanların ahlak diye bildiklerini dinlemez

bile. Huzur diye yaşadıklarını altüst eder. Söylenenlere aldırılmaz, suçlamalara başını çevirmez, eleştirilere güler geçer. Böyle dikbaşı, böyle isyankar bir şey görülmemiştir. Belki de hiçbir ideolojinin isteyip de yapamadığı şeyi yapar: İnsanı değiştirir, dünyayı değiştirir.

AŞK, o güzelim duygu fırtınası üstelik de çok demokratiktir. Ne ırk ayrımı bilir, ne deri rengi. Sınıf ayrılığını çiğner geçer. Sınır tanımaz. Siyasal düşünce ayrımı yapmaz. İnsanları parasına göre ayırmaz. Bakalım nereden mezun olmuş demez. Hele bir arabasının markasını görelim demez. Sahi, AŞK'ın demokratik olduğu hiç aklımıza gelmedi değil mi? Ama doğrusunu isterseniz, biz AŞK'ın nesini düşündük ki. Hayatımız hem onu aramakla hem de ondan korkmakla geçmedi mi?

-Ah bir aşık olabilsem... Nasıl oluyor çok merak ediyorum. Biliyor musun, evlendim çocuklarım oldu ama aşkı hiç tanımadım.

-Aman aman sakın ha. Aşk çok tehlikeliymiş. Ben de bilmiyorum. Öyle bir şey oluyor gibiydi ama hemen kaçtım. Çok tehlikeli canım. İnsana olmadık şeyler yaptırır. Deli misin, aklına sakın öyle şeyler sokma...

-Ama çok da güzel olmalı. Ne olurdu, bir kere aşık olabilseydim...

-Ah ah, çok güzel olmalı değil mi? Biliyor musun, aşk çocukları çok güzel olurmuş. Piçlerin güzelliği ordan gelir diyorlar...

-Ağzından yel alsın. Güzel çocuk yapacağız diye şimdi olmadık şeyler mi yapacağız?..

Yok zaten öyle olmazmış. Senin hiç beklemediğin zamanda olurmuş öyle şeyler. Aman aman benden uzak olsun...

-Benden de benden de. Ama bir aşık olsaydım da sonra ne olursa olsaydı...

AŞK, o güzelim duygu fırtınası, bütün bunları dinlemez bile. Korkakların yanına uğramaz. Aslında AŞK, çok da seçicidir. Yaşamaktan korkmayan insanları seçer. Bezginlerin, hayata küskünlerin yanına bile uğramaz. Hayatını hesaplar üzerine kuranların semtinden geçmez. Duyguları küçümseyenlere tepeden bakar. Kibirliyle, gururlulara güler geçer. İnsana değer vermeyenlere hiç değer vermez.

AŞK, insanın en insan yanına gelir yerleşir. İnsanı insan yapar. İnsanları birbirinden ayıran bütün yapaylıkları kaldırır.

AŞK, varsın insan hakları bildirgesinde yer almasın, varsın anayasalarda yazılmasın, varsın yasalarda sözü geçmemiş olsun, bunlara aldırılmaz bile. Onun kendi yasaları vardır, kendi aşk hakları bildirgesi vardır. Hem de gözünü bile kırpmadan uygular bunları. Aşık olma hakkını ne diktatörlükler rafa kaldırabilir, ne polis önlemleri engelleyebilir. Bu öyle bir insan hakkıdır ki, kimse çiğneyemez. Ama herkes de bu haktan yararlanamaz. Aşık olma hakkı başkaları tarafından verilmeyen belki de tek haktır. Onu alabilmek için insanın onu hakketmesi gerekir. Bu hakkı almak için çok acı çekmek gerekir, öyle çok şeyi göze almak gerekir ki... Ama her şey öyle değil mi? İnsan olmanın güzelliği de başka ne ki?

YALANIN YEDİ RENGİ...

Yalanı kimse övmez, ama ona başvurmayan var mıdır bilmem? Hayatında kim yalan söylememişse, ortaya çıkıp yalan kötüdür demeye hakkı vardır.

Yalan dünyadan kalksaydı? diye fanteziler yapılmıştır. Ünlü Amerikalı çizgi ustası Al Capp yurdumuzda Hoş Memo diye bilinen dizisinde, böyle bir fantezi yaratmıştı. Bu dizide, dünyaya hoş ve sevimli yaratıklar geliyordu, bu yaratıklar kimin gözünde baksa o kişi -elinde olmadan-içinden geçen doğruyu söylüyordu. Kel agucuk adını taşıyan bu sevimli yaratıklar, Amerika'daki bütün hayatı altüst ediyorlardı. Malını satmak isteyen satıcı, sattığı malın bütün kusurlarını alıcıya açıklıyor, alıcı malı almaktan vazgeçiyor, ticaret dünyası allak bullak oluyordu. Karı kocalar günlük yalanlarını -ellerinde olmadan-söyleyemiyor, söyledikleri gerçeklerse aile düzenini yerle bir ediyordu. Ülkede hiç doğru söyleyen kalmamış mıydı? Kalmıştı elbette. Çocuklarla deliler. Çocuklar ve deliler ne yapılsa doğruyu söylemekten vazgeçmiyor, kel agucuklar onları etkileyemiyorlardı.

Tanrı dünyayı, kel agucuklar'dan korusun.

Bereket versin ki çocuklar büyür ve yalan söylemeyi öğrenir, deliler tedavi edilir ve günlük yalanlarına dönerler. Yoksa ne olurdu halimiz?..

Hem bu telaşımız niye? Yalanı yermek çok kolay ama doğruyu savunmak öyle kolay mı? Doğru nedir, Gerçek nedir? Sizin gerçeğinizi başkası kabul ediyor mu? Belki de bütün tartışmalarımız, gerçeğin ne olduğunda anlaşamamaktan çıkmıyor mu?

İsterseniz günlük hayatımıza birlikte bakalım.

Anne-baba, yemeklerini yedikten sonra giyiniyor ve dışarıya çıkmaya hazırlanıyorlar. Beş yaşındaki çocukları büyükanneleriyle birlikte kalacaktır. Çocuğa dönüyor ve:

-Biz doktora gidiyoruz. Sen uslu otur, yaramazlık yapma diyorlar.

Bu yalan mıdır?

Anne-baba, hayır, diyeceklerdir. Bu yalan değildir, çocuğun üzülmemesi için söylediğimiz bir sözdür.

Evin bankada çalışan kızı eve her zamankinden geç dönmüştür. Genç kız arkadaşlarıyla birlikte gittiği bir toplantıdan dönmüştür.

Baba sorar: Neredeydin, bu akşam geç kaldın?

Anne, genç kızın yerine soruyu yanıtlar: Hesapları tutmamış, işleri böyle işte, son kuruş tutana kadar çalışıyorlar.

Bu yalan mıdır?

Değildir, yalan sayılmıyor. Çünkü, babanın yersiz öfkesinden korunmanın başka yolu yoktur.

Beyaz yalan kimseye zarar vermeyen, ortalığı yatıştıran yalandır.

Yalan da böylece renklenmiştir.

-Ne düşünüyorsun? Bugün pek keyifsizsin, hiç ağzını açmadın?

-Bilmem, bir şeyim yok. Biraz başım ağrıyor.

Susarak söylenen yalanlar. Gerçeği söyleyememenin sıkıntılı Suskunluğu.

(Sen, hiçbir şeyin farkında değilsin. Hiçbir şey anlamıyorsun. Sana bir şey söylemeyi canım istemiyor. Artık

hiçbir şey konuşmuyorum. Seninle mutlu değilim. Seninle birlikte olduğum için kendime kızıyorum. Sana bütün bunları söyleyemediğim için kendime kızıyorum. Beni çok kırdın, hiçbirini bilmiyorsun. Artık hiçbir şeyi istemiyorum. Senden gelecek hiçbir şeyi. Farkında bile değilsin. Bir şey söylesem sinirlisin diyeceksin, biliyorum. Onun için de söyleyemiyorum. Seninle her şey bitti.)

Susmak. Aslında bütün bunları söylemek demek olan susmak. Bir kadının söyledikleri ne anlamlıydı:

-Biliyor musunuz, galiba en çok susarak yalan söylüyoruz ya da ben öyle yaptığımı düşünüyorum. Susuyorum, suskunluğum ortada hiçbir şey olmadığını söylüyor. Ama düşündüklerimi söylemeye cesaretim yok. Bir iki kez denedim.

Hiç yararı yok. İnsanların ilişkisi kavga etmekle bozulmuyor. Kavga etmek, tartışmak gene de bir şeylerin kaldığını gösteriyor. Bir ortak yol bulmak isteği belki. Ama artık kavga bile edememek yok mu? Bir konuyu tartışmak bile gereksiz olmuyor mu? İşte o zaman her şeyin bittiğini anlamak gerekiyor. Anlıyorsun ve susuyorsun. İnsana Yüz Yıllık Suskunluk, gibi geliyor. Keşke Marquez bunu da yazsaydı.

Susarak söylenen yalanlara GRİ yalanlar mı demeli?

PEMBE YALANLAR olmasaydı hayatımız belki de daha keyifsiz olurdu. Aşk yalanlarına bu renk yakıştırılır. Aşk yalanları da başışlanmazsa bu dünyada neyi başışlayabiliriz? Hem aşk yalanlarına önce aşıkların inanması gerekmez mi? Buna yalan demek bile yanlış. Bir duygu çalkantısının içinde her şeyi aşk olarak görmenin nesi yalan?

-Seni hayatım boyunca seveceğim.

-Ben de seni sevgilim.

-Senden başka düşündüğüm hiçbir şey yok.

Aradan yıllar geçer, duygular değişir. Hayat başka alanlarda: akmaya başlar. O zaman her şeyin inkarı acıdır, şiddetlidir.

-Aşk yalandır. Aşk büyük bir yalandır.

-Yalanlarına inandım. Beni aldattı. Duygularımla oynadı.

Oysa ne aşk yalandır, ne de biri ötekini aldatmıştır. Sadece duyguların çalkantısı sonsuz sayılmıştır. Hayat duygulardan daha uzun ömürlüdür ve insanlar bunu geç öğrenir. Sadece duygular olgunlaşmaktadır, insan olgunlaşmaktadır. Gelin, pembe yalanları yalandan saymayalım.

Yalanın Yedi Rengi

BEYAZ yalanlar. GRİ yalanlar. KIRMIZI yalanlar. SARI yalanlar. MAVİ yalanlar. YEŞİL yalanlar. SİYAH yalanlar. MOR yalanlar. Bu kadar mı?

YALANIN SONSUZ RENKLERİ...

Leylak rengi yalanlar. Malaşit yeşilleri. Turkuvazlar. Ayva sarıları. Nar kırmızıları. Küf renkleri. Samansarıları... Sonsuza uzanan renk cümbüşleri...

Yalanlara kızmak içimden gelmiyor. İnsanın düş gücüne kızamam. İnsanın her şeyi değiştirmek isteğine kızamam. İnsana kızamam. İnsanı insan yapan hiçbir şeye kızamam.

İnsanı yalan söylemeye zorlayan baskılara kızıyorum.

İnsana yaşamayı zehir eden insanlara kızıyorum.

İnsanı insan olmaktan çıkaran koşullara kızıyorum.

Bütün ahlak öğretileri, bütün dinler, yalanı yeriyor, onun kötülüklerin anası, olduğunu söylüyor ama insanı yalana zorlayan nedenlerin kötülüğünü anlatmıyor. İnsanın yalanına kızmadan önce, onun neden yalan söylediğine bakmak gerekiyor.

Asıl kötü olan, insanın yalan söylemek zorunda kalması. Hele insanın kendine söylemek zorunda kaldığı yalanlar. En kolay gibi görünen en güç yalanlar.

İnsanın kendine söylemek zorunda kaldığı, kendini inandırmak zorunda kaldığı yalanlar. Hüzünlü yalanlar. İnsanın kendini korumasıdır bu.

Hayatın acımasızlığına karşı, çevrenin anlayışsızlığına karşı, insanın yalnızlığına karşı kendine söylenen yalanlar.

Bu yalanı söylememek ne büyük bir cesaret istiyor. Bilmediği sulara açılmaktan, bilmediği ormana girmekten daha büyük bir cesaret.

Ama bu cesareti göstermeliyiz.

Bu, yaşamak cesaretidir.

Cesaretle yaşamak, bu cesaretle insan olmak.

Kendimiz olmanın yolunu bulmak değil mi?

TÜRK ERKEĞİ NASIL BİRİDİR?..

Konuğum olan kadın bunu sorunca ben de düşündüm. Gerçekten Türk erkeği kimliğinin belirgin çizgileri neydi? Ama bakalım Türk erkeği, diye bir prototip var mıydı, yoksa insanların kolayına geldiği için mi böyle düşünülüyordu? Türk erkeği, Fransız kadını, Amerikan kızı, gibi bütün bir toplumu kapsayan değerlendirmeler yapılabilir miydi? Konuğum, Erkekleri bir türlü anlayamadığını, belki de Türk erkeklerinin kendine özgü özellikleri olduğunu düşündüğünü söylediği zaman da ona katılamadım. Türk erkeklerinin değil de her erkeğin, hatta her insanın ayrı özellikleri olduğunu düşündüğümü söyledim. Bence, böyle standartlaştırmalar kolay hükümler vermeye yardım ediyordu ama, insanın özelliklerini gözardı ederek yanılgılara neden oluyordu. Konuğum düşüncelerime pek katılmadı. Başka kadınlarla yaptığım görüşmelerde de, Türk erkeği konusundaki düşüncelerin belirgin olduğunu gördüm. Bu konudaki görüşleri birleştirence, ortaya şu özellikler çıktı:

Bencildir...

Kendini çok önemser. Her şeyin kendi dediği gibi olmasını ister. Bunun da, kendi istediği için değil de doğrusunun o olduğu için yapılmasını istediğini söyler. Eğer isteklerine karşı çıkarsanız, kavga hazırdır. Bir an bile istediğinin benimsenmeyeceğinden kuşku duymaz. Bencildir, bencil olduğunu da kabul etmez.

Suskundur...

Az konuşur. Ağzından kerpetenle laf çıkar. İlk tanıştıklarında çok konuşur, sonra da ağzını bir kapar pir kapar.

Ne olup bittiğini sorarsınız, ağzında bir şeyler geveler, o kadar. Sanki sır küpüdür mübarek. Ona aldırılmayıp da siz konuşmaya çabalasanız, pek dinlemediğini anlarsınız. Siz de kendinizi geveze yerine koymaktansa susarsınız.

Sevdiğini Söylemez Kızdığını Söyler...

Hoşuna gittiğini bildiğiniz bir şey yaparsınız, ağzını açıp tek söz bile söylemez. Beğenip beğenmediğini sorarsınız, iyi olmuş falan gibi bir şeyi, lütfen söyler. Sen artık beni sevmiyorsun deseniz, sevdiğini ama ille de bunu söylemek mi gerektiğini söyler. Ama kızdığı bir şey olursa hiç geciktirmeden söyler. Söylerken de sizi incitmekten hiç çekinmez.

Pohpohlanmaktan Çok Hoşlanır...

Siz onu pohpohlayın da ne olursa olsun. Pohpohtan çok hoşlanır. Hatta pek doğru olmasa bile kuşku duymaz. Kendine çok güvenir ya da öyle görünür. Hele erkekliğini, cesaretini, her şeyi çok iyi düşündüğünü, pek zeki olduğunu, herkesin onu çok beğendiğini söylerseniz, çok hoşlanır. Aslında sizin böyle düşünmeniz de yetmez, başkalarının da böyle düşündüğünü söylemeniz gerekir. Yanlışlarında da başkalarını suçlamak gerekir. Onun yanlış yaptığını söylerseniz dehşetli kızar, sizin onu anlamadığınızı, zaten budala olduğunuzu rahatça söyler.

Hastalığında Çok Mızızdır...

Atmasına tutmasına bakmayın, hastalığında çok mızızdır. En küçük kırıklığında oflamaya, puflamaya başlar. Küçük bir çocuk gibi ilgilenmenizi, bakmanızı bekler. Hastalığını abartmanızdan çok hoşlanır. Ama siz hastalanırsanız canı çok sıkılır. Pek bir şeyinizin olmadığını, hastalanmaktan hoşlandığınızı söyler. Hele yatıp dinlenmek isterseniz, size adamakıllı kızar. Kendinize bakmadığınızı, üşütüp hastalanmak için bahane aradığınızı söyler.

Bizim Demez, Benim Der...

Evdeki her şey onundur. Onun televizyonu çok iyi görüntü vermektedir, arabasını bakıma verse iyi olacaktır, oğlu yakışıklıdır, kızı çok iyi okumaktadır: Sizi neredeyse unutmuştur: Hayatın ortak olduğunu bir şey alınacağı zaman hatırlar, sonra da çabucak unuttur. Yaşanan her şey onundur, siz de eklenti gibi uzaktan bakarsınız. Ne

diyeceksiniz ki?

Gözü Hep Dışarıdadır, Kendini Don Juan Sanır...

Başka kadınların kendini beğendiğini sanır, bundan da çok hoşlanır. Başkalarının yanında hemen değişir. Kadınların hoşuna gitmek için olmadık şeyler yapar. Aşırı kibarlaşır, konuşkan biri olur, fıkralar anlatır, iltifatlar eder, sigaralar yakar. O hevesle size de ilgiliymiş gibi davranır ama eve dönünce eski hamam eski taktır. Değişen bir şey yoktur.

Ama başka bir erkek sizi beğenince müthiş öfkelenir. Sizi suçlamaktan hiç çekinmez. Sizin, başkalarının ilgisini çekmek için hareket ettiğinizi söyler. Siz de aynı şeyleri ona söylerseniz, kendisinin her zaman beğenildiğini, kadın ruhunu çok iyi anladığını söyler. Sizin ruhunuzu neden çok iyi anlamadığını soramazsınız.

Ailesinin Ağzına Bakar...

Ailesini ziyaret edip döndüğü zaman, neler konuşulduğunu hemen anlarsınız. İçerideki elektriğin boşu boşuna yandığını söyler, yemeklerin fazla yapıldığından söz eder. Müsrif olduğunuz konuşulmuştur. Sevgili oğullarının kıymetli paracakları, savruk gelinin elinde pul olmuştur. Yeni bir elbise diktirmesi gereklidir, siz de oğulcuklarının kendini ihmal ettiğinin konuşulduğunu anlarsınız. Giyim kuşam meraklısı kadından oğullarına sıra gelmemektedir. Biraz sabırlı olursanız hepsini anlarsınız. Ailesiyle konuştukları birer birer ortaya çıkar. Onların söylediği her şey doğrudur. Hepsi de kısa zamanda unutulur ya.

En Küçük Aksilikte Panikler...

Öyle kasılmalarına, kurumlanmalarına bakmayın, en küçük aksilikte panikler. Sıkıntılar, oflamalar, içine kapanmalar hemen başlar. Size düşen de anlayışlı olmak, merak etmemesini, her şeyin çaresinin bulunacağını söylemektir. Baştan karşı çıkmasına aldırmayın, siz bunlarda ısrar edin, hoşuna gidecektir. Her zaman desteklenmeye ihtiyacı vardır. Karşılaştığı güçlükleri büyütme bayılır. Dünyada bir onun başına geliyormuş gibi davranır. Önce şaşır, sonra da böyle güçsüz olmasına alışsınız. Sakın olayın önemsiz olduğunu söylemeyin, çok kızar. Düşüncesiz olduğunuzu, hayatınız mahvolurken kayıtsız kaldığınızı söyler. Siz çok

önemser gibi yapın ama çareler bulmak da sizin işinizdir, unutmayın. Gelecekte
Hem Korkar, Hem de Hiç
Düşünmez... Sık sık eline geçen fırsatları değerlendirmedeğinden yakınıdır. Herkes
neler yapmış, nelerin sahibi
olmuştur ama kendisi fırsatçı davranmadığı için kaybetmiştir. Sonlarının ne
olacağı belli değildir. Bu gelecek
korkusu, yakasını hiç bırakmaz. Ama, eline geçen parayı har vurup harman
savurmakta da üstüne yoktur.
Biraz dış sıkıp da bir şeyler yapmanın gerektiğini söylediğiniz zaman onu
anlamadığınızı, hayatını kısıtladığınızı
söyler. Siz yaşamayı bilmiyorsunuzdur. Arkadan da müsrif olduğunuz gelecektir.
Sizin dikkatsizliğiniz
yüzünden paralar çarçur olmaktadır. Ne dediğinizi bir türlü anlatamazsınız. Sizin
Söylediğiniz Önemsiz,
Başkalarının Söylediği Önemlidir... Bir şey söylersiniz, kabul etmez. Ama aynı
şeyi başkaları söylerse doğru
olur. Bunun öyle çok örneği vardır ki. Siz, aynı şeyi daha önce söylediğinizi ama
kabul etmediğini, bunu
başkalarından duyunca nasıl da kabul ettiğini söylerseniz, aynı şey olmadığında
direnir durur. Bir şeyin doğru
olduğunu başkalarından duyması neden gereklidir, bunu anlayamazsınız. Sizin
hakkınızda bile iyi bir şeyi
başkalarından duyarsa sevinir, bunu da size söyler. Siz de neden kendi aklıyla
hareket etmediğini kendinize sorar
durursunuz.

Hem İlgisizdir, Hem de Kıskançtır...

Size karşı ilgisini belli edecek bir şey yapmaz. Ne tatlı bir söz, ne bir günü
hatırlama, ne bir demet çiçek. Ama
ne zaman ki size gösterilen küçücük bir ilgiyi farkederek, aman Tanrım, dünyanın
en kıskanç erkeği karşınızdadır.
Meğer nelere dikkat edermiş de siz bilmezmişsiniz. Saçlarınız neden öyle
yapılmışmış? bluzunuzun yakası
açılmış, o nasıl oturmamış öyle. Siz artık saçlarınızın ne zamandır öyle
olduğunu, bu bluzu kaçınıcı giyişiniz
olduğunu anlatın durun; faydası yoktur. Yapacağınız şey, sadece onu
sevdiğinizi, onun gibi yüce Tanrının nimeti
bir erkeğiniz varken kime bakacağınızı durup dinlenmeden söylemektir.

Kadınların Türk erkeği, konusundaki gözlemlerinden bir demet yapmayı
deneyince ortaya bunlar çıktı.
Doğrusu önemli gerçekler de dile getirilmiş. Size önerim, bunları okumanız ama
eşinize, sevgilinize okutmak
için çaba harcamaktan vazgeçmenizdir. Yanınızdaki erkek de bu özellikleri ya da
bir bölümünü taşıyorsa,
bunu kabul etmek istemeyecektir. Aslında önemli bir konudur, daha
geliştirilmesi de gerekir. Nedenlerinin de

ayrıca düşünülmesi zorunlu.

Ama bakalım, erkekler Türk kadını için ne düşünüyor? Bunu da görürüz.

ERKEKLER KADINLAR İÇİN NE DÜŞÜNÜYOR?

Erkeklerin kadınlar için ne düşündüğü hep merak konusudur. Bu konuda da bütün erkeklerin aynı kefeye konulması söz konusu olamaz. Ama gündelik konuşmaların yansımaları, özellikle erkeklerin kendi aralarında konuşmaları, belki de bir ortak erkek dilini, bize iletir. Aslında erkeklerin kadınlara karşı davranıştan, bu düşüncelerin izdüşümünü taşımaz mı?

Biz de duyduklarımızın, gördüklerimizin bazılarını aktararak, belki kadınlarımızın da kimi konularda düşünmesine yardımcı oluruz diye düşündük.

1. Kadınlar Evlendikten Sonra Çok Değişir...

Evleninceye kadar çok dikkatli, kibar, sevecen davranan kadınlar, evlendikten sonra değişirler. Artık erkek benim oldu, diye düşünürler, kendilerini ihmal ederler, dikkatsiz, ilgisiz olurlar. Oysa asıl evlendikten sonra kadının kendisine dikkat etmesi gerekir. Erkeğin karşısına kendine bakmadan çıkan kadın, bir süre sonra erkeğin ilgisizliğinden yakınmaya başlar. Oysa, bunu kendisinin düşünmesi gerekir. Sonradan yakınmanın yararı olmaz.

2. Kadın Erkeğin Arkadaşı Olmayı Bilemez...

Erkeğin kadından beklediği en önemli şey, onun kendisiyle arkadaş olmasıdır. Oysa kadın hele evlendikten sonra, evin gereksinmelerini, evin temizliğini, ya da başka şeyleri öne alır, erkekle arkadaş olmayı unuttur. Kimileri bunu daha baştan bilmez. Erkek yavaş yavaş kendini yalnız hissetmeye başlar. Oysa erkeklerin kendini anlatmaya, iyi kötü günlük olaylarını paylaşmaya gereksinmesi vardır. Kadının bunlarla ilgilenmemesi, konuşmaya zaman ayırmaması, erkeğin de ona hiçbir şey söylememesiyle sonuçlanır. Bu da, erkeklerin başka bir kadın arkadaş aramalarına neden olur.

3. Günlük Sıkıntıların Söyleneceği Zamanı Bilmez...

Daha kapıdan girerken erkeğe günlük sıkıntıları anlatmaya başlar. Elektrik faturası çok gelmiştir. Bu evde

elektriklere dikkat edilmemektedir. Oğlanın okul durumu iyi değildir. Baba olup da çocuğun ders durumuna bakmamaktadır. Bugün çok yorulmuştur.

Elbette bunlar anlatılacaktır ama bir zamanı yok mudur? Şöyle bir içeri girilip biraz dinlenilmelidir, yemek yenmelidir. Ondan sonra konuşulurken bunlar da anlatılacaktır. Sonra hep kötü şeyler mi olmuştur? Biraz da iyi şeyler konuşulmamalı mıdır? İnsanın biraz da yüzü gülse kıyamet mi kopar? Kadınlar bir şeyin zamanını bilmezler. İnsanın canı sıkıldıktan sonra da yüzü gülmez olur. O zaman da Sanki senin yüzün pek mi gülüyor? diye takaza edilir.

4. Kadınlar Aşırı Kıskanç Olur...

Biraz geç kalsan, asık bir surat, kuşkucu bakışlarla karşılaşırsın. Sen istediğin kadar Yahu, bizim canımız burnumuzdan geliyor, sen neler düşünüyorsun? de, hiç faydası olmaz. Buruk bir sesle Nerdeydin gene? diye sorulur. Hele o gene yok mu, insanın cinini tepesine fırlatır. Ne genesi? Ben nerde olurum? Kırk yılda bir İhsan geldi, çocuğun anlatacakları vardı, bir yerde biraz oturduk; bunlar da dert olur mu?, deyiverir. Tanrım, bir başlar, susturana aferin derim. Canım burnumdan gelir. Kadın kıskanır, anlarım ama bir şey olur da kıskanır, bizimki öyle değil, vallahi kıskançlık sevgiden mevgiden değil, herif elimden gidiverirse korkusu. Esir olduk bunlara esir.

Kadınları dinlersen, onların da anlatacağı çok şey vardır ama erkeklerin kadın kıskançlığından yakınmaları az buz değil.

5. Kadınlar İş Sorunlarını Eve Getirir...

Yorgun argın eve gel, kadının iş sorunlarını dinle. İşyerinde Selma diye biri var, onunla anlaşamıyor. Selma'nın şefle arası iyiymiş, bütün işleri bizimkine yüklüyormuş, Selma da bütün gün oturuyormuş. Belki de öyledir ama ben ne yapayım? Gidip de şefiyle kavga mı edeyim? Kızım, herkesin işyerinde sorun olur, bunu kendi çapında halleder, kimini görmezden gel, diyorum. Hayır, bitmiyor. Evde bir Selma sorunu, iş sorunu sürüp gidiyor. Yardım edebilsem neyse, benim ne faydam olur, gidip konuşsam büsbütün zıtlasacaklar. Bıktım, kazancım yetse hepsinin canı cehenneme, çık işten gel evinde otur diyeceğim. Hoş onu da istemez ya, bu kez de evde bunaldım

diyecek, biliyorum. Bunaldım kaldım.

6. Sürekli Kötümserliği İç Karartıyor...

Gelecekle ilgili karamsarlık, kadınların içine işlemiş. Geleceğe ilişkin bütün tahminleri ileride sefil olacağımıza, bakanımız olmayacağına yönelik. Bunda da baş sorumlu erkek oluyor. Erkeğin geleceği düşünmediğini sürekli vurguluyor, elimize geçeni har vurup harman savurduğumuzu, bir kenara birkaç kuruş koymayı düşünmediğimizi söyleyip duruyor. Zaten elimize geçen ne? Olsa bile bunu daha iyimser söyleyebilir. Hep gam, hep kasvet, insanın içini karartıyor. İnsanın Aman canım, ne olursa olsun demesine yol açıyor. Bunu söyleyince daha beter suçlanıyoruz. Sonu gelmez bir kötümserlik.

7. Her Şeyde Suçlu Aramaya Alışmış...

Hep başımızı sokacak bir evimiz yokmuş. Suçlusu bendeniz (yani erkek). Evi çok dağıtıyoruz. Suçlusu biz (yani erkek ve çocuklar). Çok yoruluyormuş. Suçlusu gene biz. Artık böyle yaşamaktan bunalmış. Suçlusu ben. Düşününce haklı yanları var ama bunları birilerini suçlayarak söyleyince, insan da kendini savunmak zorunda kalıyor. Böyle suçlayarak konuşacağına derdini güzel güzel anlatsa, insan da anlamaya çalışır değil mi? Ya hiçbir şey söylemiyor ya da patlayıp hepimizi suçluyor. Biz de sıkıntılıysak kavga hazır. Bilmiyorum neden böyle oluyor.

8. Arkadaşlarının Çok Etkisinde Kalıyor...

Kadınları anlamak mümkün değil. Arkadaşları arasındaki konuşmaların çok etkisinde kalıyor. Akşam evdeki konuşmalardan o gün hangi arkadaşıyla konuştuğunu anlıyorum. Eşyalar eskimiş, artık değiştirmemiz lazımmış. Tamam, diyorum, bugün Hayriyelere gidilmiş, Hayriye, evdeki eşyalara kafayı takmış bir arkadaşı. Gider, dolaşır, nerede mobilya kaça, arar durur. Artık biliyorum.

Saçlarını yeni bir biçime sokmak istiyormuş, bu kafayla dolaşan kalmamışmış. Tamam, bugün Belma'yla görüşüldü. O da saçlarını, cilt kremlerini filan tutturur. Kadının bakımlı olması iyi güzel de, bizimkinin kendi fikri olsun istiyorum. Yahu, sen kendine bak, saçın da başın da kendine uygun, ne fık fıklanıyorsun desem, bitti. Herkesin kendine nasıl baktığı, berberden bilmem ne salonlarından çıkmadığı, kendinin en küçük ihtiyacının bile

göze battığını dinle dur.

9. Ailesinin etkisinde Kalmaktan Kurtulamadı...

İnsanın ailesiyle bağları elbette olur. Ben, anneni babanı terk et, görme demiyorum. Ama aile içindeki bütün eleştirileri benimsemesi canımı sıkıyor. Tabii bunları böyle açık açık söylemiyor ama tavrından anlıyorum. Onlar da hala bizim hayatımızı kendilerine göre düzenlemekten vazgeçemediler. İnsan da kalkıp Kendi hayatınızı iyi düzenlediniz de sıra bizimkine mi geldi? diyemiyor. Aslında dinlesen, bizimkiler de bunu yapar ya, ben kulak asmam. Kaç kere Biz kendi işlerimize aileleri karıştırmayalım diyorum, bana öyle diyor ama gene de oraya gidip geldiğinde anlıyorum ki doldurulmuş. Artık yapacak bir şey yok, ben de anlamazdan geliyorum. Gene de zaman zaman tartışmalarımızın konusu.

10. Çocukların Sorunlarını Benden Saklıyor...

Bu da bir dert. İyi niyetle yaptığını biliyorum ama sonunda yanlış oluyor. Çocukların sorunlarını kendi çözmeye kalkışıyor. Benden tatsız bir tepki falan gelmesin diye yapıyor olmalı. Ama yanlış. Bir kere, sanki çocukları sade kendisi düşünüyormuş da biz ilgisizmişiz gibi oluyor. Sonra da çocuklar gizli saklı işlere alışıyor. Benden saklayıp da ne olacak, iş bir yerde gelip bana ulaşıyor. O zaman ne oluyor? Bana geldiğinde daha da karışmış bir sorun. Şunu zamanında bana söylesene. Yok yorgunmuşum, yok işlerim zaten beni sıkıyormuş falan filan. Hayır, bunlar değil. İşin aslı böyle olmasına alışmaları.

Ben duyduklarımı, gördüklerimi anlatmaya çalıştım. Bunlar önemli de olabilir, önemsiz de. Ama sizin için çok önemli olan şey, erkeğin gözüyle ara sıra kendinize bakmayı bilmenizdir. Şu sayılan dökülen sorunların hiçbiri sizinle ilgili olmayabilir ya da bir ikisi söz konusu olabilir. Ama, erkek arkadaşınızın ya da eşinizin sizi nasıl gördüğünü, merak etme akıllılığını gösterin. Sonuç ikiniz için de iyi olacaktır.

BENİ ANLAMADI DERKEN...

-Beni anlamadı. Ona neler anlatmak istemişim. Anlamadı. Bilseniz nasıl kırıldım. Anlaşılmamak çok acı geldi bana. Neden bilmem, anlayacak sanmıştım. Size söyleyebilirim, anladığını da sanmıştım. Hep beni anlıyor diye

bakmıştım. Boşunaymış, anlamamış. Başından beri anlamamış hem de. Çok yazık. Şimdi kendimi öyle boş hissediyorum ki. Öyle boş. Ne diyeceğimi bilmiyorum.

-Beni kimse anlamıyor. Ne annem, ne babam, ne de arkadaşlarım. Kimse anlamıyor. Ben de artık onlara anlatma çabasına girmiyorum. Kimsenin beni anlamadığını biliyorum. Artık beni anlayacak birinin çıkacağından umudum da yok. İnanın yok. Ama birinin beni anlaması gerek. Dünyada beni anlayacak bir kişinin bile olmaması ne acı. Kitaplara kapanıyorum, müzik dinliyorum. Onlar beni anlıyor mu bilmiyorum ama hiç değilse ben onları anlamaya çalışıyorum. Bu da bir şeydir.

-Beni hiç anlamamış. Düşünebiliyor musunuz, beni hiç anlamamış. Yıllar sonra anladım bunu. Anladım ve yıkıldım. Neredeyse on beş yıl oluyor. Flört etmişiz, arkadaş olmuşuz, evlenmişiz, çocuklarımız olmuş. Ve sonunda beni anlamadığını anlıyorum. Beni yıkan da, bugün beni anlamaması değil, başından beri anlamamış olması. Başından beri beni anlamamış. Diyeceksiniz ki, nasıl olur, bugüne kadar sizi anlamadığını anlamadınız. İnanın, anlamamışım, asıl kendi aptallığıma kızıyorum. İnanın, insanlara güvenim kalmadı. Dünyada hiçbir şeye güvenemeyecek mi insan?

Anlaşılmamak. Çok önemli mi? Evet, çok önemli. Belki de bütün hayatımızı anlaşılacak, için yaşıyoruz. Bu denli önemli. İnsanın anlaşılması. Burada güç olan, sizi başka birinin anlamasının gerekli oluşu. Anlaşılmak için bizden başka birisi gerekli. İşte o birisi çok önemli. Belki de hayatımızın en önemli birisi.

Anlaşılanın önemli yanı doğru anlaşılacak. Yoksa, herkes birbirinden bir şey anlıyor. Ama doğru mu anlıyor? Belki de asıl sorun bu.

Doğru anlamak, sanıldığından daha incelikli, çok daha duyarlı bir iş.

İnsanın yalnız dışını değil, içini de görebilmek. Yalnız görüneni değil görünmeyeni de sezebilmek. Yalnız bugünü değil, dünü de, yarını da kavrayabilmek. Asıl güçlük burada. İncelik isteyen, duyarlılık isteyen, sezgi isteyen, sevgi isteyen, saygı isteyen insanca bir bakışın az bulunurluğu burada.

Bir insanı doğru anlayabilmek?

Yıllar boyu hep bunu düşünmüştüm.

Yanımdaki insanı doğru anlıyor muydum?

Yanımdaki insanı anlıyor muydum?

Kuşkum mu vardı? Evet, hep kuşku vardı. Yanımdaki insandan değil, kendimden kuşku duyuyordum. İnsanı anlama yetilerim yeterli miydi? İnsanı anlama dikkatim yeterli miydi? İnsanı anlama isteğim yeterli miydi? Ben, bir insanı anlamak için yeterli miydim?

Kendimden hep kuşku duydum. Kendi yeterliliğimden kuşku duydum. Bundan kuşku duymayan insanlardan da hep kuşku duydum.

Ben onu biliyorum, diyenlerden.

Ben onu tanıyorum diyenlerden. Hep kuşku duydum.

Bir insanı tanımak öyle kolay mıydı? O insan sürekli değişen insan değil miydi? Bir insanı tanıyabilirdiniz ama o insan on yıl önceki insan olabilir miydi, üç ay önceki insan mıydı, dünkü insan mıydı? Bunu düşünür müydünüz? Hayır. Bunu düşünmezsiniz. Bir insana bir kez bakardınız, sonra o insanın hep öyle olduğunu düşünürdünüz. Oysa yanlıştı bu, o insan aynı insan değildi, olamazdı. Bunu düşünmezsiniz. Sonra da şaşırırdınız. Çok şaşırırdınız.

O böyle yapmazdı.

Ben onu iyi tanırım, o böyle değildir.

Hayret, bu yanını hiç bilmiyordum.

Ya insanın kendini tanıması?

Belki de işin en güç olanı. KENDİNİ TANIMAK.

Kendinizi merak ettiniz mi?, Ben kimim? Ben nasıl biriyim? Ben nasıl bir kadınıym? Ben nasıl bir erkeğim? diye düşündünüz mü?

Siz kendinizi merak etmedinizse, siz kendinizi doğru dürüst tanımadınızsa, nasıl olur da başkasının sizi anlamasını beklersiniz?

Siz kendinizi anlıyor musunuz?.

Siz kendinize anlayışlı davranıyor musunuz? Yoksa sürekli kendinizi yargılıyor musunuz? Kendinizi hor mu görüyorsunuz? Kendinizi değersiz mi buluyorsunuz, işe yaramaz biriyim, mi diyorsunuz?

Dikkat edin, kendimizi hep başkasının gözüyle görmeye alışmışızdır. Hep Başkaları bizi nasıl bulur? diye düşünmüştüzdür.

Başkaları. Hep başkaları. Arkadaş, sevgili, eş, komşular, çevre, toplum. Hep başkaları. Onlar için giyinmişiz, onlar için soyunmuşuz, onlar için konuşmuşuz, onlar için susmuşuz. Hep başkaları. Başkalarının gözündeki insan olmuşuz. Ya kendimiz? Biz kimiz ve kendimiz için ne yapmışız?

Belki de kaçtığımız sorun budur.

Son kitabımla ilgili konuşmalarda sık sık aynı soruyu duydum:

-Nasıl oluyor da erkek olduğunuz halde kadınların duygularını bu denli iyi anlayabiliyorsunuz?

Soruyu şu yanıtla karşılıyordum:

-Erkekler kadınları anlayamaz mı?

Yanıt genellikle şöyle oluyordu:

-Ben anlayanını hiç görmedim.

Kadınlar, kadınların duygularını, düşüncelerini, davranışlarını, sorunlarını bir erkeğin anlayabileceğini görmemişlerdi, düşünemiyorlardı.

Toplumumuzda kadın-erkek iletişimi bu kadar mı kopmuştu?

Erkekler, kadınları bir türlü doğru anlayamıyor muydu? Böyleyse, neden böyle oluyordu? Toplumumuzda insan mutluluğunun önündeki önemli engellerden biri de bu muydu?

Erkekler kadınları anlayamıyordu. Peki, kadınlar erkekleri anlıyor muydu?

Belki de temelde yatan sorun İNSAN İNSANI ANLIYOR MU?ydü?

Yoksa biz, İNSAN'ın önünde duran yükümlülükleri görmekten insanı göremiyor muyduk?

Acaba günlük hayat bizi öylesine boğuyor da, bu karmakarışık dokuda yanımızdaki İNSAN'ı kaybediyor muyduk?

-Bir gün olsun eline bir çiçek alıp getirmedi.

-Bir gün de bana işinde yoruluyor musun diye sormadı.

-Harçlığın yetiyor mu diye bir kere olsun merak etmedi. Gençler, orta yaşlılar, yaşlılar, kadınlar, erkekler bunca hayhuyun içinde bir kere olsun, bir gün olsun, kendinden başkasını düşündüler mi, kendinden başkasını merak ettiler mi, kendinden başkasının ne isteyebileceğini duyumsadılar mı?

Kendimize de sormayalım mı?

Düşündük mü, merak ettik mi, duyumsadık mı?

Yoksa her şey elektrik faturaları mı, değiştiremediğimiz takımlar mı, alamadığımız elektrik süpürgesi mi? Kendimize de sormayalım mı?

Gelin önce kendimize soralım. Sonra da yanımızdaki insana söyleyelim. Onunla konuşalım. Ona anlatalım. Konuşmaktan, anlatmaktan korkmayalım.

Beni anlamalısın, diyelim. Bunu söylemek bizi küçültmez. Küçültür, o anlasın diye düşünmeyelim. Gelin bunu yapalım.

İnsan, insanca davranırken sadece büyür.

KADINI KADINLIĞIYLA KÜÇÜLTMEK

Karşımda oturan kadını anlamaya çalışıyordum.

Üzgün müydü? Kırgın mıydı? Durgun muydu? Belki hepsi. Fazlası da.

Onda bir öfkenin kırmızı parlaklığını görmüyordum. Oysa öfkeli olmalıydı. Öfke kızartır, kızgınlık karartır, heyecan soldurur. Duyusal tepkilerin renkleri vardır.

Karşımda oturan kadında bu rengi aradım. Kahverengiydi ve mat.

-Kadınlığım la oynadı dedi. Yıllar geçti, bunu unutamadım. Ne çok şeyi unuttum oysa, neleri unuttum.

Düşünüyorum da, gerçekten neleri unuttum. Ama işte bunu unutamıyorum. Kadınlığımla oynayışını yani.

Erkek ne yapmıştı da kadının kadınlığıyla oynamıştı? Bunun ne çok biçimi vardır.

-Sen de kadın mısın? Bir tartışma sırasında söyleniveren bir söz.

-Baksana, Hale giydiğini ne güzel yakıştırmış. Bir toplantıdan sonra üstü örtülü eleştiri olarak yapılan bir karşılaştırma.

-Yıllar kadını daha çok yıpratıyor. (Erkeği o denli yıpratmadığını söylemenin bir başka biçimiyle.)

Çocukken akrabamız olan bir kadının Kadınlık gururum incindi, dediği olayı anımsadım. Genç kadın, eşinin kendisini başka bir kadınla aldatmasından yakınıyordu. Ama kadınlık gururunu inciten, eşinin onu aldatması değil, öteki kadını kendisinden daha çirkin bulmasıydı.

Gördüm onu. Benden çirkin. Güzel bir kadın olsaydı anlardım. Erkektir. Güzel bir kadını beğenebilir. Böylesine kırılmazdım. Ama bu kadın? Bu kadında ne buldu? Keşke güzel bir kadın olsaydı. Gururum kırıldı.

Ben söze karışmıyordum. Sadece anlamaya çalışıyordum. Bu genç kadın, kocasının kendisini aldatışına değil de, kadının daha çirkin oluşuna kızıyordu. Neden böyleydi? Bilmiyordum ve anlamıyordum.

Sonra akrabamız olan kadın gittikten sonra annemle konuştuk.

Ona Kadın güzel olsaydı daha çok üzülmecek miydi? dedim. Bu kez de ben daha çirkinim diye üzülmecek miydi?

Annem Belli olmaz oğlum dedi. Onun ne demek istediğini de anlamadım.

Şimdi her şeyi anlıyor muyum? Ne gezer. İnsanlar ilişkin hiçbir şey kolay kolay anlaşılmaz: Ama bu konunun derinden yaralayıcı yanını sanırım anlıyorum.

İnsanı cinsel kimliğinde yaralamak.

Gerçekten ağır yaralama bu. Ağır. Derinden. Kalıcı.

Hiçbir koşulda hiçbir tartışmada, hiçbir kavgada yapılmaması gereken bir büyük yanlış.

Erkek için de geçerli. Aynı derecede geçerli.

-Sen de erkek misin? Hiç söylenmemeli bu.

-Baksana, Ekrem ne hoştu. Sakın sakın.

-Erkekler daha çabuk yıpranıyor galiba. Dikkat.

İnsanı cinsel kimliğinde yaralamak kadına da, erkeğe de yapılmaması gereken bir yanlış.

Kadınlar, sezgileriyle daha çabuk kavıyor, bu büyük yanlış genelde yapmamaya çalışıyorlar gibi bir gözlemim var. (Belki de erkeği gözden çıkarıncaya kadar, bilemem.)

Erkekleri daha dikkatsiz buluyorum. (Belki de benim gözlemim böyledir.)

Ama, kurumsal işlemlerin hemen sadece kadınlara yönelik olduğu doğru.

Resmi bir işe girmek için başvuran kadınların Bakire olup olmadıklarını anlamak için muayene ettirildikleri haberi basında yer aldı.

Haber öylece yayınlandı, geçti. Ertesi günlerde bazı kadınların imzalarıyla bir protesto ilanı verildi ve bitti.

Bu konu bitmeli miydi?

Bir olayın tahkikatı sırasında yakalanan genç kızların Kızlık muayenesine gönderildikleri haberi basında yer aldı, geçti.

Bu haber öyle geçmeli miydi?

Neden, erkeklerin erkekliklerini muayene ettirmek kimsenin aklından geçmez de, kadınlar söz konusu olunca, bunlar yapılabilir?

Kuşkusuz, böyle bir davranış ne kadınlara yapılmalıdır, ne de erkeklere.

Cinsel kimliğe saldırı, iki kişi arasındaki tartışmada da, kurumsal işlev olarak da ağır, derin, kalıcı, bir yaralanmadır.

İnsanlar tartışabilir, birbirlerini eleştirebilir, birbirlerine üzücü sözler söyleyebilir, birbirlerine kırıcı olabilir.

Ama, çok dikkat, bazı sınırlar aşılmamalıdır.

Ama, çok dikkat, duyarlı alanlara girilmemelidir.

Ama, çok dikkat, bazı çıplak yerler örselenmemelidir.

Erkek olsun, kadın olsun birbirlerine davranışları özen gerektirir.

Davranışlarda özen, hele de tartışmalarda, hele de eleştirilerde, hele de anlaşmazlıklarda olağanüstü önem taşımaz mı?

Bir insanı yaralamak çok kolaydır. Ya onarmak? Onarmak, sanıldığından daha zor.

Doğru bir atasözümüz Yıkmak kolay, yapmak güç der.

Ya onarılmaz yaralamaya ne demeli?

Kurumsal davranışlara gelince. Bunlar hepimizin sorunu değil mi?

İnsanlar işe girmek isteyebilir. İnsanlar çalışmak isteyebilir. İnsanlar gözaltına alınabilir. İnsanlar tutuklanabilir.

Böyledir diye, çaresizdir diye, karşı koyacak güçleri yoktur diye, onların cinsel kimliklerine saldırmak hangi insan hakkı kavramıyla bağdaşır?

Kim, kimler kendilerinde genç kızları kızlık muayenesine göndermek hakkını bulur?

Bir toplum, kadınıyla erkeğiyle bütün bir toplum, nasıl olur da benim başıma gelmedi ya rahatlığıyla bu olaya kayıtsız kalır?

Ondan sonra da insan haklarından söz etmek.

Ondan sonra da uygar olduğunu söylemek.

Ondan sonra da Avrupalı olmak istemek.

Bu tutarsızlığımızı bilmek zorundayız.

Bu davranış yanlışlığımızı düzeltmek zorundayız.

Bunun için de çocuk eğitimimize kadar uzanmamız gerekiyor. Çocuk eğitimimize kadar. Çünkü, yanlışlarımız oradan başlıyor.

Çocuklarımızın cinsel kimliklerini ya kışkırtıyoruz, ya da bastırıyoruz.

Sonra o çocuklar büyüyor, genç oluyor.

O gençler büyüyor, büyük oluyor.

O büyükler de birbirlerine bunları yapıyor.

Her şey çocukları nasıl eğittiğimizle başlıyor, ama onunla kalmıyor.

Bütün geleneksel değer yargılarımızı işin içine sokuyoruz.

Toplumun bütün açık, kapalı baskılarını işin içine sokuyoruz.

İnsanı yaralamamanın binbir yolunu öğreniyoruz.

Öğrendiklerimizle insanı yaralıyoruz.

Sonra da yakınmaya başlıyoruz:

-Bana çok uzak davranıyorsun. Önceden böyle değildin, değiştin.

-Sanki iki ayrı kişi gibi olduk.

-Beni artık sevmiyorsun.

Ya da toplumsal hüznün çaresiz açıklamaları.

-Bakıyorum da kimsenin yüzü gülmüyor.

-Millet iyice içine kapandı.

Kişisel ilişkilerde özensizlik, dikkatsizlik, kopukluk.

Toplumsal ilişkilerde baskıcılık, ilgisizlik, çıkarıcılık.

Ne bekliyoruz, ne bekleyebiliriz, neye hakkımız var?

Buradan başlamak gerekiyor. Buradan başlamak ve yanlışları düzeltmek gerekiyor. Önce kendimizde, sonra yakınımızda, sonra bütün toplumumuzda.

Yanlışları düzeltmek ve doğru bir cinsel kimlik kazanmak.

Kadın ve erkek olmaktan önce insan olmayı öğrenmek.

Kadın ve erkeğin değil, insan olmanın önemli olduğunu öğrenmek.

İnsan olmak ve insan olma çabasını hayat boyu sürdürmek.

İnsan olmak ve herkesin insan olduğunu bilmek.

İnsanca yaşamak ve herkesin insanca yaşamak hakkına saygı duymak.

Belki de ilk öğrenmemiz gereken budur.

Belki de yaşamının asıl anlamı budur.

Ne dersiniz?

O DA KİMBİLİR NE YAPMIŞTIR?

SANIK filminden çıkarken düşünmüştüm. Bu filmi şu sokaklarda yürüyen insanlara gösterip de Ne dersin? diye sorsak, acaba nasıl yanıtlar alırdık? Gecenin bir vaktinde bara gidip de orası burası görünen bir giysiyle dolaşan hele de tahrik edici hareketlerle ortalık yerde dans eden bir genç kadına oradaki içkili erkekler sırayla tecavüz ederse buna ne denirdi? Amerika gibi nice çılgınlıklara alışık bir ülkede bile derdini anlatamayan genç kadın, kimbilir bizim buralarda neler işitirdi?

-Oh olsun şıllığa. O kendi istemiş canım.

-Ne işi varmış kendini bilen kadının oralarda? Çanak tutmuş çanak. O adamların ne kabahati var? Sen git ona buna sürtün, başına bunlar gelince yan yakıl, olacak iş değil.

-Dişi köpek kuyruk sallamazsa erkek köpek peşinden gitmez. Ben bunu bilir bunu söylerim.

Merak etmeyin, bunlar kadın değerlendirmeleridir. Bu konuda toplumsal şartlanma kadınlarda da erkeklerden pek farklı değildir.

Erkeklerin değerlendirmeleri daha kısa yoldan olurdu sanırım:

Ne olmuş peki? Görüyorsun, kadın her haliyle `Hadi gelin' diyor, onlar da kadının istediğini yapıyorlar. Ne varmış bunda?.

-İşin yanlışı öyle ortalık yerde yapılması. Kadının yollu olduğu her halinden belli. Alıp götürüreceksin bir yere.
Kimsenin çiti çıkmaz.

-O kadın isterikti. Bu isterikler böyledir. Önce isterler sonra da bana saldırdılar derler. Bunlar adamın başını belaya sokarlar, ben olsam iki tokat atıp `Hadi bas bakalım buralardan' derdim.

Bu genç kadına hiç hak veren olmaz mıydı? Bir-iki kişi şöyle diyebilirdi:

-Olur mu öyle şey? Kadın taşkın hareketler yapıyor olabilir, yaptıkları yanlış da olabilir, ama bu, hiç kimseye ona zorla tecavüz etmek hakkını vermez. Böyle düşünmek bütün şiddet hareketlerini haklı görmek demektir.
Asıl yanlış burada.

Onlar da şu sözlerle karşılanırdı:

-Şimdi böyle söylüyorsun ama, sen de orada olsan ne yapardın sanki?

Ama asıl yanlış nerededir?

Bunu düşünmek gerekiyor.

O da kimbilir ne yapmıştır'?

Bir olay olduğunda hep dikkatimi çekmiştir. Olayı öğrenenler benzer tepkiyi ne sık gösterirlerdi:

O da kimbilir ne yapmıştır?

Şiddet hareketlerinde, bu düşünce yürütmeyi hep gördüm.

Dayak olaylarında, öldürme olaylarında, tecavüz olaylarında benzer tepki böyle olur.

O da kimbilir ne yapmıştır? Durup dururken kimseyi dövmezler.

Kabahat ölende mi, öldüründe mi? Bakalım o da ne yaptı?

Tecavüz mü etmişler?

O kadının ne işi varmış orada?

Durup dururken kimse kimseye bir şey yapmaz!

Tuhaf bir düşünce yöntemiyle bir süre sonra dayak yiyen, görünmez suçlu olur. Öldürülen sanki bu sonucu hak

etmiştir. Tecavüze uğrayan kadın, bunu kendi hazırlamıştır.

Olay insanların aklında yargılanmış, suçlu bulunmuştur.

Bu düşüncenin toplumumuzda sanıldığından daha yaygın olduğunu görüyorum. Haklıdan yana olmaktan çok güçlüden yana olmanın daha rahat, daha kolay olduğu toplumlarda gelişip beslenen bir düşünce sistemidir bu.

Bu düşünceyi bir kez benimsediniz mi, sizi rahatsız eden hiçbir şey kalmaz. Tatsız bir olayı akıldan çıkarıp günlük hayatı sürdürmenin en kolay yolu budur.

Polisler gene öğrencileri dövmüşler.

O öğrencilerin de ne işleri varmış? Derslerine çalışsalar ya!

Çok işkence yapmışlar zavallıya.

O da kimbilir ne işlere karışmıştır? Durup dururken olmamıştır.

Gençleri tutuklamışlar.

Onlar da ne karışıyorlar şuna buna, tutuklarlar elbette.

Bir toplumda insanlar haklıdan yana olmayı göze alamayıp da güçlüden yana olma kolaylığına katılınca her olayın çok rahat bir açıklaması bulunur.

Asıl yanlış buradadır.

Fahişeye tecavüz indiriminin asıl yanlışı da burada. Bu yasa maddesi yıllardır vardı, yıllardır yürürlükteydi. Şimdi ortaya çıkışı, kadın hakları savunucularının uğraşları nedeniyledir. Aslında bu yasa maddesini yazanlar da, kabul edenler de, uygulayanlar da kadın hakları düşmanı değildi, sadece toplumdaki önyargıyı -pek de düşünmeden-benimsemişlerdi, onu temsil ediyorlardı. Belki de yeni yeni bütün bunları düşünüyorlardır. Önyargıları değiştirmek yasaları değiştirmekten daha güçtür.

Kullandığımız dile bakalım. Dil, kültürün aynası değil mi?

Fahişe-fahiş sözcüklerinin karşılığı nedir?

Fahişe, para karşılığında kendini cinsel amaçla satan kadındır.

Fahiş, nedir?

Aşırı demek, fahiş fiyat, fahiş hata anlamında kullanıyoruz. Para karşılığında kendini cinsel amaçla satan erkeğe fahiş demiyoruz, öylesi de yok mu?

Önemli olan günlük hayatın içinde saklanan önyargıları yakalamaktır. Bu önyargıları yakaladığımız zaman sokakların, karanlıkların, kadınlara neden yasaklandığını da anlayabiliriz. AGO-RAFOBİ kitabının yazarı, sokakların nasıl kadınlara yasaklandığını anlatıyordu. Agorafobi, insandaki alan geçme korkusu demektir. Burada, sokakların kadınlara yasaklanması anlatılıyor.

Kadını durduran asıl neden Onun da ne işi varmış orada? sorusuna yanıt vermek zorunda kalmasıdır. O saatte oradan kadın geçer mi?, ya da Canım durup dururken olur mu bunlar? biçiminde üstü örtülü suçlamalardan korunmak isteği kadının önündeki engellerdir.

Olaylara bütünlük içinde bakabilmek de ayrıca önem taşıyor.

Örneğin kadınlara dayak atılması olayına ne ölçüde şiddetin toplumdaki kalkması bütünlüğü içinde bakabiliyoruz? Kadınlarımız da bu hesaplaşmanın içine girmek zorundadırlar. Kocasının kendisine vurmasından yakınan kadın, çocuğuna rahatça vuruyorsa şiddet suçuna katılıyor demektir. Toplumdaki dayağa başka yerde karşı çıkmayanlar karakolda dayak olgusuna içtenlikle karşı çıkamazlar. Psikolojik bir zincir tepkimesi olan kocanın karısını-kadının çocuğunu-çocuğun kendisini dövmesi toplumdaki bütün dayak olaylarına karşı olabilir etiketi takmaktadır. İnsan, içinde bir kez birisi hak ederse dayağı yer önyargısına ulaşırsa, okulda öğretmenin öğrenci dövmesi, polis karakolda zanlı dövmesi bir önyargı haklılığı kazanır.

Asıl yanlış bu olabilirdedir.

Kadının dayak atılabilir olması, çocuğun dövülebilir olması, öğrencinin coplanabilir olması, toplumsal şiddetin kaynakları değil mi?

Bütün bunların haklı nedenlerini arayıp bulmaksa, konunun en tehlikeli yanısıdır.

Ama onun yaptığı da yapılmazdı canım!, Adamı kimbilir nasıl çileden çıkarmıştır? Kaç kere söylemiş, dinlemeyince ne yapsın? türünden açıklamalar için en tehlikeli yanısıdır. Bu yola bir kez girildi mi, her şeyin açıklaması bulunur.

Karşı çıkılması gerekenler, bu önyargılardır, asıl yanlışlardır.

Hep bu önyargılara bakmamız gerekiyor. Kendimizdeki önyargılara, kadınlardaki önyargılara, erkeklerdeki önyargılara, toplumdaki her türden önyargılar. Hep bakmamız gerekiyor. Cesaretle aramamız gerekiyor. Dikkatle karşı çıkmamız gerekiyor.

Yoksa hepimiz de SANIK olmaktan çıkar, SUÇLU oluruz.

HAYVANLAR DIŞİLERİNE HAYVAN GİBİ SALDIRIR MI?

Hayvanlarla ilgili ne çok önyargımız vardır. İnsan türüne yakıştıramadığımız nice yanlış hayvan gibi diye niteleyip, insanı koruruz. Oysa işin gerçeği hiç de öyle değildir. Her gün kullandığımız deyimlere bakılırsa hayvanlar duygusuz, kendilerine gösterilen hiçbir ilgiyi farketmeyen, kaba, nankör, isteklerini zorla kabul ettiren, şiddete başvurmaktan çekinmeyen canlılardır. İnsanların böyle davranışlarını da hayvan gibi, hayvanca, o anda hayvanlaşmış gibi sözleriyle belirtiriz. Hele cinsel istekler için bir zamanlar pek kullanılan hayvani arzular, sözü, insanlara yakıştırılan isteklerin hep masum türden olduğunu açıklar. Böyle hayvanlara yakışır isteklenmeleri insanlara konduramazdı.

En çok da cinsel tecavüz olaylarındaki erkeklerin davranışı hayvanlara pek uygun görülürdü. Gözü dönmüş zorbalar kadına hayvan gibi saldırır, zorla hayvani emellerine nail olurlardı. Oysa, hayvanlar arasında cinsel tecavüz olayı görülmez. Bir dişinin istemediği hiçbir cinsel birleşme erkek hayvan tarafından gerçekleştirilmez, böyle bir şey hayvanın aklına bile gelmez. Hayvanlar dünyasında fuhuş da yoktur. Öyle dişi hayvanların süzüm süzüm süzülüp, kendilerini göstermeleri, erkeklerin de parayı bastırıp istedikleriyle yatmaları görülmemiştir. Hayvanlarda olur olmaz şeye kıskançlık gösterip; eşlerini dövmeye kalkana da rastlanmamıştır. Ama kafamız kızınca hayvan gibi demekten de vazgeçmeyiz. İnsanların önyargıları, kendilerinde kusur bulmaya yanaşmamaları bu konuda da kendini gösteriyor. Şimdi, hayvanlar dünyasındaki cinsel gerçeklere kısa bir gözatalım...

Hepimiz biliriz, hayvanların erkeği güzeldir. Horozların gelişmiş ibikleri, parlak renkleri yanında tavuklar pek

silik kalır. Erkek aslanın yelesi ünlüdür. Hayvanlar aleminin pek çok üyesinin erkeği gözalcı renklerle bezenmiş, gösterişli tüylerle süslenmiştir. Dişilerin ise, göze çarpan pek bir şeyleri yoktur. Biz insanlar, bu farkı erkeğin artı puanı sayarız. Oysa işin gerçeği, tam tersinin doğru olduğudur. Cinsel ilişkide eşi hayvanların dişisi seçer. Erkeklerin bu gözalcı güzellikleri de dişiler tarafından seçilebilmek içindir. Tüyleri, kılları parlamayan, gözalcı renkleri az olan, kur yapmasını bilmeyen, başarısız erkekler ne çare ki, dişiler tarafından seçilemezler ve üreyemezler. Erkek hayvanlar arasındaki itişme kakışma da çoğunlukla bir dişiden tarafından seçilmeyi sağlayabilmek için yapılmaktadır. Ama konu sadece seçilir güzellikte olmayla bitmez.

Hayvanların çiftleşmesi, bir dizi uyarının doğru verilmesiyle olabilir. Ses uyarısı çok önemlidir. Erkek bülbüllerin (*Luscinia megarhynchos*) dişilerden önce gelip, kendilerine bir alan seçerek orada güzel sesleriyle ötmeye başlamaları, aslında dişiden bülbüllere seslenmek içindir. Bu sesleri duyan dişiden bülbüller de erkek bülbülün yanına gelip, onu bulur. Sadece bülbüller değil, balıkçılar, ağaçkakanlar, kurbağalar, cırcırböcekleri de dişilerini uyarmak için ses çıkarırlar. Dikkati çeken yan, bu hayvanların büyük çoğunluğunun bekar oldukları sürece ses çıkarmalarıdır. Bir eş bulduktan sonra seslerini keserler, çünkü daha yapacak çok işleri vardır.

Bakalım, bir kadife kelebeği erkeği eşini nasıl arıyor ve ona nasıl yaklaşıyor?

Erkek kelebek yiyecek aramayı bırakıp, belli yerlerden birine konar ve bekler. Dişiden bir kelebek yakından uçarsa, hemen havalanıp onu izlemeye başlar. (Eni sonu bir hayvan olduğundan, insanlara özgü laf atma, dirsek çarpma, çimdikleme gibi yaklaşma yollarını bilmez). Dişiden kelebek çiftleşmeye hazırsa (dişinin kararına dikkat edelim) uçmaktan vazgeçer, yere konar. Erkek kelebek tam onun yanına konar, karşısına gelecek biçimde döner. Eğer dişiden çiftleşmek istemezse, kanatlarını hızla kapatıp uçar. Erkek de -çaresiz-oradan uzaklaşır. Eğer dişiden çiftleşmeyi kabul ederse hareketsiz kalır ve erkek kelebek kur yapmaya başlar. Şimdi erkek kelebeğin nasıl kur yaptığını görelim: Önce kanatlarını ona doğru açar ve hafif yukarı kalkık biçimde tutar. Böylece kanatlar üzerindeki beyaz gözbebekli güzel siyah gözler ortaya çıkar. Erkek bu durumda kanatlarını ritmik olarak hafifçe açıp kapar, antenlerini sallamaya başlar. Sonra ön kanatlarını kaldırıp iyice açar, hafif bir hareketle öne eğilir. Bu

hareket erkeğin dişi kelebek önünde eğilmesi gibidir. Bu zarif hareket sırasında kanatlarını hafifçe kapayarak dişinin antenlerini sevgiyle kucaklar. Bu hareketleri kabul etmekle dişi kelebek, erkeği kabul ettiğini gösterir. Bundan sonrası cinsel birleşmedir. 30-40 dakika süren bu birleşme, yeni kadife kelebeklerinin doğması demektir.

Ses uyarıları kadar önemli olan bir başka uyarı çeşidi de koku uyarılarıdır. Cinsel uyarıda kullanılan maddelere feromon denir. Bu seks feromonları, salgılanan kimyasal maddelerdir ve çok etkilidir. Dişi ipekböceği tarafından salgılanan bir-kaç molekül Bombykol maddesi, kilometrelerce uzaktaki erkek ipekböceklerini harekete geçirmeye yeterlidir. Yapılan bir araştırma, erkeklerin 46 kilometre uzaktan, kozdan yeni çıkmış dişilerin kokusunu alıp oraya kadar geldiklerini saptamıştır.

Görsel uyarılar da hayvanların seks dünyasında önemli bir yer tutuyor. İşte, erkek hayvanlardaki gözcü renkler, parlak tüyler hep bu uyarıya seslenir. Ama hepsi bu kadar değildir.

Yeni Gine'de yaşayan Çardakkuşu'nun erkeği; kendi renkleriyle yetinmez, dişisine göze çarpıcı bir bahçe düzenler. Değişik, parlak renkte taşlar, kabuklar, meyveler bularak bunları şaşılacak bir zevkle dizer, kendi ölçüsünde bir bahçe yaparak dişisinin hoşuna gitmeye çalışır. Dişiye kur yapma hayvanlar dünyasında seçilmenin önemli bir yoludur.

Bazı hayvan türlerinde erkekler toplu halde kur yaparlar. Her erkek kendine özgü hareketlerle, çevrelerinde dolaşan dişilerin dikkatini çekmeye çalışır. Burada, erkeklerin çevresinde dolaşıp beğenecekleri birinin bulunup bulunmadığına karar verecek olan dişidir. Erkeklerin bütün çabası, bir dişinin ilgisini çekebilmektir.

Eğer zamanınız olursa, kumrular arasındaki kurlara dikkat edin. Erkek kumrunun dişinin çevresinde nasıl dolaştığını, ne gürültülü sesler çıkardığını, tüylerini kabartarak ne turlar attığını görebilirsiniz. Bütün bunlara karşın, dişi uçup giderse, erkeğin onun arkasından koşup da tüylerini yolmaya çalıştığını, kanat atıp altına almaya çabaladığını hiç görmedim. Hayvanlara yakıştırdığımız bu tür zorbalıklar, ne yapalım ki, insanlara özgü. Hayvanlar hiç de böyle şeyler yapmıyor...

İnsanların hayvanca diye nitelediği pek çok şeyin, hiçbir zaman hayvanlar tarafından yapılmadığını daha önce de farketmişim. Hayvan hayvanı hapsetmez, hiçbir hayvan ötekine işkence yapmaz. Hayvanlar, kendinden zayıfı dövmez, onunla kavga da etmez, karşısındaki zayıflığını belirtirse, çeker gider. Hayvanlar bütün yaptıklarını içgüdüleriyle yaparlar. Yaptıkları doğaldır, kendi varlıklarını sürdürmeye yöneliktir.

Keşke, hayatımızda o kınayıp, kötü örnek gibi gösterdiğimiz hayvanlardan bir şeyler öğrenebilsek. Onların nasıl uygulandıklarını, duygularını nasıl açıkladıklarını anlayabilsek. Hayvan gibi çiftleştiler, sözünün arkasındaki yanlışı görebilsek. Keşke, hayvan cinselliğini gerçekten anlayabilsek... O uyarı mekanizmalarının nasıl kullanıldığını, birbiri ardından gelen yumuşak aşamaları kavrayabilsek... Karşısındakine kur yaparak, değer vererek, zaman ayırarak, güzel konuşarak, güzel kokarak, güzel görünerek seslenebilsek...

Keşke, kendi bencilliğimizden, körlüğümüzden bir sıyrılabilseniz...

ÇARMIHA GERİLEN MERYEM..

-Biz hepimiz bakire Meryem'lerizdir, bize dokunulması için izin belgesi gerekir, hem de öyle böyle değil, aile onaylı, toplum tasdikli izin belgesi...

Orta yaşlı kadın acı bir öfkeyle konuşuyordu. Kadınlı erkekli küçük bir dost grubuydu. Erkeklerden biri anlayışlı bir tavırla karşı çıktı:

-Yok ama, artık bu kadar değil. Bunlar biraz geçmişte kalmadı mı? Şimdi toplumlar bu konuya eskisi kadar katı bakmıyorlar, öyle değil mi? Bizim toplumumuzda bile bu görüş değişmedi mi?

Kadın acıyla güldü:

-Bizim toplumumuzda bile mi?

Bizim toplumumuz öyle mi? Bu ikiyüzlü toplumda? İnsanı güldürmeyin.

Hiçbir şey değişemedi, hiçbir şey. Değişti sanılan şey, insanların gücünün yetmediği olayları kabul eder görünmesi o kadar. Eğer ünlü bir ses sanatçısı olursanız, çocuğunuzu doğurmanız görmezden gelinir. Dikkat

edin, onaylanır demiyorum, sessizce kabul edilir. Ama yanı başınızda bir genç doğurmaya kalkarsa onu çarmıha asarsınız. Çarmıha asarsınız da başına taşlar yağdırırsınız, yüzüne tükürürsünüz, böylece rahatlırsınız. Ahlaklı olduğunuzu kanıtlarsınız, içiniz serinler. Bu toplumun ahlak dediği de budur.

Konya'da üniversiteli bir genç kızın çocuğunu doğurması ya da düşürmesi olayı konuşuluyordu. Olay Konya'da değişik yorumlara, tepkilere yol açmıştı. Üniversiteli kız, arkadaşlarıyla birlikte kaldığı evin banyosunda çocuğunu doğurmuş ya da düşürmüş, bebek ölmüştü. Şimdi kız hakkında soruşturma yapılıyordu. Savcılık, bebeğin ölümü nedeniyle soruşturma açmıştı, üniversitenin de soruşturma açacağı basında yazılıyordu.

Gruptaki başka bir kadın görüşünü şöyle açıkladı:

-Ama şimdi bu kızın durumu biraz farklı. Belli ki bu çocuğu doğurmayı göze alamamış, çevreden gizlemiş, artık saklanamaz duruma gelince de tek başına işi halletmeye kalkmış: Madem istemiyordu, bunu baştan düşünmeliydi, değil mi? Ya gebe kalmamalıydı ya da baştan halletmeliydi. Belli ki kızın istemediği bir şey olmuş. Artık bilgisizlik mi, tedbirsizlik mi, bilinmez ama istenmeyen bir şey olduğu belli. Bence ortada büyük bir bilgisizlik var. Yoksa böyle olmazdı.

İlk konuşan kadın acı acı güldü:

-Bilgisizlik, tedbirsizlik, düşüncesizlik, cahillik... Şimdi bütün bunlar söylenecektir. Bunların hepsi de doğru. Bakın, çocuk doğuran bir kadın için bile hala kız diyoruz, üniversiteli kız Neden böyle diyoruz? Evlenmediği için değil mi? Evlenmediyse kız olması gerekir. Çünkü, kız ya da kadın olmak bedensel bir şey değil, toplumsal bir olay. Genç kadın çocuğunu doğuruyor, hala kız diyoruz, neden? Kadın olmasına izin almayı unutmuş da ondan. Sizler bana söyler misiniz? Bir kadın ne zaman çocuk sahibi olabilir? Bunu söylemenizi istiyorum. Bir kadının çocuk sahibi olmasına ne zaman izin verilir?

Kimse bir şey söylemedi. Kadın konuşmasını sürdürdü:

-Hatırlar mısınız, bir bilimkurgu filmi vardı. Kimsenin çocuk yapmasına izin verilmeyen bir sistem kurulmuştu da çocuk yapmak isteyen çift izin almak zorundaydı. Birbirini seven iki insan, erkekle kadın da gizlice çocuk

yapmak zorunda kalmışlardı, çünkü gerekli izni alamamışlardı. Ülkenin bütün polisleri peşlerine düşmüştü, onlar kaçıyor, öbürleri kovalıyorlardı. İşte o filmi ben bilimkurgu diye seyretmemiştim, sanki içinde yaşadığımız koşulları görmüştüm. Bir kadının çocuk sahibi olması için evlenmesi gerekiyor, öyle değil mi?

Bir erkek:

-Evet, dedi. Evlenmesi gerekiyor, doğru. Ama her toplumun kendine özgü kuralları var, bizimki de öyle. Doğru bulabilirsiniz, yanlış bulabilirsiniz ama karşı çıkmanız zordur, bana sorarsanız karşı çıkmanız çok da doğru değildir. Çünkü toplumlar biraz da sosyal kurallarıyla toplum olurlar.

Kadın ona döndü:

-Çok güzel, çok doğru. Ama şimdi bana nasıl evlenileceğini de söylemeniz gerekiyor. Bu toplum genç kızların evlenmeleri için ne yapıyor? Hiçbir şey yapmıyor değil mi? Evlenemeyen kız, kendi kusurları yüzünden evlenmemiş oluyor. Sanki gizlice cezalandırılıyor. Toplum bu kızın durumundan sorumluluk duymuyor. O genç kız, evlenemediği için çocuk sahibi olamıyor. Çocuğa çok önem veren ya da öyle görünen toplumumuz buna da kayıtsız kalıyor. Toplumunuzu tatmin etmek için o genç kız anne olmaktan mahrum kalıyor. Bir gün, evlenmeden çocuk sahibi olursa hemen başına üşüşüyorsunuz, suçluyorsunuz, cezalandırılıyorsunuz, yüzüne tükürüyorsunuz. Peki bu kızın suçu ne, bana söyler misiniz? Evlenemeyen, evlenemediği için çocuk sahibi olamayan genç kıza toplum ne yapıyor? Ödüllendiriyor mu? Onu yılın ahlaklı kıızı olarak seçiyor mu? Yo, sadece acıyor, 'zavallı evlenemedi' diyor. Siz cinselliğinizi yaşamıyorsunuz, anne olamıyorsunuz. Bunun hesabını vermek de gene size düşüyor. Şimdi bana söyleyin, böyle değil mi?

Erkek biraz sıkıntılı konuştu:

-Evet, ne yazık ki böyle ama artık pek evlenmemiş kız kalmadı, değil mi?

Kadın artık kimseye bakmıyordu:

-Ben varım sayın bayım, ben varım. Karşınızda duran bu kadın hala bakiredir. Şimdi 52 yaşındadır. Hiç evlenmedi. Evlenemedi. Birisini sevdiği, onunla evlenemediği için evlenemedi. Kimseyle cinsel ilişki kurmadı.

Hiç çocuğu olmadı. Artık çocuğu da olamaz, o şansı kaçırdı. Eğer şimdiki akılı o zaman olsaydı, evlenmeden bir çocuk doğurur, göğsünü gere gere büyütürdü ama bu kadın sizin ahlakınız uğruna bunu yapmadı. Şimdi onunla gurur duyabilirsiniz. Onun bütün mahrumiyetleri sizin eserinizdir...

Söz bitmişti. Sözü bittiği yerde konuşulmaz...

Söz biter ama hayat bitmez.

Yıllar boyunca gazete manşetlerinde Canavar Analardan söz edilmiştir. Bu canavar analar, evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuklarını cami avlularına bırakıp kaçan, öldürüp gömen analardır. Bu haberler yayımlanınca kız anaları yakalarına tükürmüş, aman büyük konuşmayalım, insanın başına ne geleceği bilinmez demişlerdir, oğlan anaları aman çocuğa dikkat etmeli, ortalıkta neler oluyor diye düşünmüş, toplum onları sessiz sedasız yargılamış, mahkum etmiştir. Ama kimse şu soruyu soramamıştır: Bir ana çocuğunu nasıl bırakır, nasıl öldürür? Ve neden bunu yapar?

Neden? Neden? Neden? Toplumun kutsadığı kurallar nedir? Toplumun ayakta tutmak için cezalar verdiği kurumlar nelerdir? Aile mi? Ahlak mı? Namus mu? İnsan mı? Sevgi mi?

Bütün bunları bir canavar anaya sormuştum. Bu konu çok ilgimi çekiyordu. Çocuğunu bırakıp kaçmış bir anayla konuşuyordum. Adına Meryem diyelim, çünkü bütün kadınların adı belki de Meryem olmalıdır, bakire Meryem... Ona sormuştum. Bana şunları söylemişti:

-Keşke hiç sormasaydınız... Keşke hiç yaşamasaydım. Keşke hiç doğmasaydım. Keşke kadın olmasaydım. Keşke büyümeseydim. Keşke sevmeseydim. Keşke sormasaydınız ama sordunuz. Öyleyse dinleyeceksiniz. Dinlemek istiyorsunuz değil mi?..

(Karşımda oturan kadın hiç de yılların öncesinin kadını değildi. Yıllar öncesinin çaresiz, yalnız kalmış çocuğundan bir utanç gibi kaçmaya çalışan kadını gitmiş, hayatı erken öğrenmiş, güçlükleri kendi çabasıyla yenmiş, bilinçli, alımlı, başarılı bir kadındı.)

Çocuğumu bir caminin avlusuna bırakmıştım. Gariptir, hiç de dini inançlarım yoktu ama orada merhametin, yardımın, canlı bir bebeğe sahip çıkılacağıının duygusu içindeydim. Bakın, neden çocukların cami avlusuna

birakıldığını bile kimse düşünmemiştir. Sonraları bu olayı gizliden gizliye inceledim: Bütün gazete küpürlerini kestim. İlgilenirseniz hepsini size veririm. Cami avlusuna bırakılan çocukların göğsüne bir kağıt konulurdu, işte adı şudur, ona iyi bakın diyen bir kağıt. Çaresiz bir ananın en yararlı yerinin sesidir bunlar. Ben kağıt falan bırakmadım, böyle bir şeye hakkım olmadığını düşünmüş olmalıydım. Ama bırakıp gitmedim. Kuytu bir köşeye saklandım. Bulduğunu görünceye kadar bekledim. Bulduğunu görünce de utançlı bir sevinçle ağladım. Yatsı namazını kılmaya gelen bir müslüman çocuğu farketti, aldı, yanına yöresine bakındı, kimseyi göremedi. Yanına gelen bir iki kişiyle konuştu, sonra da namazdan vazgeçti, çocuğu alıp gitti. Dayanamadım, onu izledim. İki sokak ötedeki evine gidinceye kadar izledim. Kapı kapanınca ne yapacağımı bilemedim. İnanın, kendimi öldürebilirdim, çok rahat öldürebilirdim. Ama çocuğum vardı ve yaşamalıydım. Onun için yaşamalıydım. Yaşadım da. Onun için yaşadım.

Bütün yaşama gücümü bana çocuğum vermiştir. Ailemi terketmişim, beş kuruşum yoktu, yapabileceğim hiçbir iş yoktu. Ama yaşamaya kararlıydım. Okudum, çalıştım, büyük paralar kazandım. Çevrem bana büyük saygı duyuyordu. Toplumda sözü geçen, değer verilen biri olmuştum. Ama benim için çocuğumu cami avlusuna bırakan çaresiz genç kadından daha değerli hiç kimse yoktu. Bakın ne beni bırakıp kaçan çaresiz genç erkeği suçladım, ne de toplumu. Bunlar çok gerilerde kaldı. Paranın verdiği güçle ve sabırla çocuğumu buldum. On iki yaşındaydı. Bir arkadaşımın bana anlattığı hikayeden yola çıkmış gibi bütün olanları anlattım. Onu yanıma aldım. Çok iyi bir çocuktur. Benim yanımda daha da iyi oldu. Sonraki bunalımlarımızı birlikte aştık. Ona kendisini taşımasını öğrettim. Ben de kendimi taşımayı öğrenmişim. Bizim öğrenemediğimiz şeylerden biri de budur.

Sakın yanılmayın, toplum gerici falan değildir, sadece yoksulların, güçsüzlerin çaresiz kaldığı bir toplumdur. Eğer paranız varsa, toplumsal değeriniz varsa, istediğiniz her şeyi yapabilirsiniz, toplumdaki herkes de size içinde bulunduğunuz duruma göre yaklaşır. Her şey bundan ibarettir. Ben mücadele ettim ve kazandım. Şimdi, siz de görüyorsunuz, çok mutluyum. Sonradan bütün bunları çok düşündüm. Sanırım her şey için mücadele etmemiz gerekiyor. Eğer çok param olursa bir analar vakfı, kuracağım. Sadece çocuk doğuran

kadınların korunacağı bir vakıf. Hiçbir şeye bakılmadan, sadece ana olan kadınların geleceği, saygı göstereceği, rahat edeceği bir vakıf. Sordunuz, söyledim ama iyi oldu?

Meryem gerçekten de rahattı ama ben rahat değildim...

Sonraları neden rahat olmadığımı daha iyi anladım, gerçekleri görmezlikten gelerek rahat etmeye çalışmak boşunaydı. İnsanı görmezden gelen, insan doğasını görmezden gelen, onu toplum kurallarına kurban eden bir yaşama biçiminde rahat olmaya hakkımız var mıydı ki? İnsanı kendi bedenine yabancılaştırmaya, insanın doğasını reddetmeye, insanın doğal haklarını yasaklamaya kimin, ne hakkı olabilirdi? İnsan doğasıyla toplum kurallarını birbiriyle zıtlıştırarak yaşamaktan nasıl rahat olabilirdik? Meryem çarşıta asılı dururken, hiçbirimizin rahat etmeye hakkı yoktur...

KORUNMAYA MUHTAÇ OLAN KİM?

Erkekler, kişilik sahibi, bağımsız, güçlü, kendi sorunlarını çözebilen kadınlara karşı çekingenlik mi duyar? Bu soruyu birçok kadından duyduğumu anımsıyorum. Bir kadın anlamıyorum demişti, erkekler karşılarında ezilip büzülmeyen, görüşlerini, tavırlarını net olarak koyan kadınlara karşı çok ilgi duyuyor, bunu da gösteriyor ama iş sürekli bir ilişkiye gelince duruluyor. Elbette bu gözlemin dışına çıkan erkekler de var ama genelde yaşanan doğru bu mudur, böyleyse neden böyledir? Ege Üniversitesi'nce yapılan bir araştırma. TÜRK ERKEĞİ ÖNCE SADAKAT İSTİYOR başlığı ile yayınlanınca aklıma bu konu geldi. Türk erkeğinin kadında aradığı 12 özelliğin başında sadakat geliyormuş. Hepsini görelim:

1. Sadakat, 2. Akıllılık, 3. Zarafet ve güzellik, 4. Güler yüzle karşılanma, 5. İyi bir ev kadını olma, sözüne güvenilir olma, 6. Açık ve doğru sözlü olma, özellikle iyi yemek yapma, 7. Az masraflı olma, 8. Aşırı kıskanç olmama, 9. Yabancıların yanında hanımefendi, evinde dişi olma, 10. Dırdırcı olmama, 11. Kendi ailesine karşı saygılı olma, 12. Çocuklarına kol kanat geren anne olma...

KADINCA'daki yazılarımızın birinde erkek gözüyle kadın konusuna değinmiş, araştırmada bulunan saptamaların çoğundan söz etmiştik. Ancak sadakat konusunun bütün özelliklerinin başında yer alması

düşündürücü değil mi? Acaba erkekler kadınlara güveniyor mu, yoksa bu beklentinin altında kendine güvensizlik mi yatıyor? Bir kadından öncelikle sadakat beklenmesi, kadının sürekli korunmaya muhtaç birisi olarak gören toplumsal davranışın bir yansıması değil mi?

Küçük bir kız çocuğu olduğu zamanlardan başlayarak hep koruma altında tutulan kızların, ilerde de koruma altındaki kadın, olarak görülmesi toplumsal bir davranış değil mi? Babanın korunması altındaki eşe dönüşüyor mu? Böylece sürdürülen gizli güvensizlik kadınlara da, erkeklere de yansıtılmıyor mu? Erkeklerin kadınlardan en çok bekledikleri özelliğin sadakat olması da bu güvensizliğin izdüşümü değil mi?

Erkeklerin yetiştiriliş biçimi de bu davranış kalıbına çok uygun oluyor. Ağabey ise kız kardeşini koruyacaktır. Büyüyünce, eli ekmek tutan bir erkek olunca, ailesini koruyacaktır. Evlenen erkek karısını koruyacaktır, ilerde baba olunca çocuklarını koruyacaktır. Erkeğin böyle hep birisini birilerini, bir şeyleri koruyucu olarak yetiştirilmesi, belki de ilk sorduğumuz soruyu aydınlatıyor.

Erkek, kendinin koruması gerekmeyen, kendini koruyabilen, kişilik sahibi, kendi sorunlarını çözen bir kadın karşısında koruyucu rolünü oynayamıyor. Kendisine gerek duyulmadığı duygusuna kapılıyor, kendisine güven duyması için gereksindiği koruyuculuk duygusunu boşlukta kalmış buluyor. Alıştığı davranış kalıplarının dışında ne yapacağını bilemiyor, bocalıyor, çekiniyor. Bir yandan bu kadına hayranlık duymaktan kendini alamıyor, diğer yandan da kendini görevini yapmaktan alıkonmuş duyuyor. Bu çelişkinin yarattığı bocalama kişilik sahibi kadına, korumaya alışmış erkek arasındaki iletişimsizliğin nedeni değil mi?

Erkeğin kadından beklediği, hem de en çok beklediği 12 özellik içinde iyi bir insan olma, eşine arkadaş olma, hayatın iyi ve kötü yanlarını paylaşabilme gibi özelliklerin hiçbirisinin yer almadığı dikkatimizi çekmiyor mu? Oysa artık kadınlar öncelikle bunları istiyor. Kendi insan kişiliğinin, kendi arkadaş kimliğinin, kendi paylaşımcı anlayışının farkedilmesini, bilinmesini, beklenmesini istiyor. Yeni kadın kimliği erkekten öncelikle bunları bekleyecektir. Bunları farketmeyen, anlamayan erkek yeni erkek kimliğini kavrayamamış, geleneksel erkek ölçütleri içinde kalmış erkek demektir, erkeklerimizin bilmesi gereken de budur.

Yeni kadın kimliği eşitlikçi anlayış içinde ikinci bir erkek olmak istemiyor. Buradaki yanlış anlayışı düzeltmek gerekli. Eşitlikçi anlayış, kendi için isteklerini karşısındakine yapan insanı ister. Şimdi bu 12 özelliği Kadınların erkeklerden istedikleri biçiminde okuyalım. Erkeklerin de bunları sahip olmaları gerekmiyor mu? Eşinden sadakat bekleyen erkek kendini de bunlara yükümlü görüyor mu? Akıllılık, zarafet, güler yüzlülük, iyi bir ev erkeği olma, az masraflı olma, aşırı kıskanç olmama... gibi özellikler erkekler için de geçerli değil mi?

Kadınların erkeklerden daha hızlı geliştiği, artık bilinmesi gereken bir gerçek. Dünyanın geleceği gençlerin ve kadınların elinde yeniden biçimleniyor. Toplumlar bilgi toplumlarına dönüşüyor; ekonomi, endüstri ekonomisinden bilgi ekonomisine dönüşüyor. Beyinsel gelişme, kol gücünü gerilerde bırakıyor. Bu gelişme geleneksel değer yargılarını sarsıyor, geleneksel düşünce birimlerini geçersiz kılıyor. Böyle bir değişim sürecinde eski usul kadının, beklentisi de tarihe karışacaktır, Bir an önce bilinmesi gereken bu.

Yeni erkek kimliği üzerinde daha çok durulmalıdır. Kadınla arkadaş olmayı bilen, hayatı paylaşmayı isteyen erkek, belki de bugün yaşayan pek çok sorunun ortadan kalkmasına anahtar olacaktır. Erkeklerin bu yönde değişimi geleceğin kurulmasında büyük rol oynayacaktır.

Resmi ideoloji Aile'nin Yeniden Güçlendirilmesi adı altında yeni bir şey aramıyor. Tersine, yeniliklere kapalı, eskimiş değer yargılarının küllerini üflemeğe yönelik bir çaba. Yeni çağ insanların istemlerine gözlerini kapamış, onlara sadece görevlerini yükümlenmeye çalışan bir gayretkeşlik. Yeni insana karşı, yeni düşüncelere karşı, insan duygularına karşı.

Yeniden dünyayı durduramazsınız, o gene dönüyor demek gerekiyor.

Yeniden insana bakmak gerekiyor, insanı aramak gerekiyor, insanı bulmak gerekiyor. İnsanın bu dünyanın insanı olduğunu yeniden anlatmak gerekiyor. Eskimiş bir toplum olmak istemiyorsak, dünya ülkeleri içinde yeniden kültürel az gelişmişlik örneği sayılmak istemiyorsak, YENİ İNSAN olmayı bilmek zorundayız.

YENİ İNSAN, yeni bir çağın kadını ve erkeği olmak demek. Bilgili, katılımcı, paylaşımcı, kendisiyle ve hayatla barışık YENİ İNSAN...

Kadınlarımız yeni kadın olurken, erkeklerimiz de yeni erkek olarak geleceği birlikte kucaklayacaklar. Birlikteliklerimizi birbirine yük olarak değil, birbirine güç olarak kurmayı öğreneceğiz. Birbirimizden yükümlülükler değil, sevgi bekleyeceğiz. Birbirimize sıkıntı değil, sevgi vereceğiz.

Bilgi ekonomisi bilgi toplumunu yaratacak, bilgi toplumu da bilgi insanını. Kendi kişiliğinin farkına varmış, kendi bireyselliğini kavramış bilgi insanı. Katılımı da, paylaşımı da doğru yerine koymuş yeni insan. Başkasına yük olmadan yaşamayı bilen, başkasını taşımadan paylaşmayı bilen yeni insan. Bugün en çok sıkıntı çeken insanlar, bu aşamaya varmış insanlar. Paylaşmakta sıkıntı çeken insanlar bunlar. Bildiklerini anlatamayan insanlar bunlar. Yaşamları engellenen insanlar bunlar.

Ama bu insanlar geleceği kuracak insanlardır, geleceğin insanlarıdır. Bugünden yeni kadınlar ve yeni erkekler. Belki talihleri de burda, talihsizlikleri de. Ama zaman onlar için çalışıyor, hiç kuşum yok...

SIRADAN KADIN YOKTUR...

Kadın ayağa kalktı, doğrudan bana baktı:

-Ben seni seviyorum, dedi. Böyle bir şeyi hiç beklemiyordum. Karşımda duran kadına belki de ilk kez bu sözün anlamıyla bakmıştım. Kadının dikkat çekici hiçbir özelliği yoktu. (Belki de benim için yoktu demeliyim). Yani ne bileyim, her gün, her an karşılaşabileceğiniz bir kadındı. Aramızda böyle bir özel yakınlığı yaratacak hiçbir şey olmamıştı, bunu iyi anımsıyorum. Çirkin bile denebilirdi. Üzerinde günlük bir giysi vardı. Şimdi `nasıldı' desen onu bile anımsamam. Ama gözlerinde öyle bir parlaklık vardı ki kayıtsız kalamadım. Söylediğini anlamazlıktan gelmeyi denedim:

-Ben de sizi severim.

Kadın tepkiyle karşıma dikildi:

-Yok öyle değil, ben seni seviyorum.

Bu kez anlamamak olanak dışıydı. Durumu kabul etmeliydim:

-Peki ne olacak?... Kadın şiddetle bakıyordu:

-Olacak bir şey yok, evleniriz, dedi. Artık bu kadarı da fazlaydı:

-İyi ama nasıl evleniriz?, dedim. Sen evli değil misin? Parmağındaki yüzüğü görmüştüm.

Kadın bir an bile duraksamadı:

-Ayrılırim, dedi. Kadının kararlı davranışı beni şaşırtmıştı. Bütün bunları nasıl güçlükle söylediğini anlamak zor değildi. Ona biraz yardım etmeyi düşündüm:

-İyi de ben evliyim.

Kadın hiç oralı olmadı:

-Sen de ayrılırsın...

Bir an kadına özel bir dikkatle baktığımı şu anda bile anımsıyorum. Bütün bunları ona düşündürtecek hiçbir şey olmadan nasıl böyle bir karara vardığını düşünüyordum. Ama bu işi burada kesip atmak gerekiyordu:

-Şimdi bakın, dedim. Ben hiç böyle bir şey düşünmedim.

Bunları neden düşündüğünü bilmiyorum. Bence bütün bunları unutsak daha iyi olur. Benim hiç böyle bir niyetim yok.

Önümde duran belgelerin işi bitmişti. Kadına uzattım.

Kadın gözlerime baktı. Belgeleri aldı. Çıktı gitti. Bir daha da görmedim. Ama inan bana, hayatımda çok düşündüğüm kadınlardan birisi odur...

Arkadaşımı tanırdım. Bir bankada çalışıyordu. Yakışıklıydı, kadınlarla istediği gibi ilişki kurmasını bilirdi. Duyarlı olduğunu da bilirdim. Merak ettim:

-O kadında seni bu kadar düşündüren neydi?

Arkadaşım düşünceli, yanıtladı:

-...Kararlılık. Beni etkileyen kadının kararlılığıydı. Ama asıl dehşete düşüren, kadının kararlılığının kendine ait oluşuydu. Düşünebiliyor musun, kadın beni hiç hesaba katmıyordu. Kendisi bir karar vermişti ve gözü hiçbir şey

görmüyordu. Evliydi, kendi evliliğini gözden çıkarmıştı. Hadi diyelim ki mutlu değildi ve ayrılmak istiyordu. Ama benim evliliğim de umurumda bile değildi, tek sözcükle ikimizi de eşlerinden ayırıyordu ve biz evleniyorduk...

-Düşüncesiz biriydi belki de...

-Sanmıyorum. Tersine bütün bunları çok düşündüğünü sanıyorum. Belki gecelerce...

-Senin hayatını biliyor muydu? Eşini tanıyor muydu?

Arkadaşım irkildi:

-Yok canım, bizim çevremizle falan ilgisi yoktu. Tanıdığını hiç sanmıyorum, onun da böyle şeyler umurumda değildi. Sanırım, duygusuna kendisi için bir kurgu yapmıştı, bunu da tutkuya dönüştürmüştü. Peki, bunca tutkuyla seven bir kadın nasıl bir daha görünmedi?

-Bilmiyorum. Belki de kurgusunda ben de ona aşkıttım. Belki de benim kendisine açılmadığımı düşünüyordu, bilemem.

-Sakın ona bir biçimde umut vermiş olmayasın...

Arkadaşım bu kez sitemle bana baktı.

-Artık pes derim. Öyle bir şey olsaydı, söyleyecek sözüm olabilir miydi?... Doğruydu, söylenecek söz yoktu... Sonradan bu öyküyü ben de çok düşündüm. Bu, gerçekten yaşanmış bir olaydı. Belki de insanların başından kaç kez geçmiş bir olay. Ama bizi neden bu kadar düşündürmüştü? Sonraları bulduğumu sandım. Ancak bir kadın bu denli kararlı davranabilirdi. Böyle kararlı davranan bir erkek görmemiştim. Erkekler, genellikle böyle durumlarda sonra ne olacağını düşünür, hesaplar, ona göre karar verirlerdi. Ama bir kadın karar verirse, sonradan ne olacağını düşünse bile göze alırdı. Kadınlar erkeklerden daha mı kararlıydı?

Düşündüklerimi arkadaşşıma sordum:

-Anlattıkların beni çok düşündürdü. Sence de kadınlar daha mı kararlı? Biz erkekler kadın ilişkilerimizde daha çok mu hesap yaparız? Kadınlar daha gözü kara mı davranır?

Arkadaşım ciddi bir tavırla yanıtladı:

-Bu olay bana önce bir şey anlattı, sıradan kadın yoktur. Hani biz erkekler aramızda konuşuruz da, kimi arkadaşlar ben kadınları tanım, kadınlar şöyledir, kadınlar böyledir derler ya, bil ki bunlar yanlıştır. `Kadınlar' diye bir şey yoktur, `kadın' vardır. En önemsemediğin kadın bile `özel bir kadındır'. Bunu bilmeyen erkek, gerçekte kadın konusunda deneyimsiz erkektir. Kadınları tanımış bir erkek hiçbir zaman `kadınlar' demez. Her kadının `özel bir kadın' olduğunu bilir. Soruna gelince, evet diyorum. Kadınlar her zaman erkeklerden çok daha karardır. Bir şey yapmayı aklına koyan kadını bundan döndürecek hiçbir güç yoktur. Belki bekler, planlarının gerçekleşmesi için bekler, ama vazgeçmez, bekler, planını uygular ve yapar. İnan ki, bu kadının yaptığını yapacak bir erkek tanımadım. Ben hiçbir zaman onun yaptığını yapamazdım.

-Nasıl yani?...

-Yani, ben bir kadını çok beğenseydim, onun karşısına dikilip de, `ben seni seviyorum. Sen ayrıl, ben de ayrılalım, sonra da evlenelim' diyemezdim.

-Ne derdin peki?...

-Ne mi derdim? Doğrusu pek düşünmedim ama böyle köklü çözümler bulayım diye kararlar vermezdim sanırım. Böyle köklü çözümlere gitmeden konuyu idare edelim derdim herhalde...

-O da çapraşık durumlar yaratmaz mıydı?

-Yaratırdı ama köklü çözümlere ulaşmak çok daha zor...

İnsan karmaşık bir canlı. Önüne çıkan engellere çözüm aramak; bu çözümü bulmak, bu çözümü gerçekleştirmek kimi zaman ne kolay, kimi zaman ne zor. Kimine göre ne kolay, kimine göre zor. Ama erkekleri daha kararlı, kadınları daha kararsız bulan önyargımız aslında yanlıştır. Galiba asıl kararlı olan kadınlar. Ama çoğu kadın bile bunun, pek farkında değil. Erkekleri kendisinden daha kararlı sanan kadın sayısı pek çok. Bunda da erkeğe başat bir toplumsal rol veren öğretimiz etkili olmuştur. Hep erkeklerin karar vermesine alışılmış, erkeklerin kararlarına bakılmış, onların kararlarına uyulmuş. Onun için de kararlı kadınlar

erkekleri şaşırtıyor. Erkeklerin kararına bırakılmış bir toplumda yaşamak, kadınların kendilerinin farkında olmalarını engellemiş, ondan dolayı da erkekler daha kararlı sayılmış.

Bugünün kadınının daha kararlı görüntüsü toplumu şaşırtıyor. Toplum bugüne kadar gördüklerinden daha farklı bir kadın görüyor, şaşıyor, kimi zaman görmezden geliyor, kimi zaman gülerек karşılamaya çalışıyor, çoğu kez de ne yapacağını bilmiyor.

Aile içinde genç kızlar daha kararlı, okullarda kız öğrenciler daha kararlı, çalışan kadınlar daha kararlı, evdeki kadın daha kararlı, erkek-kadın ilişkisinde kadın daha kararlı. Erkeklerin elindeki toplumsal güç değişiyor, azalıyor, yetkilerin paylaşılması gerekiyor. Bunun çok kolay olduğu sanılmasın, aslında daha aşılması gereken pek çok engel var. Ama durumun değiştiğini toplum da yavaş yavaş fark ediyor. Bugün toplumun en dinamik iki kesimi kadınlar ve gençler. Buna hiç şaşmamak gerekiyor. Aslında yeni bir olgu da değil. Yeni olan, kadınların birey olarak farkında olmadıkları güçlerinin toplumsal ölçekte farkına varmaları. Bunun bireysel bir değişim olduğu sanılmasın, aslında değişim toplumsal. Bütün bir toplum değişiyor. Kadınların toplumsal güçlerinin farkına varmaları sadece kadın haklarını değil, bütünüyle insanların durumunu, konumunu değiştirecek bir olgu.

Belki de uygarlaşma, çağdaşlaşma bu değişimin ucunda yaşanacak...

GENÇ KADINLAR AYAĞA KALKARKEN

Bu yıl ilk yazdan başlayarak değişik bölgelerimizde, nerdeyse küçük bir turne denecek kadar imza-söyleşi gününe katıldım: Bergama, Bandırma, Adapazarı, İstanbul'da Moda, Bakırköy, önümüzdeki günlerde Gebze sonra İzmit, sonra Dikili.

Belediyelerin yeni siyasal yapısı, yörelere başka bir canlılık katıyor. Kültür ve sanatı halkın gündelik yaşamına katma çabaları, yeni ivmeler kazanıyor. Bu çabalara katkıda bulunmak, bizim için de görev.

Her yerde beni çok sevindiren bir olguyu görüyorum: Genç kadınlar soruyorlar, konuşuyorlar, eleştiriyorlar, katılıyorlar. Her yerde böyle. Geçmiş yıllarda daha pasif bir katılım vardı. Gelirler, dinlerler, izlerlerdi, o kadar.

Son yıllarda genç kadınlar katılıma öncülük de yapıyorlar. Söz isteyenler sorulduğu zaman, önce onların parmakları kalkıyor, cesaretle konuşuyorlar, kararlılıkla konuşuyorlar.

Bu gelişim, kanımca geleceğin büyük umududur.

Adapazarı'nda liseli bir genç kız, şunları söyledi:

Bu ders yılının başında biz kız öğrencilerin erkek arkadaşlarımızdan ayrı bir kapıdan okula girmemiz istendi. Okula ayrı ayrı kapılardan girdik. Bunun, üzerimizdeki büyük acısını anlatmak istiyorum. Okul yöneticileri bu hareketle ne demek istiyorlar? Bunu bir türlü içimize sindiremedik, bir türlü kabul edemedik. Liseli gençlerin çok sorunu var. Bunları konuşmak istiyorum.

Liseli gençler grubu içindeki erkek arkadaşları da bu ayrı kapılardan okula giriş sırasında kız öğrencilerin ağladıklarını, büyük bir üzüntü duyduklarını, anlattılar.

Ülkemiz adına ben utandım ve üzüldüm.

Bandırma'da da Kuşçenneti Festivalinde Manyas Gölü'ne akıtılan kimyasal maddelerin çevreyi kirletişine karşı çıkılıyor, Kuşçenneti'nin cehennem olmaması için uğraş veriliyordu. Gene, genç kadınlar öndeydi. Liseli gençler, üniversiteli gençler, her meslekten insan, bu yoğun çalışmanın içinde görev yapıyordu.

Burada da gençler yaşanır bir çevre için mücadele ediyorlar, bu yaşanır çevrenin, sadece havası, suyu, temiz bir çevre demek olmadığını, kültürle-sanatla temizlenmiş bir çevre olduğunun bilinciyle olaylara bakıyorlardı.

Edirnekapı Kütüphanesi yöneticisi bayan Ayten, her yıl düzenlediği Kitap Günlerine beni de çağırmıştı. Üç lisenin öğrencileri, öğretmenleriyle birlikte kitaplığın salonunda toplanmış, belli bir konu üzerindeki kitapları tartışıyorlardı. O günün konusu, güzel konuşmaktı. Yüzlerce öğrencinin, kendi temsilcilerinin hazırladığı sunuşları dikkatle izlediğini gördüm. Göğsüm kabardı. İşte örnek bir kitaplık yöneticisi diye düşündüm. Kitaplığı bir kitap mezarlığı olmaktan çıkarmış, canlı bir kitapsever ortamı yaratmayı iş edinmiş, ne güzel de başarıyor. Sadelikle, alçakgönüllülükle ne güzel bir iş yapıyor.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği yöneticileri Alman Kültür Merkezi'nde bir panel düzenlemişler: Çağdaş

Eğitim Sorunları. Dernek yöneticisi Prof. Dr. Aysel Ekşi, derneğin amaçlarını anlattı. Türkiye'nin her yanından gelen Almanca dersi öğretmenleri paneli dikkatle izlediler, sorular sordular. Çağdaş kadınlar diye düşündüm. Her kademedede öğretmenler, ortaokul, lise, üniversite öğretmenleri, ilkokul öğretmenleri. Gözlerinde ışık parlayan öğretmenler. Nice güçlüğe, nice baskıya karşın, nice sıkıntılı koşullarda bu ülkenin çocuklarına ışık veren insanlar.

Genç kadınlar, ev kadını olarak da farklı yerdeler.

Moda'da bir imza gününde, Konya'dan geldiğini söyleyen genç bir kadının sözlerini unutamam: Hep buralarda olmayın, bizlere de gelin. Bizler Konya'da da sizleri görmek, sizlerle konuşmak istiyoruz. Oralara da gelmeniz gerekli.

Çalışıp çalışmadığını sormuştum.

Ev kadınıym demişti.

Ev kadını da çalışan bir kadındır. Çalışmasına değer verilmemeye alışılmış bir çalışan kadın. Onlar da yaptıklarının bilincine varıyorlar. Kendilerini geliştirmenin önemini kavriyorlar.

Genç kadınlar, belirli bir yaş dilimindeki kadınlar değildir.

Genç kadınlar, kaç yaşında olursa olsun, kendi kişilikleriyle kendi özgür düşünceleriyle, kendi içten duygularıyla, daha doğruyu, daha iyiyi, daha güzeli arayan kadınlardır.

Genç kadınları her yerde görüyorum. Öğrencidirler, gazetecidirler, öğretmendirler, ev kadını, mimar, hemşire, yargıç, doktordurlar.

Genç kadınları her yerde görüyorum. Hapistedirler, tiyatro oyuncusudurlar, yazardırlar, tezgahlardırlar, işçidirler, işsizdirler. Genç kadın olmak, hayatın içinde değişmek ve hayatı değiştirmektir.

Genç kadın olmak, kendisine yazgı diye tanıtılan kafesi kabul etmemek, yazgının ne olduğunu sormak, yazgı denilen kafesi kırmak için çaba harcamaktır.

Genç kadınlar onun için şaşırtıcıdır, sarsıcıdır, yenidir.

Kadınların dayağa hayır demelerinde dayak yemekten bıkmaktan daha önemli şeyler vardır. Basındaki kimi alaylı yorumlarda dayağa hayır diyen kadınların, aslında dayak yemeyenler olduğu, dayak yiyenlerinse pek sesinin çıkmadığı yollu görüşler çıkmıştı.

Oysa, önemli olan kadının dayak atılabilir kişi, olmasıydı. Önemli olan buna karşı çıkmaktır. Önemli olan, insanın dayak atılabilir kişi olmamasıdır. Kuşkusuz, böyle düşünen kadınlar, çocuklarına da dayak atmayacaklardır. Önemli olan kimsenin kimseyi dövmeyi düşünmediği bir toplum yaratmaktır.

Kadına dayak atabilen kişi, kendisinin de dövülebileceğini kabul edecektir.

Birisine baskı yapan kişi, kendisine baskı yapıldığı zaman da, sesini çıkarmayacaktır.

Önemli olan, toplumdaki dayağı, baskıyı, eziyeti insan olmaya aykırı kabul etmek, bunu ne yapmak, ne de kimseye -kuşkusuz kendisine de-yaptırmamaktır.

İşte genç kadınların başkaldırısında varolan demokrasi gücü budur.

Genç kadınların hareketinde varolan insan hakları özü budur.

Geçenlerde 70 yaşındaki bir genç kadın şunları söylüyordu:

Aferin gençlere, bizim bilip de yapamadıklarımızı yapıyorlar. Bilip de yapamamak. Görüp de diyememek. Duyup da aldırmamak. Kırılan zincir budur.

Kafeste yaşayan bir kuşu özgür bıraktığınız zaman, hemen uçup gidemez. Biraz uçar, dolaşır, yeniden kafesine döner.

Kimse ellerini çırpıp gördün mü, uçamaz işte diye sevinmesin. Kuş yeniden kafesten çıkar, biraz daha uçar, yakındaki bir yere konar. Sonra, yeniden uçar, kanatlarını dener; kendine güvenini kazanır, uçar ve gider.

Onun gittiği yer özgürlüğüdür.

Ve özgürlük insan içindir.

KADIN MEMESİNİN TOPLUMSAL EVRİMİ

MEME sözcüğü, çocuğu besleyen ananın süt deposunu anlatır. Meme imgesinde erotizm yoktur, tersine çocuğunu besleyen ananın simgesidir. Kadın memesini kutsal kılan, çocuktan başkasına tabu kılan da budur. Kalabalık bir yerde çocuğunu emzirmek zorunda kalan ananın sakınarak çıkardığı memeye, erkekler arkasını döner. O meme, kadının bir organı değil, çocuğu besleyen bir kaynaktır.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler sözü de hiçbir cinsel imge taşımaz. Burada meme, cinsellikten tümüyle yalıtılmıştır. Hiçbir erkek de -artık çok ilkel değilse-çocuk emziren kadın memesine erotik bir gözle bakmayı düşünmez. (Elbette burada da toplumsal tabular için içine girmiştir. Yoksa ilkelerde çocuğunu emziren ana memesini erkeklerden saklamayı aklından bile geçirmezdi. Bu gizliliği, memeyi erkeklere yasaklayan toplumsal tabular öğretmiştir.)

Bilinen fıkraya göre iki şey çocuklar için yapılmış ana babaların daha çok hoşuna gitmiştir. Birisi oyuncak tren, ikincisi de kadın memesidir.

Belki de cinsel ahlakın tümü, insanların örtünmesinden doğmuştur. Eğer insanlar örtünmeyi öğrenmeseydi, ne kadın memesi, ne de insanların cinsel organları böylesine ilgi çekici olmazdı. Olsa olsa onlar da insanların ağız gibi, burnu gibi bir iki bakıp alışılan normal organlar olurdu. Ama bütün gizlilikler gibi, kendilerine erotizm yüklenmiş organlar da merakların konusu olmuş, gizli kapaklı konuşmalarda kışkırtıcı mitoslar yaratmış, insanların içini gıcıklaştırmıştır. Belki bu da uygarlığın üstünde pek durulmayan sonuçlarından birini oluşturmuştur. Yıllarca önce Beyoğlu'nda Saray sinemasında gösteriler yapan Afrikalı bir dans grubu, İstanbul'da ilk kez göğüsleri tümüyle üryan genç kızların şovunu seyircilere sunduğu zaman, tamtamların eşliğinde soluk kesen görüntüler uzun zaman dillerde dolaşmıştı, O, zamanki rivayetlere göre, bu dans grubunda bulunan Afrikalı kızların sadece iki yıl çalıştığı, sonra da göğüs kasları esnediği için emekliye ayrıldıkları söylenmişti. Kadın göğüslerinin anatomi atlaslarıyla, açık saçık fotoğrafların dışında görülmediği zamanlarda bu gösteriler olay yaratırdı. Sadece kırk yıl içinde kadın göğüslerinin tümüyle azat olacağını kimseler aklına bile getirmezdi. Bugünse, bizim ülkemizde bile turistik bölgelerde üstsüzlere bakmak görgüsüzlük sayılmakta.

GÖĞÜS sözcüğü erotiktir. Meme çocuğundur ama göğüs erkeğin olmuştur. Onun için de erkekler kadınların göğüslerinden söz ederler, çocukların memesine ortak olmazlar.

Geleneksel toplumlarda kadın memesi, çocuğu besleyen işlevi için önemlidir. Çocuğu olmayan kadın kendi memesini işe yaramayan bir organ olarak görür. Gerçi bozulmamıştır, sarkmamıştır ama hiçbir işe yaramamıştır. Çocuğu olmadığı için çevresi tarafından suçlanan, bu suçlanmaya kendi içinden de katılan kadın çocuk emzirmeyen memelerine bakıp bakıp içlenir. Onlar çalışmayan organlarıdır. Geleneksel toplumda meme, çocuğu besleyen süt deposudur. Bu değerlendirmenin biyolojik bir doğru olduğunda günümüz bilgilerine göre kuşku yok. Ana sütünün çocuk için en değerli besin olduğu bugün biliniyor. Hiçbir sütün anne sütünün yerini tutmadığı anlaşıldı. Sadece sütün değeri değil, çocuğu emzirmenin çocuk için de, anne için de bedensel ve ruhsal doyum sağladığı, gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Çocuğu emziren anne fotoğrafı her zaman en beğenilen fotoğraf. Ama toplumların gelişmesi başka fotoğrafları da gündeme getirdi.

Her şeyi metalaştıran, amaçları uğruna her şeyi kullanan toplumsal ideolojilerde kadın göğsü de bir tüketim malı olmaktan kurtulamadı. Reklamlarda kullanılan kadın göğüsleri kimi zaman bir sütyen reklamında, kimi zaman otomobil reklamında ön plana çıktı. Endüstri toplumu kadının göğsünü kullanırken, kadın göğsünden de yeni bir endüstri yaratmayı savsaklamadı.

Bize gelin, size yeni bir göğüs yapalım, sloganı, endüstri toplumunun kadını için yeni olanaklar yarattı. Küçük göğüslü olduğuna inanan kadınlar göğüslerini büyütme için, göğüslerinin büyük olduğunu düşünen kadınlar, daha küçük göğüslere sahip olmak için, sarkık göğüslüler göğüslerini dikleştirmek için estetik endüstrisinin sunduğu çarelerden yararlanmaya başladılar. Endüstri toplumu kadın göğsünü de kendi alanına çekmekte hiç çekingen davranmadı. Böylece yeni bir göğüs ideolojisi yarattı.

Bu gelişmenin altında yatan öğretisi erkeklerin hoşuna gidecek kadın göğüsleridir. Kadınlar belki de erkeklerin beğenisine açık yerlerinin yarı gizli, bölgesinin önemine yönlendirildiği için göğüslerine özel bir anlam verdiler. Ünlü karikatürdeki horozun muhallebici dükkanına girip de çalımla tavukgöğsü istemesi gibi, erkeklerin beğeneceği göğüsler, kadınların özel avantajları oldu.

Çağdaş kadının aşığı olay budur. Kendisini erkeğin gözünde göğüsleriyle beğenilen kadın olmaktan kurtarıp kişiliğiyle ortaya çıkan kadın, bu toplumsal koşullanmaya başkaldırdı. Çağdaş kadını, çağdaş yapan öğelerin önemli birisi kadın memesinin toplumsal evrimidir. Çağdaş kadın için önemli olan kendi kişiliğidir. Gözünün rengi, göğüslerinin biçimi, kalçalarının nasıl dalgalandığı, ayak bileklerinin inceliği, artık gerilerde kalmıştır. Pazarda satılan atlarda ya da ineklerde aranan niteliklerle kadının beğenilmesi, esir pazarlarında satılan kadınlarla birlikte tarihe karışmıştır. Bugüne kadar süregelen kadın memesinin toplumsal değeri gerilerde kalmakta, bunun yerini kadının insan olarak değeri almaktadır. Çağdaş kadın, kendini erkeklerin gözüyle değil, kendi insanlık değeriyle değerlendirmek istemektedir. Bugünden bilinmesi gereken de bu.

Göğüslere Özgürlük sloganı da, yirminci yüzyılın kadın özgürlüğü, hareketinin şaşırtıcı bir adımı olmuştur. Amerikan kızlarının göğüsleri hareket etmeyecek biçimde saklamak öğretisine karşı çıkararak sütyen kullanmayı reddetmeleri, püriten ahlaka sahip toplumlarda büyük dalgalanmalar yarattı. Yüzyıllar boyunca kendi bedenlerinden utanmaları gerektiği öğretilmiş kadınların bu tabuyu kırıp da bedenlerine özgürlük vermesi, aslında sanıldığından daha önemli anlamlar taşıyan bir başkaldırıydı. Ne var ki, tabular sanıldığı gibi kolay aşılmıyor. Kendi göğsünden utandırılan kadın öğretisi de öyle kolay terkedileceğe benzemiyor.

Daha yeniyetmeliğinde, kabaran küçük memeleri belli olmasın diye kambur yürümeye başlayan genç kız, sonradan çevresindekileri hedeflenmiş erkek bakışları yüzünden ne yapacağını bilemez olur. Bütünüyle gizlenip suçlanan cinselliğin en belirgin objesi durumuna gelen meme-göğüslerin artık farkedilmemesi olanaksız duruma geldiğinde yapılması gereken de onları hapsedmektir. Böylece göz saldırılarından -bir ölçüde-korumanın düşünüldüğü bu organlar, artık kadının hayatı boyunca estetik kaygıların konusu olmaktan kurtulamayacaktır. Sarktı-sarkmadı, bunlar neden böyle küçük oldu, seninkiler de pek büyük canım yollu değerlendirmeler, pek çok kadının aklından çıkaramadığı bedensel saplantılardan önemli birini oluşturacaktır.

Mahmutpaşa esnafının pek kullandığı deyimle ikizlere takke endüstrisi de, kadının kendi bedenine dikkati

üzerine kurulduğu için, artık göğüslerin saklanması reddi hiç kolay olmayan bir öğretiyi oluşturacaktır. Bugün öyle bir duruma gelinmiştir ki, balkona asılmış bir sütyen bile cinsel fetiş olmuştur. Uygarlık dediğimiz değerler sisteminin tabularından kurtulmak için ilkel diye burun kıvrıdığımız ilk uygarlıkların insanlarını yeniden anlamamız gerekmektedir. Kadın memelerinin açıkta dolaştığı topluluklarda bu organların hiç de iç gıcıklayıcı olmadığı kolayca anlaşılacaktır. Ama Batı'nın misyonerleri gelip de onları uygarlaştırmak için din yoluyla adam etmeye başladıkları zaman göğüsler de kapatılmıştır. Cinsel ahlak böylece yeni bir biçim almış, kadının göğsünü önce kapatıp, sonra da günah aracı saymıştır. Aslında sütyenin tarihi de bir anlamda uygarlık tarihinin ilginç bir kesitini oluşturur.

Toplumların modernleşmesinde kadın göğsünün neyi simgelediği de önemli bir ölçüt oluşturur. Geleneksel toplumdaki biyolojik süt makinesi, çağdaş toplumda artık kadının bir organıdır. Kadın, kendisinin bir parçası olan göğsüne başkalarının beğenisi/eleştirisine yönelik anlamlar yüklemek yerine, onunla barışık yaşamayı öğrenecektir.

Göğsü, kadının bir parçasıdır, bir organıdır. Ondandır utanmak ya da onu kullanmak yerine, onunla yaşamak çağdaş kadının yeni yaşam öğretisi olacaktır. Kadın elbette göğüslerine önem verecek, estetik bir özen gösterecektir. Ama artık sadece bedeniyle beğenilmek, bedeniyle değerlendirilmek, yeni kadının yaşam öğretisinde yer almayacaktır. Yeni kadın için bedeni, akli ve ruhuyla birlikte kendi özgürlüğünün bütünleşmiş bir simgesidir. Kendi kişiliğini tanımayan bir erkeğin, sadece gözlerini ya da göğüslerini beğenmesi olumlu değil, küçültücü bir anlam taşıyacaktır. Onun için de yeni kadın, moral dikkatini bedeninin bir parçasına değil, kişiliğinin bütününe yöneltecektir.

İnsan olmanın asıl yolu da moral değerlerimiz değil mi?

MAKYAJ DEYİP GEÇERKEN

Beş yaşındaki Aysun, annesinin tuvalet masasının önüne oturmuş, annesinin rujunu dudaklarına sürüyordu. Babası Yılmaz Bey bütün olgunluğunu aşan bir tuhaflıkla içeri girerek sakinleşmeye çalıştı. Bunda ne vardı ki?

Bütün kız çocukları bir yaşa gelince annelerinin makyaj malzemesini kullanmaya heves etmezler miydi?

Jale Hanım'a döndü: Aysun'u gördün mü? İçeride makyajını yapıyor, istersen git de bak. Jale Hanım gülümsedi:

Benim gitmeme gerek yok, o buraya gelir, yaptığını bize göstermeden durabilir mi? dedi. Gerçekten de biraz

sonra Aysun kırtarak içeri girdi: Nasıl, güzel olmuş muyum?

Makyajın yüzyıllar boyunca süren egemenliği Aysun'un bu sorusunda mı saklıydı? Güzel oldum mu? Her kadının ruhunun derinliklerinde bu sorular mı yatmaktadır? Güzel miyim? Daha güzel olabilir miyim? Çekici miyim? Etkili miyim? Aranılan bir kadın mıyım? Kozmetik endüstrisi bütün gücünü bu sorunun yanıtı olabilmek için harcamıyor mu? Bu büyülü endüstrinin kimya dünyasını cesaretle altüst etmesi, bitkilerin içinde olup biteni araştırması, renkleri, kokuları birbiriyle karıştırıp yeni uyumlar araması hep kadınları daha güzel, daha çekici, daha etkili, yapmak için değil mi?

İ.Ö. 4000 yıllarında yaşayan Mısırlı kadınlar gözlerini daha da büyük, daha da siyah gösteren boyaları kullanırken, bir ressamın yaptığı resimlere gösterdiği özeni gösteriyorlardı. Sonradan I. Negade dönemine ait araştırmalarda bu maçla kullanılan boya paletleri ve makyaj çanakları bulunacaktır. Gene İ.Ö. 3000 yıllarında yaşamış Kral Naramsin'in Tell Brak'taki saray kalıntıları içinde, kadınların süslenmesine yarayan çanaklara ve benzerlerine rastlanacaktır. Romalı kadınlar da, katıldıkları yemeklerde gözlerinin daha büyük, daha siyah görünmesi için bir bitkinin öz suyunu gözlerine damlatacaklar, gözbebekleri genişleyecektir. Bu bitki de adını bu olaydan alacaktır: Bella-donna (Güzel kadın).

Ama güzelleşmenin tarihi, kadınlar için birçok sıkıntının da tarihidir. Kadınların ince belli görünmek için giydikleri sıkı korseler, kabarık etekliklerin takıldığı çemberler, Çinli kadınların ayaklarının küçük olması için giydikleri demir kalıplar, Afrikalı kadınların ait dudaklarını büyütme için çektikleri çileler hep bu amaç için katlanılan sıkıntılar değil miydi? Kadınların özgürleşmesinde bu başkası için güzel olmak amacına artık pek kulak asmamak tavrı da yok muydu? Bugün bile güzellik fizik ölçülerle değerlendirilse de etkileyen kadın, artık rakamların şifresinde değil de kadının gizli özel etkisinde aranmıyor muydu? Takvim yapraklarını süsleyen pinup kızları belki gene uzak yol denizcilerinin kamaralarına asılıyor olsa da, günümüzün erkeği de giderek

kendisini anlayan kadını aramıyor muydu?

1930'ların ünlü göz süzen kadını günümüzde yerini dostça bakan kadına bırakmamış mıydı? Kadının doğallaşması elbette makyaj kavramını da değiştirecekti. Makyaj da kadının kendini resimleştirmesi olmaktan çıktı, kişiliğinin renkleri, çizgileri oldu. Burada pek farkedilmeyen büyük bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Kadın makyajın bir parçası, olmaktan çıktı, makyaj kadının bir desteği oldu. Bu da makyajın psikolojik yanıdır. Ancak büyük makyaj sanatçılarından ulaşabileceği bir yeni kavram: Kişiliğin tamamlayıcısı olan makyaj. Kuşkusuz burada önemli olan, kadının gizli kişiliğini farkedebilmektir. Makyajın güç yanı da budur. Bir makyaj uzmanının öncelikle yaratıcı bir psikolog olması bundan gereklidir. Kadının görünen kişiliğinden çok daha önemli olan kadının gizli kişiliğidir. Ustalıkla yapılmış makyaj, işte bu derindeki kadını yakalayabilmektir. Onun için de makyaj ustası bunu yakalayan büyücü olmak zorundadır. Kadın da kendi makyajını yaparken bu süreçleri yaşar.

Makyaj tiyatro sanatının bir parçası olarak gelişmiştir, bu da boşuna olmamıştır. Her makyaj insana değişik kişilikler kazandırabilir. Makyajla iyiyi, kötüyü, güçlüyü, güçsüzü, mutluyu, mutsuzu, genci, yaşlıyı anlatabilirsiniz.

Makyaj tiyatrodaki bir ileti aracıdır ama hayatta da öyle değil mi? Kadının makyajı gerçekte içindeki kendisini anlatmıyor mu?

-Bilmem, hiç böyle düşünmemiştim ama galiba haklısınız. Belki de makyajla gerçekten kendimizi anlatıyoruz. Şimdi siz söyleyince düşünüyorum da, kendimi iyi hissettiğim zamanlar başka bir makyaj yapıyorum, kötü hissettiğim zamanlar başka bir makyaj.

-Nelerin farklı olduğunu söyleyebilir misiniz?

-Neler mi? Belki renkler farklı oluyor. İyi olduğum zamanlar sanırım daha parlak renkler kullanıyorum. Özellikle kırmızıyı kullanıyorum. Ama her zamanki makyajımdan çok farklı olmamaya da dikkat ediyorum. Daha açık tonda bir renk seçiyorum. Çizgiler de farklı oluyor sanırım. Daha belirgin, daha açık çizgiler. Bir de makyaj için duyduğum istek farklı oluyor. İyi olduğum zaman daha istekli oluyorum. Bilmiyorum bunun

da önemi var mı?

-Var ya. Özellikle istek önemli. Bakın, dikkat etmişsinizdir, bir kadının bugün canım hiç boyanmak istemiyor dediği zamanlar vardır.

-Evet doğru. Bunu nereden biliyorsunuz?

-Neden bilmeyeyim? Böyle bir sorunun yanıtı kadınlar için depressif durumun gerçek bir ölçütü olabilir. Erkekler için de bunun karşıtı tıraş olmak istememektir. Hiç düşünmüş müydünüz?

-Hayır. Bunun tembellikle ilgili olduğunu sanıyordum.

-Doğrudur, tembellikle ilgilidir. Ama tembellik neyle ilgilidir? Bir şeyi yapmak istemek ya da istememek basit bir davranış olarak görünür ama değildir. İnsanın her davranışının altında sanıldığından daha karmaşık bir ruhsal mekanizma vardır. Biz sadece sonucu yorumlamak kolaylığına kapılırız. Kendimizi tanımak da bunun için kolay değildir.

-Peki, ya makyaj yapmayı özellikle istediğiniz zamanlar? O zamanlar da bir şeyi mi anlatıyor?

-Evet, o zamanki davranışımız da bir şeyi anlatıyor. Öncelikle umutlu olmak istediğimizi anlatıyor. Bir şeyi beklediğimizi ya da bir şeyleri umut ettiğimizi anlatıyor. Belki de birçok şeyi değiştirmek istediğimizi anlatıyor. Belki hayatımızı değiştirmek istiyoruz, belki kendimizi değiştirmek istiyoruz, belki de başka şeyleri. Ama insan hep bekleyiş, hep arayış, hep değişim değil mi?

-Desenize makyaj deyip de geçiverdiğimiz şey?

-Makyaj deyip de geçiverdiğimiz şey mi? Bunu söyleyemeyiz. İnsanlar makyaj deyip de geçivermemişler. Eski Mısırlı kadından günümüzdeki Japon kadınına kadar yaşayan bir şey çok önemli demektir. Japon kadınlarının çok makyaj yaptıklarını bilir misiniz?

Onlar için süslenmek diğer insanlara saygı duymanın ifadesidir. Bizim kültürümüzde de makyajın çok önemli olduğunu bilirsiniz. Allıklar, düzgünler, rastıklar hep böyle bir özeni açıklamıyor mu?

-Gerçekten doğru. Makyaj olayına hiç böyle bakmamıştım.

-Her olay bize insanı gösteriyor. Makyajın tiyatrodaki önemi de bu, sinemadaki yeri de bu, günlük hayatımızdaki özelliği de bu.

-Makyaj sandığımızdan daha önemli.

-İnsan sandığımızdan daha önemli. Belki de makyajdan önce kendimizi düşünmemiz gerekiyor. Kişiliğimizi, sıkıntılarımızı, arayışlarımızı, neleri değiştirmek istediğimizi. Makyaj belki de bir örtme, saklanma isteği. Neyi örtmek istediğimizi, neyi saklamak istediğimizi düşünelim. Hayatı yaşamakla, oyun oynamak arasındaki farkı görelim. Yaşadığımız hayatın yüzümüzün renklerinden, çizgilerinden daha önemli olduğunu görelim. Belki o zaman makyaj bizim bir parçamız olabilir. Bizim kişiliğimizin tamamlayıcısı olabilir. Belki o zaman makyajın bizi değiştirmesini beklemeyiz, biz makyajı değiştiririz.

Ne dersiniz, bir de öyle düşünelim mi?

EVİM EVİM GÜZEL EVİM, CENNETİM VE CEHENNEMİM...

Evimizin hayatımızda ne özel bir yeri vardır. Zaman olur, dünyadan kaçır ona sığınırız, zaman olur ondan kaçıp derin bir nefes alırız. Ev bir güvencedir, rahatlanan yerdir, istediğimiz gibi hareket edebildiğimiz yerdir. Belki de bu konuda ilk insanın korkularını hiç aşamadık. İnsanı göklerin yağmurundan, yıldırımından, yerlerin çamurundan, dışarının soğuşundan koruyan ilk insanın kovuğundan, bugünün evlerine kadar çok şey değişti ama, belki de insanların duyguları değişmedi. (Ya da bizim toplumumuzun duyguları demeliyiz.)

Çocukluğumuzun oyunlarının sonunda, akşam karanlığı çökerken, oyunu şu sözlerle bitirmez miydik:

Evli evine, köylü köyüne

Evi köyü olmayan, sıçan deliğine.

Hepimiz de içimizden evimiz var duygusunu geçirip rahatlar, sıçan deliğine girmenin korkusunu atlatırdık. Onun için de Batı'nın çiçek çocukları, o güzelim evlerini barklarını bırakıp, uyku tulumlarının içinde yatıp uyuyarak, ta Katmandu'lara kadar nasıl giderlerdi, neden giderlerdi, hiç anlayamadık. Anlasak da hak veremedik.

Hak versek de katılmadık. Geleneksel kültürümüz, özünde ev kültürüdür. O nedenle de hiçbir zaman için gerçek sokak kültürümüz olmadı.

Sokak kültürü, yani sokakta yemek, sokakta resim yapmak, sokakta içki içmek, sokakta eğlenmek, sokakta geceyi geçirmek, sokakta yaşamak, başka bir uygarlığın kültürü. Bizim kültürümüze özünde hiç girmedi. Bizde bütün bunlar yapay kaldı, ekleme oldu, özentiden öteye gitmedi.

Biz ev kültürünün insanları olduk, öyle de kaldık. Nereye gidersek gidelim, nerede eğlenirsek eğlenelim, sonunda hep evimizi özlememiz bundandır. Büyük dediğimiz kentlerimizde bile (İstanbul, Ankara, İzmir dahil) gecenin saat 10'undan sonra sokaklar, yaşama yeri olmaktan çıkar, tenhalaşır. Geceyarısından sonra sokakta olanlar da, yalnız oldukları duygusundan kurtulamazlar. O yüzden de gerçek bir büyük kentimiz yoktur. Bizim büyük kasabalarımız vardır. Bu kasabalarda da bir avuç küçük kentli yaşar. Büyük kent olmadan büyük kentli insan, olmaz.

İki insanın hayatlarını birleştirmelerinin eksenini de ev değil mi?

Ev alana evlendi demeyiz de, hayatlarını birleştirmeye evlenmek deriz. EVLENMEK, EVİNİ AÇMAK, EVİNİ BARKINI BİLMEK, EVİNİ KURMAK, EVLİ OLMAK gibi sözcüklerin hepsi de, ev kültürümüzün zengin sözlüğünde yerlerini almıştır.

Böylece kutsal ailenin simgesi olan ev, hayatımızın cenneti mi? Evimiz gerçekten yaşadığımız yer mi? Yoksa, gereksinmelerimizi giderdiğimiz, aile tipi restoran aile tipi motel mi? Bunu belirleyen de bir evde birlikte yaşayan insanlar arasındaki ilişkiler. Erkek-kadın arasındaki ilişki, anne-babayla çocuklar arasındaki ilişkiler.

Aslında ev de sessiz sedasız paylaşılan bir mekan olmuyor mu? Oturma odası, ailenin paylaşmak zorunda olduğu bir lokal. Ama bu lokalde evin erkeğinin (baba) oturduğu yer belirlenmiştir. Onun yerine oturulmaz, oturulsa da geçicidir, o gelince kalkılıp ona bırakılır. Annenin de belirli bir yeri olabilir, ama o pek kesin değildir; Çocukların ayrı odaları yoksa, onlar da bir köşecik edinmeye çalışırlar. Yatak odası da erkekle kadının paylaştığı bir odadır. Kadının bağımsız olduğu yer mutfaktır. Kadının benim mutfağım dediği, belki de tek yer.

Gelinle kaynananın birlikte oturdukları evlerde bu iki kadın arasında kimi zaman sessiz, kimi zaman da gürültülü mutfak kavgalarını erkekler hiç anlamaz. (Bu kadınlar neyi paylaşamamaktadır. Sevgili anne artık oturup kenara çekilsin, rahatına baksındır. Ya da sevgili karısı yemek işlerini annesine bıraksın, biraz rahat etsindir. İki sevilen kadın da neyi paylaşamamaktadır.) Oysa burada bir duygular savaşı yaşanmaktadır. Yaşlı kadın geçmişini, genç kadın geleceğini mutfakta yaşamak istemektedir, bunun için mücadele etmektedir.

Evinizi Seviyor musunuz?

-Evet, evimi seviyorum. Şimdi tatildeyim. Garip bir duygu bu. Bütün yıl evden kaçıp bir yerlere gitmeyi istemiştim. Yıl boyunca ev benim için işler, bir şeyleri temizlemek için çalışmak olmuştur. Şuradan bir çıkıp kafamı dinlemek istemiştim. Tatil yapmak benim için hep bir şeylerden kaçıp kurtulmak olmuştur. Tatil de doğrusu çok iyi gelmişti. Evde ne varsa hepsini unutmak istemiştim, ama birkaç günden sonra evimi özledim. Gene evdeki işler gözümde büyüyor, dönünce temizlik, çamaşır, bir sürü iş olacak, ama gene de özledim işte. Belki neyini özledin? deseniz, hemen bulamam. Belki de bu kocaman dünyada benim diyebileceğimiz tek yer orası. Tam anlatamayacağım bir duygu bu. Evet, evimi seviyorum.

-Hayır, evi sevmiyorum. Bakın yanlış anlamayın, benim de bir eve gereksinmem var ama, orası 'benim evim' değil. Orası, benim hizmet etmem için var olan bir yer. Benden hep bir şeyleri yapmamın beklendiği yer. Hani, ev tipi restoran, ev tipi motel diyorsunuz ya, öyle bir yer. Aşçısı ben, hizmetçisi ben, sorumlusu ben. Erkek deseniz, hiçbir şeyi beğenmeyen müşteri, çocuklarsa bakım evinin yumurcakları. Gündüzleri ben de çalışıyorum. Eğer çalışmasaydım hiç değilse gündüzleri ev benim olurdu, ama bu durumda haksız bir paylaşım oluyor. Bütün zahmeti benim sırtımda, bütün rahatlar onların elinde. Evi sevmiyorum ve yapacak hiçbir şeyim yok. İnanın ev dışında geçen en küçük zamanı bile, sanki kurtuluş gibi bekliyorum. Bunu da kimseye anlatmam mümkün değil.

-Evimi seviyor muyum? Hem seviyorum, hem sevmiyorum. Bunu çok düşündüm. Sonra sonra neden sevdiğimi de, neden sevmediğimi de buldum sanırım. Evimi sevmem, orada yaşadığımız için değil belki de. Biz oraya hayallerimizi, umutlarımızı taşıdık. Onları evimize getirdik, orada büyüttük, zenginleştirdik. Evimizi

kendimiz yaptık. Şimdi köşe bucağa bakıyorum da hep kendimizden bir şey katmışız. Evde kokumuz var, rengimiz var, biz varız. Böyle olunca hiçbir şeyin beni yormadığını, bıktırmadığını gördüm.

Ama sonraları bir şeyler değişti, belki ben de değiştim. Önce hayallerimiz evden çıkıp gitti. Biz pek farkında olmadık. Sonra umutlarımız evi terk etti. Onun da farkında olmadık. Ama bir şeyi anladım, hayalleriniz, umutlarınız neredeyse, siz de orada olmalısınız. Bütün bunlar evden çıkıp gittikten sonra, evimi eskisi gibi sevmediğimi anladım. Bunlar olmadı mı orası da siz olmaktan çıkıyor. Geriye alışkanlıklar kalıyor. Ev artık alışkanlıkla gelinen, dinlenmek için, temizlenmek için gelinen bir yer oluyor.

İçimizdeki evimizi başka bir yere taşıyoruz da, farkında bile olmuyoruz. Belki eşim için de böyledir, o da evini başka bir yere taşımıştır da ben farketmemişimdir. Bunu da kabul etmek gerekir. Şimdi düşünüyorum da, görünüşte hepimiz aynı evde yaşıyoruz, ama gerçekte belki de öyle değil. Belki de hepimiz ayrı evlerde yaşıyoruz. Belki de burada `evimiz' dediğimiz bu yerde, ara sıra buluşuyoruz. Artık bana öyle geliyor.

Tatil günleri insana değişik şeyler düşündürür. Günlük, alışık hayatın dışına çıktığımız zaman, belki de her şeyi yeniden düşünüyoruz. O kutsal evimiz bizim için nedir? Ortak bahçemiz mi, ortak hapisanemiz mi? Bu da pek çok şey gibi aslında neyi paylaştığımızı bağlı değil mi?

Duygularımızı, hayallerimizi, umutlarımızı paylaşıp paylaşmamaya bağlı değil mi? İki insanın birlikteliği de aslında bu değil mi? Bütün bunları paylaşamıyorsak gerçekte evli miyiz? Bütün bunları sığdıramıyorsak, orası bizim evimiz mi?

Her şey, insanla başlayıp insanla bitmiyor mu?

NEDEN BOŞANIYORSUNUZ?..

Evlenme-boşanma konusunda karşıtlıklar hep dikkatimi çekmiştir.

Evlenmelere hep seviniriz-Boşanmalara hep üzülürüz.

Evlenmeleri destekleriz-Boşanmalara karşı çıkarız.

Evlenirken kimse Şu soruları sormaz: Neden evleniyorsun? Neden onunla evleniyorsun?

Ayrılırken sormayan yoktur: Neden ayrılıyorsun? Ondan neden ayrılıyorsun, ne kusuru vardı?

Evlenirken kimseye bir Şey açıklamanız gerekmez-BoŐanırken herkese ne çok Şey açıklamak gerekir.

Evlenirken belediye karar verir-Ayrılırken mahkeme kararı gerekir.

Evlilikte mutlu olup olmadığınız kimse sormaz-Ayrıldıktan sonra nasıl mutsuz olacağınızı herkes -kendine göre-sorar.

Neden boye? diye dŐnmekten bile kaçınmamız aslında ne çok Şey anlatıyor.

KADINCA ekibi derginin geçen sayısında bu konuyu iŐlemiŐti, pek de iyi etmişti. Konunun daha da iŐlenmesi gereken ne çok boyutu var.

Toplumumuzda boşanmalar fazla mı? diye bir soruya yanıt verirken, Aslında çok az demiştim. Söylediğim, pek çok evliliğin aslında yürümediği, belki de o insanların ayrılması gerektiği, halde çeşitli nedenlerle mutsuz bir birlikteliğin sürdürülmesiydi:

Toplumumuz evlilikte boŐanmaya neden ayrı gözlüklerle bakıyor?

Sanırım sorunun temeli insana verilen değerle, kuruma verilen değer arasındaki farktır.

Evlenirken söz konusu olan iki insandır, bir kadın ve bir erkek.

Ayrılırken söz konusu olansa iki insan değildir, evlilik kurumudur.

Kurum her zaman insandan üstündür. Kurum her zaman insandan daha değerlidir. Çünkü kurum demek düzen demektir, toplumda yaşayan insanlar da kurumların dışında düşünmeye, kurumların dışında yaşamaya alışık değillerdir, böyle bir durumu karıŐıklık olarak algırlar, korkarlar, istemezler.

Evliliğin bir güvence olduğu, erkeklerin boşanmak istedikleri, kadınların bunu istemedikleri sanılır. Görünüşte öyledir ama gerçekte hiç de böyle değildir.

Erkekler de aslında boşanmak istemezler, boşanmaktan korkarlar ama geleneksel erkek rolüne göre

davrandıkları için evliliği sürdürmeyi kendi ikramları gibi gösterirler. Erkek duygusal açıdan belki de kadından daha güvensiz. Erkeğin yalnızlık korkusu hiç de kadından daha az değil. Mutsuz bir evliliği sürdürmek isteyen erkek sayısı hiç de kadın sayısından az değil. Boşandıktan sonra kendini toparlayamayan erkekler bu durumun örnekleri. İşin bu yanı da var ve bilinmesi gerekiyor.

Boşanmaktan kaçınan kadınların da yalnızlık duygusu sorunu var. Ama mutsuz bir evlilik karşısında kadını asıl düşündüren belki de bu duygudan çok toplumsal ve ekonomik sorunlar. Böyle mutsuz bir evliliği sürdürmektense yalnız olmayı yeğleyen çok kadın gördüm. Kanımca, kadınlar yalnız yaşamayı erkeklerden daha başarıyla yürütebiliyor.

Kadını asıl düşündüren noktanın başında -ekonomik sorundan bağımsız- toplumsal yargılar geliyor. Ayrılmış kadın? boşanmış kadın, dul kadın asıl yalnızlığı toplumsal ölçekte yaşıyor. Burada adı konmamış bir tabu olayı var. Bir yanda erkeklerin dul kadına, yerine getirilmeyen istekleriyle dolaşan kadın gözüyle bakmaları ya da böyle baktıkları duygusu, diğer yanda kadının evli arkadaşları arasında duymaya başladığı tedirginlik, kadın için çok önemli.

Dul kadın sendromu, belki de kadınların mutsuz bir evliliği bitirmek istememelerindeki asıl etkenlerin başında geliyor. Evli olmak, kadının toplumsal konumunu sağlıyor, bunu kaybedince yerine koyabileceği bir yeni konum yok. Her şeyi kadının tek başına göğüslemesi gerekiyor, bu da çok zor. Bunu göğüsleyemeyince seçenek yeniden evlenmek, olacaktır. O evliliğin de nasıl olacağı bilinmeyince kadın, şimdiki durumunu sürdürmeyi yeğliyor. Konunun toplumsal boyutu bu.

Ekonomik sorun, çalışmaya yeni başlayacak kadın için ya da çalışamayacak durumdaki kadın için çok önemli. Çalışan ya da çalışabilecek kadın için ekonomik sorun, sanırım ilk iki sorundan sonra geliyor.

Yalnızlık korkusu, toplumsal bakışın değişmesi korkusunun arkasından ekonomik güçlük korkusu geliyor.

Ya çocuklar? Çocuklar ne olacaktır? Kimin yanında kalacaktır? Nasıl büyüyeceklerdir? Nasıl okuyacaklardır? Nasıl etkileneceklerdir?

Pek çok evlilik de, ne yapalım, çocuklarımız var diye yürümektedir. Ama kimse de Mutsuz bir evlilikte çocuklar nasıl büyüyor, nasıl etkileniyor? diye sormamaktadır. Boşanma olayında çocuklar öne çok sürülür ama çoğu kez diğer nedenleri göğüsleyememenin bahaneleri olur.

Kişisel gözlemlerim, evlilik içi sorunları en akılcı görenlerin çok kere çocuklar olduğunu göstermiştir. Çocuklar sanıldığı kadar boşanmanın önündeki engel değildir. Çocukları bahane eden, ayrıldıktan sonra da -ne yazık ki- onları kendi isteklerinin aracı yapanlar, anne olmuş, baba olmuş büyüklerdir.

Bütün bunları düşünmüştüm de Bizde boşanmalar çok değil mi? sorusuna belki de olması gerekenden az demiştim.

Peki de ne yapalım?

Batı dünyasında zaman zaman öne sürülen insanı engelleyen bu eskimiş kurum, bu evlilik kurumu artık ortadan kalsın mı diyelim?

Sahi, bu kurum artık ortadan kalsın mı?

Bir kurumun sadece kurum olduğu için yürümesinden yana değilim.

Artık evlendiniz. Bu evlilik ölünceye kadar sürecektir. İyi ve kötü günlerde birbirinizin yanında olacaksınız diyen öğretinin değişmesi gerektiğine inanıyorum.

Doğrusu Birbirinizle birlikte yaşamak için karar veriyorsunuz. Bunun için evleniyorsunuz. Birlikte mutlu yaşamayı öğrenmeniz gerekiyor. Bunu başardığınız sürece birlikteliğinizi sürdürün. Eğer mutlu olamazsanız, birbirinize yük olmayın. Bu kararı nasıl veriyorsanız, o kararı da öyle verin olmalıdır.

-Evlendim. Eşim istemediği için tahsilimi yarıda bıraktım.

-Çalışıyordum. Eşim istemedi, ben de çalışmayı bıraktım.

-Onu çok seviyordum, her şeyim oydu. Ne isterse yaptım, nasıl isterse öyle davrandım.

Bu sözlerin, bu davranışların, bu yaşama biçiminin doğru bir yanı yoktur.

Bu denli kendi olmaktan vazgeçmek, bırakın boşanmayı, evliliğin mutlu yürümesinin önündeki büyük engeldir.

Kendi olmaktan vazgeçmek aslında yaşama cesaretinden vazgeçmektir. Evlilik kurumunu böyle görmek özünde insanın kendi kişiliğinden vazgeçmesidir ve yanlış olan da budur.

Kurumlar, insanların daha insan olmaları için varsa yararlıdır.

Evlilik kurumu da, kadını ve erkeği daha güvenli, daha kişilikli, daha gelişmiş, daha mutlu kılıyorsa yararlıdır.

İnsanı -ister kadın olsun, ister erkek- daha güvensiz, daha kişiliksiz, daha gerilemiş, daha mutsuz, yapan bir evlilik, artık yararlı değil, zararlıdır.

Yolun sonuna gelince Nasıl oldu da buraya geldik? Nerede yanlış yapmıştık? diye sormanın pek yararı olmadığından, o yolun başında bütün bunları düşünmek doğrudur. Düşünmek ve yürünen yolu iyice görmek.

Yaşanan gerçeklere gözlerini kapatıp da Mutluyuz ya, daha ne istiyordu? demenin ya da çevreden mutluluklarına tanık aramanın yanlışı ortada.

Evlenmek de boşanmak da birey olarak kişiliklerini bulmuş insanların sorunsuz dönemeleri olacaktır.

Birbirini tamamlamak, eksiklerini birisinde tamamlamak zorunda olan insanların değil, kendi başına da eksik olmayan insanların birlikteliğinde zenginleşen bir hayat demektir. Eksikliğini birisinde tamamlamak isteyen insanın bulacağı mutluluk değil, bağımlılıktır.

Hiç unutmayalım ki, mutluluğa yakın insanlar, gerçekte özgür ve bağımsız kişilikte olanlardır. Özünde evlenme-boşanma sorunu da, birçok benzeri gibi, yaşama cesaretine sahip olan kişilik sorunu olmuyor mu?

DUL KADIN SENDROMU...

Ümraniye'de (İstanbul) SHP Kadın Kolları tarafından düzenlenen bir Kadın Sorunları söyleşisinde, bir kadın söz aldı:

-Ben dul bir kadını. Burada kadınların pek çok sorunları ele alındı. Daha başka toplantılarda da böyle oluyor. Ama dul kadınların sorunlarına hiç dokunulmadı. Benim yaşadığım sorunlar hiç ele alınmıyor. Oysa öyle çok sorunumuz var ki.

Ben eşimle anlaşamadığım için ayrıldım. İki çocuğumla yaşıyorum. Onları okutmakla uğraşıyorum, iyi yetişmelerini istiyorum, ilerde de başarılı bir hayatları olsun istiyorum. Ama bakın görün ki, yaşadığım bütün hayatım çevrenin kontrolü altında. Ailem, komşular, eski dostlarım, tanıdıklar yaptığım her şeyle aşırı derecede ilgililer. Evden saat kaçta çıktığım, eve kaçta geldiğim gözleniyor. Kiminle konuştuğum, yanımda kimin olduğu, çocuklarımla beraber olup olmadığım kontrol ediliyor. Göremedikleri zaman da soruyorlar, rahatça soruyorlar. Nereye gittiğimi, ne zaman döndüğümü sorma hakkını kendilerinde görüyorlar. Bakın evli olduğum zamanlar böyle değildi. O zaman ne yaptığıma, nereye gittiğime, kaçta döndüğüme kimse karışmazdı. Şimdi herkes hayatımın her anına karışma hakkını kendinde görüyor. Ben elbette mücadele ediyorum. Dul olmak neyi değiştirir ki? Namusumla yaşıyorum, çocuklarımı yetiştirmeye çalışıyorum, işim var, çalışıyorum, kendi geçimimi sağlıyorum. Ama bunlar herkesi neden ilgilendiriyor?

Ben bizim sorunlarımızın da tartışılmasını istiyorum.

Bu genç, güzel kadın cesaretle konuşmuştu ama pek çok yerde dul bir kadın yaşadıklarını böyle dile getirmeye bile çekinirdi. Aslında dul kalmak öyle sorunlu bir hayat yaratıyordu ki sadece bu kavramın gölgesi bile artık çekilmez hale gelmiş evliliklerin bitmesini engellemeye yetiyordu.

Genç, güzel dul komşu imgesi erkekler için kendi başına bir cinsel tahrik anahtarı oluyordu. Sıcak yaz gecelerinde yatağında sereserpe yatan güzel dulun etekleri sıyrılmış, dolgun beyaz bacakları açılmıştı. Diri gövdesi yalnızlığın sıkıntısıyla kıpırdıyor, içinde ara sıra duyduğu garip ürpertilerle geriniyordu. Porno endüstrisinin kitaplarda, fotoğraflarda, filmlerde işlediği bu konu yeniyetmelerden uzamış evliliklerin yenilik arayan erkeklerine kadar bütün erkek cinsinin hayalini süslüyordu.

Dul kadın olmak kendi başına cinsel ideolojiyi yansıtan bir kavramdı. Bu kavramdaki fotoğraf, cinsel ilişkiyi yaşamış ama şimdi ondan yoksun kaldığı için erkek arayan, kız olmadığı için cinsel ilişki kurmaktan çekinmeyecek, erkeklere hoşgörülü davranmak zorunda olan, yalnız kaldığı için bir erkeğin desteğine muhtaç kadının görüntüsüydü. Sadece bu imaj bile erkekleri harekete geçirmeye yeterliydi. Erkekler de kimi zaman,

koruyucu amca, kimi zaman anlayışlı arkadaş, güçlü, doyurucu erkek, şefkatli aşık rollerine giriyor ama ilgilerinin arkasındaki asıl itkiyi kısa zamanda ucundan kulpundan çıkarmakta gecikmiyorlardı.

Dul kadın sezgileriyle hepsinin de ne anlama geldiğini çok iyi biliyor, ilişkilerini bozmadan, insanları kırmadan, anlamazdan gelerek çevresini istediği mesafelerde tutmanın mücadelesini veriyordu. İlişkilerini iyi tutmak zorundaydı, çünkü bozulan bir komşuluk ilişkisinin arkasından istedi de ben oralı olmadım yakıştırmasının gelmesi tehlikesini çok iyi biliyordu.

Akıllı bir kadının söylediği gibi eski aile dostlarıyla ilişkileri bile tuhaflaşmıştı. Eski eşyle ortak dostları olan ailelerin erkekleri biraz değişik davranıyor, kadın arkadaşları da tedirgin duruyorlardı. Öyle ya, o artık duldu. Ya kocasıyla ilişki kurarsa? Bu düşünceyle kadın da eski dostlarına gidiş gelişlerini seyreltiyordu. Yeni dul kadın kimliğiyle yeni bir çevre kurmak da kolay değildi ya.

Franz Lehar'ın da bu imajın oluşmasında payı vardı. Bu ünlü Macar besteci daha 1905 yılında Şen Dul operetini besteleyerek neşeli, uçarı, güzel dul kadını insanların hayallerine armağan etmişti. Orta Avrupa'nın neşeli hayatında dulluk şen olabilirdi ama dünyanın her yerinde böyle olmadığı da biliniyordu. Hindistan'ın geleneksel töresinde kocası ölen kadının, kocasından sonra yaşama hakkı olmadığı için yakıldığı da biliniyordu. Geçenlerde bir otobüsün arkasına yazılmış olan Öyle Birini Sev ki, Senden Sonra Yaşamasin, özdeyişini okuyunca gülmüştüm ama sonradan bu duygunun nasıl güçlü olduğunu düşünmüştüm.

Aslında toplumun ortalama duygusal çizgisi bugün bile bu değil miydi? Toplumca sevilen bir erkeğin ölümünden sonra eşine bir tür kutsal emanet gözüyle bakılmıyor muydu? Geriye kalan kadın neredeyse adı konmamış bir tabu sayılıyor, o kadına yaklaşacak erkekten nefret ediliyor, kadın da böyle bir eğilim gösterirse sessizce, kimi zaman da seslice kınanmıyor muydu? Muhterem ağabeyimizin emaneti yengemiz, elbette hayatını toplumun ortak anısına adamalıydı. Kendi hayatını yaşamak, bir erkekle evlenmek istemek, bize miras bırakılmış anılara ihanet sayılmaz mıydı? Geleneksel toplum değerlerimiz nice kadını bu tür yargılarla denetlemektedir. Belleğimizi biraz yoklamak bu alandaki davranışları bize anımsatacaktır.

Dul yaşmağı deyimi de, dul kadının yüzünü örtmesi gerektiğini belirten bir simgedir. Dul, yüzünü örtmeli, saklanmalı, evine kapanmalıdır. Erkeklerin günahkar bakışlarından kaçmalı, kadınların koruyucu ilgilerine açık olmalıdır. Her anının nasıl geçtiğini açıklamalı, sık sık komşularına, dostlarına giderek sıkıntılarından, çektiklerinden söz etmelidir. Acısını yaşamalı, başkalarının bu acıya ortaklığını istemeli, onların kontroluna açık olduğunu sezdirmelidir. Dul kadın ancak o zaman rahat edebilir. Toplumun şefkatine layık olduğunu kanıtlar, aralarına yeniden girebilir. Dul kadından beklenen de, kendisini anılarına ve çocuklarına adaması, günah olabilecek isteklerini bastırması değil midir?

Belki de Dul aptal otu adı, yüksek tepelerde yetişen bir ağacıya bu nedenle konmuştur. Bu küçük ağaç, yüksek tepelerde yalnız kalmıştır. Çiçekleri çok güzel kokar ama pek koklayanı yoktur. Daha çok bilinen Dul avrat otu, şifalı bitkiler arasında sayılır. Terletici, yumuşatıcı, kan temizleyici, idrar söktürücü bir bitki olarak tanınmıştır.

Ama dullara yakıştırılan özellikler hep neşeli, yalnız, gamlı olmamıştır. Dulların ünlü bir nitelenmesi de vamp kadın imgesidir. Batı kaynaklı bu nitelendirme, dul kadının artık özgür olduğu, süslenip püslenip gözüne kestirdiği erkekleri ağına düşürmesi biçiminde olmuş, bu nedenle de cinsel birleşme sırasında erkeğini yiyen örümceğe Kara dul örümceği Black Widow Spider adı verilmiştir.

Aslında sadece Kara dul örümceği değil, bahçe örümcekleri de, başka örümcekler de cinsel birleşme sırasında erkeklerini yiyiverir. Bu konuda yazılmış kitaplar, böyle birleşmelerde iş biterken erkeğin de yenip bittiğini yazarlar. Gözlemler, bazı akıllı erkek örümceklerin önceden bir yiyecek, örneğin bir sinek tutup ağızlarında bu armağanla dişilerine yaklaştıklarını, dişi örümcek kendisine sunulan yiyeceği yerken cinsel birleşmeye başladıklarını, dişi örümcek yiyeceğini bitirmeden işi bitirip sıvıştıklarını göstermiştir.

Burada önemli olan, örümceklerin bu özelliği değil, dul kadın imgesinin nelere yakıştırıldığıdır.

Erkek dünyası erkeğini yiyen örümceklere kara dul adını takarken, yaz aylarında eşi bir yerlere giden erkeğe de

yaz bekarı, demiş, onun bu sıralarda yapacağı kaçamaklara yaz çapkınlıkları hoşgörüsüyle bakmıştır. Doğrusu haksızlığın bu kadarı fazla ama hayatımızın neresinde eşitlik var ki?

Dul kadınların sorunları, çözülür mü? Çözüm insanın insana bakışında yatıyor. Çözüm toplumun insana bakışında yatıyor. İnsana insan olarak bakmayı öğrenmemiş, ancak sosyal statü ile değerlendiren toplumlarda çözüm mücadeleyle olacaktır, sancılı olacaktır, güç olacaktır. Öncelikle erkeğin de, kadının da bakışındaki soru işaretlerinin kalkması gerekiyor. Kız mıdır, kadın mıdır, evli midir, bekar mıdır diye ayırmadan kadına bakabilmek, kadını önce ve sonra insan olarak değerlendirebilmek. Çözüm burada. Çözüm insanlıkta. Çözüm insan olmakta. Erkeklerimizin de, kadınlarımızın da önce bunu öğrenmesi gerekiyor. Önce insana saygı duymayı öğrenmesi gerekiyor.

Yaşadığımız nice güçlüğün çözümü de burada değil mi?

ŞİMDİ NASIL YAŞAYACAĞIMI BİLMİYORUM...

... evlilikle noktalama arzusunda olduğumuz beraberliğimiz onun ailesinin ve çevresinin baskısıyla sona erdi. Beraberliğimiz süresince bu tepkiyle mücadele etmekten yorulduk. Hala birbirimizi çok seviyor olmamıza rağmen, onun mantığınca bu işin sonunda mutsuzluk olduğunu düşünmesi sonucunda bir aydır görüşmüyoruz.

Bu süre içinde hep haber bekleyerek yaşıyorum, yaşam faaliyetlerini sürdüremiyorum, çünkü hiçbir tarafım tutmuyor sanki, bedenim yaşamaya devam etse de ruhum ölmüş gibi. Beş sene boyunca hep hayal olan bir sevgi peşinde koşmuş olmanın çöküntüsü asla tamir edilemeyecek bir yara oldu bende. Her şeye karşı güvenimi ve sevgimi yitirdim. Bilirsiniz ki sevgi insan hayatında en önemli yeri tutar ve sevgi emek ister. Ben çok emek verdim, sonunda yine yalnızlık oldu mükafatım. Bunu hak etmedim kesinlikle. Tek suçum bu çağa yakışmayacak kadar sevgi dolu ve duygusal olmam...

Bu dar geçitlerden hangimiz geçmedik ki? Bu genç kadının acılarına kim zayıflık bunlar diyebilir? Bizim insan olmamızda bu duyguların, bu çırpıntıların payını kim inkar edebilir?

Okurum, önce telefon etti, sonra da konuştuğumuz gibi mektup yazdı. Kendisiyle tanışmamıştık, gene de

tanışmıyoruz, başka bir kentte yaşıyor. O beni yazdıklarımla tanıyor, ben den onu mektuplarıyla. Bu da önemli bir tanışıklık değil mi?

Mektubun sonu da bilinmesi gereken önemde:

... Seven insanların istemeden ayrılması doğru mu? Ben, bu acıyı nasıl yeneceğim?

Özür dilerim, cevabını kendimizin veremediği şeyleri size soruyorum.

Kadınca'da yazınızı okuduğum zaman sanki bana umut verdiniz ve sizi hemen arayıp özel desteğinizi almak isteğini duydum.

Aslında daha detaylı bir şekilde anlatıp, olayı sizin bakış açınızdan değerlendirmek isterdim, fakat şu anda çok uzun yazamıyorum.

Lütfen bana yardımcı olun, buna gerçekten çok ihtiyacım var.

Toplumun katı gerçeklerini göremeyecek kadar farklı bir dünyada yaşıyorum. Beni gerçek yaşama kabul etmeyen, dışlayıp atan bu toplumun gerçekten ezmesine izin vermeyin. Ne olur bir şeyler yapın. Cevabınızı sabırsızlıkla bekliyorum.

Mektubu okuyup bitirdim ve birçok şeyi birden düşündüm. Sevmek-sevilmek-ayrılmak-acı çekmek-ne yapacağını bilememek.

Ne çok insandan dinlemiştim, ne çok kadından, ne çok erkekten...

Sadece dinlememiş ben de yaşamıştım.

Onun için de bütün okurlarımla mektuplaşmayı düşündüm.

Bu yazı, mektup sahibi okuruma da, bütün okurlarıma da, kendime de yazılmış bir yazı olacaktı. Bir anlamda kendimle konuşmaydı.

Neden böyle oluyordu.

Sevmek mi yanlıştı? Duygular mı yanlıştı? Güvenmek mi yanlıştı?

Kimseye güvenmemeli miydik? Kimseyi sevmemeli miydik? Duygularımız olmamalı mıydı? Peki o zaman nasıl insan olacaktık?

Kendimizi böyle yapayalnız duyarken böyle düşünmekten kaçınabilir miyiz? Kendimizi yanlış bulmaktan, kendimizi suçlamaktan, kaçınabilir miyiz? Hiç kimsenin buna değmediğini düşünmekten kaçınabilir miyiz?

Sevgiyi bilmeyenleri hiç düşündük mü? Sevgiyi bilmeyenler duygusuz oldukları için mi bilmezler? Bence hayır.

Sevgiyi bilmeyenler, onu reddedenlerdir. Sevgiyi reddetmenin asıl nedeni de bencillik ve korkudur. Evet, bencillik ve korku.

Sevgiyi bilmeyenler ya bencilidir, ya korkak, ya da hem bencil hem korkak.

Bu da onların kötü insan olmalarından değil, verme duygusunu öğrenmemelerinden, yaşama cesaretini kazanmamalarından doğar.

Sevgi, verebilme soyluluğuyla yaşama cesaretinin ortak ürünüdür.

Böyle olmayan bir duyguya, sevgi demek yanlıştır ama ne çok insanımız bu yanlış yapıyor.

Bencil bir insanın sevgi dediği, kendisi bir şey vermeden aldığı duygulardır, kendi eksikliğini tamamlamaya yönelik bir katkı, bir dolgu. Böyle birisi seviyorum, dediği zaman, bu senin beni sevmeni seviyorum demektir. Sürekli almaya ve alışla kendisinin hiç doymayacak olan eksikliğini tamamlamaya yöneliktir. Bencilliğin temelinde de ne yazık ki yoksunluk vardır. Bencil insan, aslında en yoksun insandır. Sürekli almaya çalışarak hiçbir zaman tamamlayamayacağı yoksunluğunu gidermeye çalışmaktadır.

Böyle bir insan sevemez. Sevgiyi bilemez. Sevginin değerini de bilemez.

Sevgi, onun için, sadece almaktır. En çok kimden alabilirse ona yönelir ve onu sevdiğini sanır.

Bencil insanın kendine güveni sanılan mesafesi ise, aslında kendine kapanışıdır. Bunun temelinde yatan yaşama korkusunu çoğu kez göremeyiz.

Yaşama korkusu, sevginin önündeki bir diğer engel.

Sevmek, cesaret ister. Duygusal cesaret ister ve çok az insan bunu bilir.

Toplumumuz insana en büyük kötülüğü bu alanda yapmaktadır. Toplumumuz hepimize bencilliği ve korkmayı öğretir. Bize öğretilen vermenin ve cesaretin bizim sefaletimize yol açacağıdır. Oysa, yaşanan, insan sefaleti, bencilliğin ve korkaklığın sonucudur.

Öyleyse neden açığı çekiyoruz?

Sevgiyi bilen insanlar, vermeyi bilen ve sevmekten korkmayan insanlar neden acı çekiyor?

Gelin, bunun yanıtını da düşünelim.

Önce Hayatı Sevmek Gerekıyor

Hayat her şeydir. Ağaçlar, çiçekler, içtiğimiz kahve, elimizi uzattığımız kedi, sinemaya yeni gelen film, okuduğumuz kitap, Arjantin'deki enflasyon, Joan Baez'in şarkıları, gazetede ki bulmaca, almayı düşündüğümüz gömlek, havanın aşırı sıcaklığı, Milli Piyango satıcısı, televizyonda yayımdan kaldırılan film, arkadaşımızın diş hekimine gitmesi...dir.

Hayat her şeydir, bizi her an kendisini sevmeye zorlamakta.

Ama, biz bunu çok sonradan öğreniriz.

Bize hayatı sevmek öğretilmez. Bunu kendimiz öğrenmek zorundayız.

Hayatın yerine bir erkeği (ya da bir kadını, bir evi, parayı?) koyarız ve onu hayat olarak sevmeyi öğreniriz.

Hayat artık bizim için odur, sadece odur; böyle yaşamaya başlarız.

Hayatı daraltırız ve korkarız. Ya erkek (ya da kadın, ev, para?) giderse ne yaparız? Bunu düşünür ve korkarız. Yaşama tehlikesi budur, bu tehlikeye atılırız ve yaşarız. Sonra, erkek (ya da kadın, ev, para?) gider ve biz ölürüz.

Bu ölümü kendimiz hazırlamışızdır.

Yaşamın çok rengi yerine, yaşamın çok çizgisi yerine tek bir varlığı koymuşuzdur. Bu yanlışlıyla ölümle öderiz.

Kim bilir, yaşarken kaç kez böyle öldük?

Ölmek ve yeniden dirilmek insana özgü.

Diriliriz, her şeyi yeniden öğreniriz, yaşamayı yeniden öğreniriz.

Ölüp yeniden dirilenler çok şey bilir.

Biz de bu deneyi bilerek yeniden yaşamaya başlarız.

Eğer bu deneyi bilebilirsek, bundan sonra hayatı sevmeyi öğreniriz, sevdiğimiz insanı da o geniş hayatın içinde bir yere koyarız. Onu taşımadan ve kendimizi ona taşıtmadan hayatı yaşamayı öğreniriz.

İşte o zaman, birini severken ağaçları, çiçekleri, içtiğimiz kahveyi, elimizi uzattığımız kediyi, sinemaya yeni gelen filmi... unutmayız.

AYRILMASINI BİLMEK...

Kadın-erkek ilişkisinin en önemli yanlarından birisi de ayrılmasını bilmek değil mi? Belki de insan kişiliğinin çok ortaya çıktığı durum budur. Kadın olsun, erkek olsun bir insanın niteliklerini, yetiştirme biçimini, davranışlarını, yapısını, olgunluk derecesini anlamak istiyorsak, onun ayrılırken nasıl davrandığını görmek yeterlidir. Eskiden insanlar üç yerde anlaşılır denirdi: Yolculukta, içkide, kumarda. Bu üç durumda da insanların kendisini saklaması olanaksızdır. Gizlenmiş bencillikler, yapmacık kibarlıklar, cilalı davranışlar bu üç durumda da uçar gider, yerini gerçek davranışlar alır. Yolculukta, içki masasında, kumar oynarken insan kendini saklayamaz. Gerçek payı büyük bir gözlemdir bu.

Sanırım ayrılık da önemli ölçütlerden birini oluşturuyor. Bitme noktasına gelmiş bir arkadaşlık, heyecanı uçup gitmiş bir aşk, tükenmiş bir evlilik ayrılık dönemecine gelince, insanlar nasıl davranıyor? Bu sorunun yanıtları toplumumuzun en büyük sorunlarından birini de aydınlatmaktadır.

Hiç bilmediğimiz şey, ayrılıkta topluma verilecek bir hesabın olmadığıdır. Ayrılırken hesaplaşmamız gereken en önemli kişi kendimiziz. Ayrılık, önce kendimizle hesaplaşmaktır. Keşke bunu dürüst bir hesaplaşma olarak yapabilirsek. Kendimizi haklı çıkarmaya çalışmadan, kendimizi aldatmadan, kendimizi yanıltmadan olaya bakabilirsek... O zaman pek çok konu çözümlenmiş olurdu... Ama bunu bilmek; daha önemlisi yapabilmek ne çok şey istiyor. Birey olarak kendi kimliğimizi bulmuş olmak, kadın-erkek ilişkisini çıkar hesabına

oturtmadan yaşayabilme olgunluğunu taşımak, kendi kararlarımızı verebilmek, daha önemlisi bu kararları taşıyabilmek... Belki daha başka şeyler de var ama en önemlileri bunlar değil mi? Kendimizle hesaplaşabilmek, en çok böyle zamanlarda gerekiyor.

Ayrılık olgusunda doğru bakmamız gereken ikinci kişi de ayrıldığımız kişidir. İşin başka güç yanı da ayrılacağımız insana doğru bakabilmek. Aramızdaki ilişkinin biten yanlarını ona fatura etmeden bakabilmek, bir ilişkinin yıpranışını ille de insan kusurunda aramamak, toplumda örneklerini çok az gördüğümüz bir davranış değil mi? Yaşanmış ortak güzellikleri çamura bulamadan ayrılmayı başarmak, belki de insan hayatının en önemli davranışları değil mi? Hesaplaşmamız gereken ikinci kişi de şimdi ayrılmakta olduğumuz odur. Arkadaşımız, sevgilimiz, eşimiz olan o.

Ayrılmakta olan ya da ayrılan iki kişinin kendilerine ve birbirlerine vermeleri gereken hesaptan başka borçları yoktur. Hele topluma verecek hiçbir hesapları yoktur. Bunu bilmemek, insan ilişkileri için nice umut kırıcı. Doğru ayrılmayı bilmemek, sevgiyi bilmemek, insanı bilmemek, değeri bilmemek olgusunun bir parçası belki de.

Oysa toplumumuzda yaşanan ayrılık olgusu bu değerlendirmeden çok uzak. İnsanımız önce topluma hesap vermekle yükümlü olduğunu sanıyor. Belki de böyle öğrenmiş, böyle görmüş, böyle yapmakta bir şeylere tutunmaya çalışıyor.

Bilemezsiniz, neler çektim. Nelerine dayandım, nelerine göz yumdum. Geçer diye, düzelir diye bekledim ama hiçbir şey olacağı yok. Dışardan çok kibar görünür, nazik görünür, ah, hepsi rol, hepsi yapmacık. Bencilliklerini gizlemeyi çok iyi bilir. Kabalıklarını kimseler bilmez. Beni kullandı, evet, hep beni kullandı. Aslında herkesi kutlanır ama dışardan anlayamazsınız. Artık dayanmama imkan yok. Ayrılıyorum, başka çaresi yok. Biliyorum, gene özürler dileyecek, ağlayacak, çünkü bunları hep yaptı ama hiçbirine aldanmam. Kesin kararımı verdim, ayrılıyorum. Yıllarımı ona verdim, iç yüzünü bilemedim, şimdi ne olacağını bilmiyorum. Ama ben kesin kararlıyım. Kendimi kurtarıyorum. Daha size anlatamayacağım neler var. Hoş herkes onun ne mal olduğunu biliyor ya. Belki ben kendimi aldattım.

Onunla birlikteliğim hep aleyhime oldu. Kişiliğimi ezdi. O istemedi diye mesleğimi yapmadım, çalışmadım. Beni kendine mecbur bırakmak için yaptı bütün bunları. Nasıl anlatayım, beni kendisinin gölgesi yaptı. Belki benim de yanlışım oldu ama sevdiğim için yaptım hepsini. Bir gün bile onun için yaptıklarımı düşünmedi, hepsini de yapmam gereken şeyler sandı. Artık yeter demem gereken yerde bile sustum. Sevgimizi kurtarmak istedim ama olmadı işte. Şimdi elimde ne var? Hiçbir şey. Bütün hayatımız ona yaradı, benimse elimde hiçbir şey yok.

-İnsan birbiriyle yaşamadan anlayamıyor. Aslında belki de zamanın yıpratması. Hiçbir şey tek taraflı olmaz. Benim gösterdiğim dikkati bir gün bile göstermedi, oysa benden çok o dikkat etmeliydi, çünkü bu beraberlik benden çok onun işine yaradı. Yaptığı her işi benim gayretimle başarmıştır. Benim desteğim olmasaydı, hala başladığı yerlerde gezinirdi. Şimdi göreceğününü, bakalım her şey görüldüğü gibi mi oluyormuş...

Bunlar kadın söylemleridir. Daha başkaları da olan söylemler...

Erkek yakınmaları da farklı değildir. Sadece suçlama nedenleri değişir, o kadar. Daha düne kadar sevilen, beğenilen, hiçbir davranışından yakınılmayan sevgili, arkadaş, eş birdenbire artık çekilmez olmuştur:

Aramızda hiçbir şey kalmadı. Beni hiçbir zaman anlamadı ya, artık anlamak için parmağının ucunu oynatmıyor. Varsa yoksa kendisi, böylesine kendine dönük, bencillik görülmemiştir. İlgisizliğini sürdürse ona da ses çıkarmayalım ama olmadık kıskançlıklara ne demeli? Hayatımı zehir etmek için hiçbir fırsatı kaçırmaz. Arkadaşlarıma bile dil uzatıyor. Artık çekemem...

-Yahu anlamazsın, beni kıskanıyor. Hayır, başka kadınlardan falan değil, öyle olsa anlarım da, yaptıklarımı kıskanıyor. Beni küçük düşürmek için ne mümkünse yapıyor. Ne yapsam küçümser, başkalarının yanında alay etme fırsatını hiç kaçırmaz. Benim de ara sıra kabalaştığım oldu ya, hepsinin sebebi kendisi. Artık bitti, yolun sonuna geldik. Bakalım bundan sonra nelerin olup bittiğini anlayacak mı?

-Biz bittik arkadaş, işin doğrusu bu. Her şey sıradanlaştı mı bitireceksin. Ama işin buraya gelmesinin sorumlusu o. Her şey tıkırında gidiyor ya, kendini bıraktı. Hiçbir şeye aldıracağı yok. Sevgi mi, ben inanmıyorum.

Başlangıçta heyecan sonra da alışkanlık. Başka bir şey yok. Bitsin daha iyi...

Ayrılık söylemlerinin bin bir çeşidi var, bin bir türü var. Yanlışımız, ayrılıklardan mutlaka birinin sorumlu olduğunu düşünmemizdir. Bu mutlaka birinin sorumlu olduğu saplantısı, yaşanan nice güzelliğin nasıl da haksızca unutulmasına yol açıyor. Ayrılığın acısı, öfkeyle ateşlenip de birilerinin gözünde haklı çıkmaya dayandı mı ne yaşanan güzellikler kalır, ne söylenen güzel sözler... Oysa bütün bunlar hep düşünmemiz gereken şeylerdir. Duygularımıza, yaşadıklarımıza haksızlık ederken en büyük haksızlığı kendimize yapmıyor muyuz? Hayatımıza giren her kadın, her erkek bize nice güzellikler vermiştir, bize ne güzel şeyler katmıştır, bizi nasıl zenginleştirmiştir. Ayrılmayı bilmek, belki de insan erdemlerinin en güzellerinden biri. Bilinmesi, yaşanması güç bir insan erdemi...

Ayrılmayı çirkinleştirmemek, yaşanan güzelliklerin anısını bozmamak neden aklımıza gelmiyor?

Şimdi ayrılıyor. Birlikte güzel şeyler yaşadık, birlikte çok anlamlı şeyler yaşadık. Birlikteliğimiz bize çok güzel şeyler verdi. Böyle olmasını istemesek de, artık birbirimizi üzmemeliyiz. Ayrılmak, ayrıldıktan sonra da yaşanan güzellikleri korumak belki de birlikte kötü şeyler yaşamaktan çok daha doğru. Şimdi bize düşen bu doğrulara birlikte sahip çıkmak. Zamanında da birlikte karar vermiştik; şimdi de birlikte karar veriyoruz. Bana verdiğin güzel şeyler için sana çok şey borçluyum, bunu hep hatırlamak istiyorum...

Bunu söyleyebilmek ne güzel. Böyle davranabilmek ne güzel. Korunması gereken şeylere sahip çıkabilmek ne güzel. Ayrılığı da birliktelik gibi taşıyabilmek ne güzel. Karşımızdakini de, kendimizi de suçlamadan ayrılığa bakabilmek ne güzel. Başkalarının gözünde haklı çıkmak için geçmişte yaşadığımız güzellikleri zedelememek ne güzel. O sıkıntılı dönemi olgunlukla geçirebilmek ne güzel... .

Ama ne yapalım ki güzellikler hep zor, hep çileli... hepsinden önemlisi hep emek istiyor. İnsana yakışanı bulabilmek kimi zaman çok zor ama çok da güzel...

BEETHOVEN'İ KISKANIYOR MUSUNUZ?

Böyle bir soru sorulsa ne yanıt verirdiniz?

Beethoven'i kıskanır mısınız? Onun bütün yapıtlarını dünyada dinleyen tek insan olmak ister miydiniz? Bütün senfonilerini, sonatlarını, üvertürlerini, operasını hiç kimseyle paylaşmadan tek başınıza dinlemek istemez miydiniz? Beethoven'i kıskanır mısınız?

Beethoven'i kıskanmak mı? Hiç böyle saçma şey duymamıştım. Bir müzik bestecisi kıskanılır mı? Onu sadece ben dinleseydim ne değeri olurdu? Onun müziği benim değil ki, bütün dünyanın malı olmuş. Saçma bir soru.

Belki Beethoven'in müziğini sevmiyorsunuz?

Yo, severim. Size tuhaf gelir mi bilmem, en çok da onu severim. Müziğinde insanı düşündüren, duygulandıran, heyecandıran bir şey var. Herkes hoşlanmayabilir elbette, ama ben çok severim.

Şimdi biraz hayret ettim desem alınır mısınız? Hem seviyorsunuz hem kıskanmıyorsunuz öyle mi? Evet, öyle. Ne varmış bunda alınacak?.

Biz seven kıskanır diye bilirdik de ondan. Şarkılarımıza kadar girmemiş midir seven kıskanır diye. Hatta sevginin ölçüsü kıskançlıktır diye bir düşünce bile yok mudur?

Ah, o başka. Siz başka bir şeyi söylüyorsunuz. Sizin söylediğiniz aşk, sevgili, eş için geçerli. O başka bir sevgi. Müzik sevgisi başka bir şey, sevgiliye duyulan başka bir şey, birbiriyle ilgisi yok.

Böyle bir örnek çok düşündürücü değil mi? Kıskançlığın nedeni sevgi ise neden çok sevdiğimiz bir besteciye, bir ressamı, bir yazarı, bir sinema oyuncusunu kıskanmıyoruz?

Bu soruyu sorduk ve şu yanıtı aldık:

Sevdiğim bir sanatçıyı kıskanmaya hakkım yok ki? Kıskanacağım kişiyi kıskanmak için hakkım olmalı. Benim sevgilim olmayan, benim eşim olmayan birini neden kıskanayım? Onu da sevgilisi kıskansın, eşi kıskansın, hak onundur?.

Öyleyse kıskanmak için sevmek yeterli değil, bir de kıskanmak hakkı gerekiyor.

Peki kıskanmak hakkının temelinde ne var? Bunu da düşünmemiz gerekli değil mi?

Kıskanmak kimin hakkı mı? O kişiye yakınlığı olan kişinin elbette. Artık sevgilisi mi olur, eşi mi olur, kime aitse ona düşer kıskanmak.

Demek ki kıskançlık olayının gelişiminde hem sevgi duygusu, hem de mülkiyet duygusu rol oynuyor.

Böyle düşünmeyenler de var:

Kıskançlığın sevgiyle ilgisi olduğunu sanmıyorum. Dikkat edin, sevdiğimiz pek çok şeyi paylaşmaya can atarız. Ama iş kadın-erkek ilişkisine gelince tam tersi oluyor. Erkek kadını, kadın da erkeği kıskanıyor. Bunda sevgiden çok mülkiyet duygusu rol oynuyor bence.

Hem öyle olaylar oluyor ki, kıskançlığın sevgiyle hiç ilişkisi olmadığını düşündürüyor. Adam karısını sevmiyor, hem de hiç sevmiyor. Ayrılmak istiyor, çeşitli nedenlerle gerçekleşmiyor. Tam bu durumda kadının başka bir erkekle ilişkisi olduğunu öğrenince çılgına dönüyor. Şiddetli bir kıskançlık sahnesi yaşanıyor. Burada sevgi söz konusu değil, hiç değil, ama yoğun bir mülkiyet duygusu var. Kıskançlığın asıl nedeni de bu. Mülkiyet duygusu.

Yani, kıskançlığın sadece mülkiyet duygusundan kaynaklandığını mı söylemek istiyorsunuz?

Evet, bunu söylemek istiyorum. Kıskançlığın temelinde mülkiyet duygusu var. Kadının erkeği, erkeğin kadını kendi malı sayması kıskançlığın asıl nedeni. Bu bilinmediği zaman ya da kabul edilmek istenmediği için başka nedenler bulunuyor. En kolay açıklama da kıskançlığın sevgiden doğduğu yakıştırmasıdır. Bu bence tam bir yakıştırma. Öyle olunca kıskançlık baskısı da toplumda meşrulaşılıyor. Olay kanımca budur.

Peki siz sevdiğiniz insanı kıskanmıyor musunuz?

İsterseniz şaşırın, kıskanmıyorum. Neden kıskanayım ki? Kıskanmak için ona güvenmemem gerekir. Güvenmesem neden onunla birlikte olayım? Güvenmeyi de abartmamak gerekir, sevdiğim bir insandır, onun da insan ilişkileri vardır. Başkasını sevmeye hakkı da vardır, benim de hakkım vardır kuşkusuz. Onu seviyorum, onun da beni sevdiğini sanıyorum. Elbette onu kaybetmek istemem ama kıskanarak bu ilişkiyi sürdüremem.

İstediğim tek şey, benden ayrılmak isteğinden haberimin olması. Onun da benden istemeye hakkı olan budur. Öyle o benim malımdır ya da ben onun malıyım, gibi şeylerin bizim hayatımızda yeri yok. İnsanı mal yerine koyarak sevemezsiniz. Sevdiğiniz zaman da onun adı malınızı sevmek, olur. Ben böyle bir davranışa sevgi denilmesini yanlış sayarım:

Ya eşiniz başka birini severse?

Genç kadın güldü:

Konunun can damarı bu. Korku. Terk edilmek korkusu. Bırakılmak korkusu. Ben, hayır, korkmuyorum: Neden korkayım? Sevgimi korkuyla sürdüreceğim? Sevgimi korkuyla mı besleyeceğim? Böyle sevgi olmaz. İnsanlar güvensizliklerinin adını sevgi koymuşlar, korkularını gizliyorlar. Bu gizli korku, kıskançlığı getiriyor.

Kıskançlığın kaynağı sevgi değildir, böyle sanılması da yanlıştır. Kıskançlığın kaynağı, bizim malımız saydığımız insanın başka birini beğenerek, artık bizim malımız olmaktan çıkacağından duyulan korkudur. Kıskançlığın duygusu bütünüyle budur. Böyle bir korkumuz olmadığı zaman, eşimizin beğenilmesini isteriz değil mi? Dikkat edin, korkmadığımız zaman eşimizin beğenilmesini isteriz. Onun güzel bulunmasını, onun giyiminin beğenilmesini, onun konuşmasının, davranışlarının beğenilmesini isteriz. Ama onu kaybetme korkusu olursa, böyle bir beğeni bizi öfkelenendirir. Olayın özü budur. Kıskançlık dediğimiz de budur.

Şimdi siz, eşinizi sevdiğinizi ve kıskanmadığınızı söylüyorsunuz. Ayrıca, onunla ayrılmaktan korkmadığınızı ekliyorsunuz. Ama toplumdaki kıskançlık olgusunun birçok örneğinde buna uymayan özellikler var. Pek çok insan eşine güvense de onu kıskanıyor, ayrılmanın söz konusu olmadığını biliyor, gene kıskanıyor. Bunları nasıl açıklayacağız?

O pek çok dediğiniz örneklerde kıskanan kişi eşine değil, kendine güvenmiyor. Onların kendilerine güveni yok. Asıl güvensizlik, asıl korku kendilerinde.

Dikkat ederseniz, insanların çoğunda duyguların olgunlaşmamış olduğunu göreceksiniz. Duyguları olgunlaşmamış, düşünceleri gelişmemiş insan, yaşamak için başkasına yaslanmak zorunda kalıyor. Onların

birlikte yaşamak dediği şey, aslında yanındakine kendini taşıtmak. Korkusu onu kaybetmekten. Ya da her şeyi sadece sahip olmayla ölçen bir hayat anlayışına tıkanmış kalmış, eşini de, sahip olduğu cüzdan gibi, mendil gibi, araba gibi bir eşya olarak görüyor. Sahip olduğu hiçbir şeyi kaybetmeye tahammülü yok, insan ilişkilerini de böyle görüyor.

Bu insanların sevgiyi bilmeleri zaten olanak dışı. Onlar, sevgi diye mallarına sahip olmayı anlıyor ya da kendilerini taşıttıkları insana olan bağımlılıklarını kastediyorlar. Bilerseniz, sevgi sözcüğü ne çok yanlışla yakıştırılmakta.

Neredeyse insanların aslında birbirini hiç de sevmediğini söyleyeceksiniz.

Neredeyse söyleyecek değilim, söylüyorum.

İnsanlar sevmekten çok sevgi sözcüğünün arkasına sığınıyorlar. Sevgi demek, seviyorum demek, çok seviyorum demek, pek çok kişi için korkularından kaçmanın yolu, güvensizlikten kurtulmanın yolu. Gerçekte sevmeyi bilmiyorlar. Sevgi bir duygu olgunluğudur. Sevgi insanın kendisinde olan bir duygunun verilmesidir, duygunun paylaşılmasıdır. Bizde olan bitene bakın, sevginin bir taahhüt belgesi yerine konduğunu görürsünüz. Bunu yap, çünkü seni seviyorum, Şunu yapma, çünkü seni seviyorum. Gerçek sevgi insana ipotek koyar mı?

Sonuç mu, insanlar birbirini sevmiyor ama kıskanıyorlar. Olan budur.

Doğrusu ben de yeniden düşünmeye başladım.

İSTERİK?..

Asistanlığını yaptığım hastanenin gece nöbetlerinde hasta geldiği zaman, hastabakıcı haber verirdi. Acil hastane bölümü hastanenin arka giriş kapısındaydı, nöbetçi asistan odası da bitişiğinde. Hastabakıcının içeri girişinden hastanın durumunu az çok anlardık. Telaşa girip de doktor bey, yaralı geldi, trafik kazası, dediğinde hemen olaya yetişmek gerekirdi. Daha rahat girip hasta geldi, ağrısı varmış derse, koşarak değil, yürüyerek gitmenin yeterli olduğu anlaşılırdı. Hastanelerin acil nöbetleri toplumun aynasıdır. Gece sarhoşları, çarpıntısı tutanlar, trafik kazaları, iki yıllık hastalığını gece aklına takıp acile gelenler... Bunların hepsi vardı. Hastabakıcılar

yılların deneyimi içinde kendilerine göre olayı değerlendirir, kimi zaman muhtemel teşhisi bile söylerlerdi: böbrek taşı olabilir, ya da kırığı var gibi.

Ama hastabakıcıların göre göre alıştığı bir hastalık tablosu vardı ki, öyle bir hasta geldiği zaman, hastabakıcı odaya gülerek girer: gene bir isterik doktor bey derdi. Neredeyse gelsen de olur, gelmesen de, seni de boşuna rahatsız ediyoruz havasında.

Muayene masasında yatan, bir kadın olurdu. Vücudunu kaskatı germiş, gözleri kapalı, yumrukları sıkılı bir kadın. Yanında gelen kadın sıkıntılı bakışlarla yanına yöresine bakar, gözlerini sizden kaçırdı. Beraberinde gelen erkek, dışarda sinirli sinirli dolaşır, sanki aile sırları ifşa olmuş gibi içinden kadına kızdığı belli, beklerdi.

İSTERİK. Yargı buydu. Hiç kimsenin buna bir hastalık gözüyle bakmadığı belli olurdu. Hastabakıcılara göre, karının derdi belliydi ya, doktor ne yapsındı?. Yanındaki kadına göre, zavallı taze, talihsizdi, onun çektiklerini kimseler bilmezdi. Dışardaki erkeğe göre, numaracı karıydı, dayak düşmanıydı, onun istediği şöyle dört başı mamur bir dayaktı.

Hastalıklar konusunda da toplumsal önyargılar vardır. İşte bu histeri konusunda da kimbilir ne zamanlardan kalma bir cinsel isteği doymayan kadın imgesi gelip yerleşmiştir. Porno film tipleri de bu imgenin üstüne oturtulur. Bu filmlerin isterik kadını açık saçık pozlar veren, orasını burasını gösteren, ikide bir şehvetli dudaklarını ıslatıp baygın bakışlarla azgın erkek arayan bir tiptir. Biraz daha ustalıklı senaryolar gizli isteriklerin öykülerini anlatır. Burada kadın günlük hayatında son derece ciddi, hiçbir biçimde pas vermeyen kadındır. Ama işte, usta erkek bu gizli isterik'i keşfeder, bir iki numaradan sonra bu kadını da yatakları paralayacak duruma sokar. Seyirciler de her zaman sokakta gördükleri kadınların içindeki gizli isterik şehvet delisini imgelerinde geliştirip keyiflenirler.

Zaten, orijinal adı Histeri olan hastalığı Türkçeleştirip isterik yaparak onu bir çağrı biçimine sokmak da bu önyargının biçim verşi değil mi? Ruh hastalıkları tarihinin en eski konularından biri olan histeri'nin bunlarla ilgisi olmadığını söylemek biraz işin bilinen tadını kaçırmak ama ne yapalım ki böyle. Geçenlerde katıldığım

26'ncı Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi'nde bu konu tartışıldı. Prof. Dr. Orhan Öztürk'ün yönettiği panelde, Prof. Dr. Zeliha Tunca, şöyle bir olayı anlattı: 26 yaşında bir kadın, bir gün ocağa odun koyarken sağ kolunun birden bire tutmadığını anlıyor. Ne kadar gayret etse de boşuna, sağ kolu hiçbir şeyi tutmuyor. Kadının dört çocuğu var. Kocası uzun yıllardır Almanya'da çalışıyor. Kadın geniş bir ailenin kızı. Gene geniş bir aileye gelin olmuş. Bütün işlerini kendi görüyor. Aile içinden de destek görmüyor. Yakacakları odunu bile kendisi toplamak zorunda. Kadının annesi de vaktiyle bir felç geçirmiş ve sağ kolu tutmamış.

İşte bu kadının durumu histeri hastalığına bir örnek. Bu olaydaki kadının durumundan yakınması törelere uygun olmadığı için dertlerini kimseye anlatmayan...yardım istemeyen davranış özelliklerine sahip. Mutlaka çevresinde de her şeyini kendi pişirip kotarır, evini çekip çevirir, çocuklarını büyütür sayılmakta, onaylanmaktadır. Ama iç dünyası öyle değildir. Onun da desteğe gereksinmesi vardır, kendisine yardım edilmesini beklemektedir, yalnız bırakılmasından hoşnut değildir. Ama konuşmamaktadır. Bu konularda konuşmaması öğretilmiştir. Burada beden dili işe karışır. Kadının söyleyemediklerini bedeni söylemektedir. Kadının sağ kolu tutmadığı zaman, işte bu tutmayan sağ kol: Ben de yapmıyorum demektedir. Ben de yapmıyorum. Artık ne iş yapacağım, ne odun toplayacağım. Madem ki siz benim farkımda değilsiniz, madem ki siz dönüp bakmıyorsunuz bile, ben de çalışmayacağım. Yapmıyorum işte. Hiçbir şeyi tutmuyorum. Yeter, yeter artık. Yıllardır çektiklerim yeter.

Beden dili böyledir. Uzun zaman işe karışmaz. Durur, bekler. Birilerinin anlayacağını umut eder. Ama bakar ki, bu beklemler boşuna. Kimsenin işin farkında olacağı yok. O zaman kendi diliyle işe karışır. Bütün yakınmalarını, tepkilerini ortaya koyar.

Beden dilinin tek bir konuşma biçimi yoktur. Herkesin beden dili başka sözcüklerle konuşur. Kiminin kolu tutmaz olur, kiminin bacakları çalışmaz. Kimi konuşmaz, kimi yemek yemez. Kimi yakalarını yırtar, üstünü başını parçalar.

Çaresiz insan. Derdini söylemesi engellenmiş insan. Ne diyeceğini, neye sığınacağını bilemez otmuş insan. Arabesk nerden doğdu sanıyoruz? Arabesk kimlere sesleniyor sanıyoruz? Bu konuda kürsüde konuşulurken

aklıma, yıllar önce gazetede okuduğum bir haber gelmişti. Ünlü arabesk sanatçısı Gülden Karaböcek, sahneye çıktığı zaman kadınlara dönerek, haydi birlikte ağlayalım diyordu. Kadın matinesini tıklım tıklım dolduran kadınlar da gerçekten hep birlikte, ağlamaya başlıyorlar, kimisi sessiz sessiz ağlarken, kimileri de yakalarını yırtıyor, dövünmeye başlıyorlardı. Mevlit okunurken de birden kadının biri çığlıklar atarak kendinden geçer. Çevresindekiler kutsal bir şeye dokundu, anlamında birbirlerine bakarlar. İnsan gizlerini anlamak kolay değildir.

Bütün bunların sadece dertlerimiz, sıkıntılarımız olduğunu da sanmıyorum. İçimizde engellenen öyle çok insan var ki... Farketmediğimiz, yaşama hakkı vermediğimiz, dönüp bakmadığımız öyle çok insan var ki... Belki de asıl yanlışımız bize öğretilen tek insan öğretisine inanarak yaşamamızdır. Belki de içimizde kıpırdayan, bize sesini duyurmaya çalışan, duymazsak çimdikleyen, bizi huzursuz eden, bize rahat vermeyen içimizdeki öteki BEN'lerdir...

Belki de içimizdeki çocuk oyun oynamak istiyordur. Bizi dürtüp duruyordur, bize hadisene, oynasana, ne duruyorsun diyordur.

Belki de, içimizdeki şair bizi dürtüyordur. Neden şiir yazmıyorsun, beni hep unutuyorsun, bana dönüp bakmıyorsun bile, diyordur. Zaman zaman yakalayiverdiğimiz bir güzelliğe dalıp gidişimiz, belki de bundandır.

Belki içimizdeki tiyatro oyuncusu oyun oynamak istiyordur. Kendi dışımıza çıkıp da başkasının hayatını oynamak için sabırsızlanıyordur. Kimi zaman içimizdeki kıpırtılara şaşırıp ne oluyor bana böyle? deyişimiz bundan olamaz mı?

İçimizde, gizli bir müzisyen olamaz mı? Ya da saklanıp kalmış bir dünya serserisi?. Bir yerlerde sırasını bekleyen illegal bir ressam yok mudur acaba? Ya da toplumca onaylanmış bütün kurallara dudak büken bir, sıradışı aşk delisi?.

En küçük kıpırtısına nefes aldırmediğimiz, nereden çıktı şimdi bu? diye huzursuzlandığımız içimizdeki insanlar? Bir türlü hayat hakkı tanımadığımız istekler, yetiler, dürtüler, gizilgüçler, arayışlar... Yok mu? Biz görmüyoruz diye, biz farkına varmıyoruz diye yok mu bütün bunlar?..

Hadi kendimize soralım. Bütün bunlar yok mu? İçimizdeki insanlar yok mu? Biz tek bir kişi miyiz? İçimizdeki engellenmiş insanlar. İçlerindeki bir kişinin koşullara göre yaşaması için doğmaları engellenmiş, yaşamalarına hak tanınmamış, su yüzüne çıkmalarına izin verilmemiş birçok kişi. Hepsi de ben olan birçok kişi yok mu?

Sonra da, bunlardan biri ikisi kendini göstermeye çalıştı mı, yargı hazır: İsterik... Belki de normal dediklerimiz normal değildir de, histerik, açıklamalar doğrudur. Kimbilir?

SOĞUK ÜLKEDE SICAK YÜREKLER...

Stockholm gri-mavi bir Kasım ayı yaşıyordu. Gündüzün soluk ışıkları sabahın geç saatlerinde (sekizden sonra) nazla geliyor, öğleden sonra üç sularında da toplayıp gidiyordu. Otolar günboyu farlarını yakıyorlardı. Kar yağışı sürüyordu ama iyi ısıtılmış evlerden dışardaki soğuğu anlamak olanaksızdı.

Kadınlardan biri sormuştu:

-İstanbul nasıldı?

-İstanbul mu nasıldı? İstanbul'da yaz geri gelmişti. Bu mevsimde inanılmaz bir şey ama artık mevsimler değişti, öyle sıcaktı ki insanlar pardesüleri bile çıkarmışlardı.

Kadınların gözlerinde güz güneşleri mi parlamıştı, yoksa gurbetin bulutları mı dolaşmıştı, tam bilememiştim, belki de her ikisi birden vardı. Hem güneşle bulut arkadaş değiller midir, şaşılacak ne var?

Bayan Yaşanur:

-Bu Kasım, Aralık aylarında Akdeniz'li kadınların kuzey ülkelerinde depresyona girdiği görülmüş. Buna Kasım-Aralık depresyonu deniyor, dedi.

Doğrusu, anlaşılır bir şeydi. Akdeniz'in o şaşırtıcı güz ayları gözümün önüne geldi, Tam yağmur, rüzgar, fırtına içinde eyvah, artık kış geldi, bakalım ne yapacağız derken, ertesi gün havanın açivermesi, pırıl pırıl bir güneşin ortasında bile açiveren havalar. Akdeniz'in şaşırtıcı iklimi. Oradan gelip de buralarda yaşamak sadece toplumsal değil, doğal ritmin de değişmesi demek.

Stockholm'e, İsveç Türkiye'li Kadınlar Derneği'nin çağrılısı olarak geldim. Kadın konusunda, gençlik konusunda, yazın konusunda konuşmalar yapacağız. Kadınlar tarafından çağrılmak benim için çok anlamlı. Kadın konusunda verilen emeklerin boşa gitmediğini gösteriyor. Kadınları çok daha duyarlı, çok daha etkin, çok daha katılımcı buluyorum.

Beni nasıl tanıdıklarını soruyorum.

-En çok Kadınca'da çıkan yazılarınızdan tanıyoruz. Kadınca burada çok okunur. Ben sizin yazılarınızla bilinçlenmeye başladım diyebilirim.

Kadınca Dergisi çok okunuyor, Duygu Asena çok okunuyor. Kitaplarımız burada da okunuyor. Doğrusu, bunları yeni öğreniyorum.

İsveç Türkiye'li Kadınlar Derneğinin başkanı bir diş hekimi, Yaşanur Parlak. İsveç'e 12 Eylül'den sonra gelmiş. Geçmişteki politik yapısını epeyce irdelemiş, şimdi bağımsız bir politik görüşü var. İçine kapanmamış, tersine bütün toplumla diyalogu var, geleceğe çok sağlıklı bakıyor, toplumların gelişmesini çağdaş bir açıdan görebiliyor. Derneğin yönetim kurulu üyesi olan kadınlar da olumlu şeyler yapmak istiyorlar.

Fatma, bunlardan birisi. 16 yaşında Türkiye'de evlenip gelmiş. Evlendiği erkek Hasan, İsveç'e gelip yaşayan bir Türk. Evlenip buraya gelmişler, iki çocukları olmuş, Ufuk'la Deniz. Hasan'da Türk Federasyonu'nda görevli. İkisi de gelişmenin iki örneği. Geleneksel bağlardan önemli ölçüde uzaklar. Kendi kültürel özelliklerini koruyarak gelişmenin yolunu bulmuşlar.

Fatma:

-Çocuklara piyano dersi aldırıyorum, diyor. Onların geleceği bizden de farklı olacak, geleceğe daha iyi hazırlanmaları gerekli.

Evlerinde çay içiyoruz. Hayır, çay değil, neskafe. Yeğenleri İlknur'la görüşmek istediğimi söylüyorum. İlknur, burada yaşayan ikinci kuşak gençlerden biri. Burada büyümüş. Görüşlerini öğrenmek istiyorum. Görüşme bir süre sonra ortak konuşmaya dönüşüyor, daha da iyi oluyor.

İlknur artık burada yaşayacağını biliyor. Bir önceki kuşağın emeli olan memlekete dönüp orada yaşamak, düşüncesi yeni kuşaklarda yok. Onlar artık burada yaşayacaklarını biliyorlar. Ama baskılar burada da var. İlknur, saçlarını modern biçimde yaptırmış; makyajını yapmış bir genç kız. Babası burada bir restoran işletiyor. Gene de arkadaşlık etmesi kısıtlı. Sinemaya, diskoya arkadaşlarıyla gidemiyor. Buradaki Türkiye kolonisi de bir ölçüde haklı. Çocuklarının İsveç gençliği arasında kaybolup gitmesini istemiyor. İsveç gençliği deyince akla hemen uyuşturucular, cinsel başıboşluk, kuralsızlık geliyor. Gerçekten böyle mi, bilmiyorum ama İsveç gençliğinin de büyük sorunları olduğu hemen anlaşılıyor.

Bindiğimiz metroda üç İsveçli genç, ellerinde bira şişeleriyle yüksek sesle konuşmaya başlayınca biz dönüp bakıyoruz. İsveçliler oralı değil. Orta yaşlı birisi gazetesini okumayı sürdürüyor, kendisi de genç olan bir kadın anlayışla gülümsüyor. Temiz yüzlü, temiz giyimli üç İsveçli gencin vagona bira içerek, umursamaz tavırlarla konuşması dikkat çekiyor. Belki de her şeyleri sağlanmış gençlerin kendilerini açıklamak gereksinimi.

Kadın sorunu toplantımızda Naile, bir metro istasyonunda geçen bir olayı anlatmıştı. Bir kadına bir grup insanın sataştığını, tecavüz ettiğini, kimsenin de aldırmadığını anlatmıştı. Toplumdaki böylesine duyarsızlıktan yakınmıştı. Naile, zeki, duyarlı, kültürlü bir kadın. Eşi Faruk'da öyle. Ev işlerini eşitlikle paylaşıyorlar. Oğulları Arda, sevgi dolu bir yaramaz. Ortadaki her şeyi elleyip karıştırıyor ama azarlamak, dövmek kimsenin aklına bile gelmiyor. Ortadaki kırılacak şeyler kaldırılıyor, o kadar.

Zühre'yi de orada tanıdım. Sevgi dolu, katılımcı, konuşkan bir kadınıymız. İsveç radyosunun yaptığı ropörtaja içtenlikli yanıtlar veriyor. Kendisinin de, eşinin de burada değiştiklerini, bu toplumda yaşamaktan çok şeyler aldıklarını anlatıyor. Bizim insanımızın duyarlı özelliklerini burada daha iyi görüyorum. İnsana açık, dostluğa açık, duyguya açık, yardıma açık özelliklerini. Batılı'nın artık unuttuğu dostluk, yakınlık, duygulu insan ilişkilerini burada daha iyi görüyorum. Tüketim toplumunun ölçüleriyle sınırlanmış, markalarıyla yaşamaya alışmış Batı toplumunun insanda yitirip bulamadığı insan özelliklerini.

Halil'de böyle insandı. Zühre'nin eşi. Burada ayakkabıcılık yapıyor. Ortopedik ayakkabılar, onarım işleri

yapıyor. Onun tek başına çalıştığı dükkan, insana huzur veriyor. Halil'in dükkanının altındaki caddede, Olof Palme vurulmuş. Orayı görüyorum. Biraz ilerdeki sinemadan çıkmış, oraya geldiğinde vurulmuş. Olof Palme sadece İsveçli değil, bütün dünyanın insanı. Bütün dünyanın onun kaybına üzüldüğünü biliyoruz. Biz de üzüldük, birçok ilçemizde parklara onun adı verildi.

Stockholm, bütün vitrinlerini Noel Baba'larla donatmış. Noel şenlikleri büyük bir alışverişin de hızlandırıcı gücü. Ev süsleri, mumlar, küçük küçük Noel armağanları, vitrinlerde sallanan, oturan, gülen Noel Baba'ların ellerinde insanlara sunuluyor.

Kendime bir armağan almak istiyorum. Her gittiğim kentten kendime bir armağan alırım. Bir anahtarlık, bir çakmak, bir pipo, bir kaşkol ya da herhangi bir şey. O kenti bana anımsatan küçük bir anmalık. Burada da öyle bir şeylere bakıyorum ama içimde pek istek yok. Neden? diye düşünüyorum. Neden burada pek istekli değilim? Sonra nedenini buluyorum.

Ben burada en büyük armağanımı aldım: İnsanların sevgisini... İnsanların gözlerindeki ışıkları, insanların ellerindeki sıcaklığı, insanların yüreğindeki sevgiyi almışım, başka ne bana bu kenti anımsatabilir. (Keşke konuşmamın bir yerinde durup dururken bir türküye başlasaydım. Hep birlikte el çırpıp türkü söyleseydik.) Sevгимiz daha da çoğalsaydı.

LEYLA WINKEL -ÇAKAR

Köln'de trenden iniyorum. Buradaki bağlantım Leyla Çakar. Öğretmen. Buradaki konuşmam da Öğretmenler Derneği lokalinde o akşam yapılacak. Almanya'ya değişik kentlerde lesea-bend-okuma akşamı denilen bir program için gelmiştim. Siz kitaplarınızdan bölümler okuyorsunuz, dinleyiciler de merak ettiklerini soruyorlar, kültürel bir buluşma. Buraya Duisburg'dan geliyorum. Organizasyonu Duisburg'daki Kultur und Jugend Centrum-Kültür ve Gençlik Merkezi, yapıyor. Merkezin Türk yöneticisi Aydın Yeşilyurt diğer kentlerdeki bağlantıları kurmuş. Elimde adlar, adresler, telefon numaraları var ama beni peronda karşılayacaklar.

Trenden iniyorum. Biraz sağa sola bakıyorum. Artık durup beklemekten başka yapacağım bir şey yok. Durup

tanınmayı bekliyorum. Önümde bir bayan duruyor:

-Herr Atabek?

-Evet, diyorum. Benim...

-Hoş geldiniz.

Karşılamanın Bn. Hatice. Etnolog olarak çalıştığını sonradan öğreneceğim. Bn. Leyla'nın başka bir peronda beklediğini söylüyor. Oraya gidiyoruz. Leyla Çakar'la orada buluşuyoruz. Çıtı pıtı dediğimiz tipte genç bir kadınla karşılaşyorum. Elimi sıkıyor, hoşgeldiniz diyor. Öğretmenden çok burada sanat tarihi okuyan bir üniversite öğrencisine benziyor. İtalyan da, Fransız da olabileceğini düşünüyorsunuz, oysa halisinden Türkiyeli, olduğunu sonra öğreneceğim. Bana oraya gelmiş bir konuk gibi değil de, uzun yıllar sonra gelen amcası gibi davrandığını düşünüyorum. Konuşuyor, anlatıyor, Köln'deki ünlü Dom'u, pazar sabahları bu pastanede kahvaltı ettiklerini, kocasının bir Alman olduğunu, adının Leo olduğunu, gazetecilik yaptığını, burada epeyce kaldıklarını, havaların şimdi serin olduğunu oysa birkaç gün önce sıcak olduğunu öğreniyorum. Şu ara değişik bir heykel sergisi olduğunu, mutlaka görmem gerektiğini söylüyor. Ben, biraz yorgunluktan, biraz da düşüncelerimden dolayı (toplantıya kimler gelecek, neleri ilgi çekici bulacaklar, gece kalacağım otel ayarlandı mı...), daha çok dinlemeyi yeğliyorum...

Toplantı güzel bir buluşma oluyor. Öğretmenler, öğrenciler, çeşitli meslek sahipleri, oradaki siyasal mültecilerden oluşan kadınlı, erkekli bir dinleyici grubu. Bunları hepsine tek tek sorarak öğreniyorum. Toplantıdan sonra bir grupta yemeğe gidiyoruz. Beni otelime bırakıyorlar. Rahat bir uyku uyumuşum...

Ertesi gün Köln radyosuna gidiyoruz. Yüksel Pazarkaya ve arkadaşları birkaç program düşünmüşler, onları yapıyoruz, akşam da Leyla ile Leo beni evlerinde yemeğe çağırıyorlar. Değişik bir akşam yemeği oluyor. Leo çok sevimli genç bir Alman. Türkçeyi öğrenmiş. Onunla çıkıp bir marketten ufak tefek bir şeyler alıyoruz. Ev sahiplerim yeşilci. Hiçbir yerden naylon torba almıyorlar. Ya bez torba alıyorlar ya da ellerinde taşıyorlar. Sigara içmiyorlar. Bahçeli bir evde oturuyorlar. Yemekte onlar şarap içiyor, ben raki içiyorum. Leyla ailesini anlatıyor,

Leo'yla nasıl evlendiklerini, ailesinin tepkilerini, Türkiye'ye geliş gidişlerini anlatıyor. Gülüyoruz, şaşırıyoruz, beklenmedik bir keyifli akşam. Pipomun dumanları olmasa daha rahat olacağım ama onlar rahatsız olmadıklarını söyleyip beni rahatlatıyorlar...

Size Leyla'nın anlattıklarını anlatmak istiyorum. İki ayrı kültürün günlük hayattaki kesişme örnekleri öyle ilgi çekici ki, dayanamadım, yazmak için izinlerini istedim. Leyla tabii yazabilirsiniz dedi. Ben de yazıyorum.

Arabayla Türk gümrüğünden geçişlerini Leyla şöyle anlatıyor:

Arabayı ben kullanıyorum. Leo da yanıma oturuyor. Gümrük görevlisi başını arabanın içine uzatıyor:

-Adın ne?

Adam `sen' diyor. Bu biçimde konuşmalı epey olmuş, irkiliyorum. Buradaki laubaliliği görmezden geliyorum ama dayanamıyorum:

-Adım pasaportta yazılı.

Gümrükçü yayvan bir gülüşle yanıtlıyor:

-Yazılı da bide senden duyalım dedik.

Yutkunup söylüyorum. İşim adamla çekişmek değil, bir an önce burdan çıkıp yola koyulmak. Ama olmuyor. Gümrükçü bu kez başını iyice uzatıp Leo'ya bakıyor:

-Bu kim bu?

Bizim Leo bu oluyor. Çaresiz bunu da sineye çekiyoruz.

-Kocam.

-Ha kocan demek. Alman koca ha. Sünnetli mi bu?

Tepem atıyor. Adam utanmayı falan kaldırmış, hayatımı soruyor.

Kendimi sakinleştirmeye çalışıyorum. Buradaki işimiz kavga etmek değil, çıkıp gitmek. Yalan söylüyorum.

-Sünnetli. Yalan söylüyorum çünkü Leo sünnet olmadı.

(İçimden gel de kendin bak deseydin demek geçiyor ama demiyorum.)

Gümrük görevlisi bununla da yetinmiyor:

-Müslüman oldu mu bu?.

Artık cevap vermiyorum. İşimiz güç bela bitiyor. Arabayı sürüyorum, yanımda da bu oturuyor, kocam Leo. O anda ne konuşulduğunu bilmiyordu, sonra söyledim, başını iki yana sallıyor, gülüşüyoruz.

Ailem başta bir Alman'la evlenmeme çok tepki göstermişti ama sonradan çok sevdiler. Şimdi benden çok seviyorlar. Sevgilerini de Leyla bu Türkmüş be diye gösteriyorlar. Zaten kim tanısa a, sanki Türk diye seviyor Leo'yu. (Leo söze pek karışmadan dinliyor, gülüyor.)

Ben evliliğimizin ilk günlerinde -öyle yapılmasına alışığım ya-Leo'nun işlerini görüyorum. Çayını getiriyorum, sırtına yastık koyuyorum, rahat etmesini istiyorum. Leo bunlara çok kızdı, tepki gösterdi. Sen benim hizmetçim değil karımsın dedi. Kendi işlerini kendi yapıyor. Leo yemek de pişirir, ev işi de yapar. Her şeyimiz ortak. Ama gel de bunu Türkiye'de bizimkilere anlat. Ağabeyimin evindeyiz. Ben çayımı alıp oturuyorum. Ağabeyim beni kenara çekiyor:

-Leyla. Kocana çok katı davranıyorsun, kalk da adamın çayını getir, diyor.

-Ağabey, ben onun çayını getirirsem beni boşar. Siz bilmiyorsunuz ama o öyle istiyor.

Ağabeyim pek inanmıyor ama artık ses çıkarmıyor, genede içi çok rahat değil, anlıyorum. Belki de garibim Leo'yu benim öyle alıştırdığımı falan düşünüyorlardır. Herkes giderek Leo'ya daha çok alışıyor, aslan enişte, benden daha önemli oluyor. Yakın çevreden enişteye sorular geliyor:

-Şu Hitler konusunda ne diyorsun? gibi; ya da:

-Nasıl bizim kızdan memnun musun? türünde. Kimisine şaşırıyorum; kimisine kızıyorum ama yapacak bir şey yok. Kimi yorumlar da Leo'nun iyi bir kısmet sayıldığını gösteriyor:

-Valla Leyla, iyi yakalamışsın enişteyi. Arkadaşları falan yok mu bizim kızlara yapalım.

(Sözün burasında hepimiz gülmeye başlıyoruz. Leo da gülüyor. Ben artık dayanamıyorum, `yani vallaha Leo

iyice Türkleşmiş' diyorum. Yeniden gülüyoruz)

Gene de durumda insanı düşündüren bir şey var, buna dikkat çekiyorum:

-Şimdi, her şey iyi hoş da, bu Leo sana pek sahip çıkmıyor gibi değil mi?
Baksana, çayını kendi alıyor, yemek yapıyor, sofrayı hazırlıyor, Leyla, kendini biraz sahipsiz hissetmiyor musun?

Leyla kahkahadan kırılıyor. Şimdi kırılgan, anlaşılmamış kadın rolünü benimsiyor:

-Ah evet, kesinlikle öyle. Benim sahibim yok. Leo Leo, bana sahip çıkmıyorsun, hayatta bana sahip çıkacak bir erkeğim olmadı.

Oda tiyatrosu gibi neşeli, dost bir hava yaşanıyor. Köln'de, bir evin mutfağında kurulmuş yemek masasında Türkiye'den hayat manzaraları yaşanıyor. Aslan enişte kıpırdıyor, kahveleri yapmak istiyor ama Leyla'nın bu akşam iyice Türkiyeli gelinliği tutmuş, bu akşam hepsi benden diyor.

Sonra da soyadı olayını konuşuyoruz. Efendim, Leo kardeşimiz eşi Leyla'nın soyadını almak istemiş. Eh, artık bundan alası can sağlığı. İyi ama bir türlü olmuyor. Alman tarafından da engel çıkıyor. Türk tarafından da. Engeller resmi işlerden çıkıyor. Vize, tapu, pasaport işlemlerinin tamamı değişecek. Kadının erkeğin soyadını almasına alışılmış ama erkeğin kadının soyadını alması bir türlü rayına giremiyor. Sonunda iki soyadını da birlikte kullanarak bir ara formül bulunuyor: İkisinin soyadı da Vinkel-Çakar oluyor. (İçimden Leo'nun soyadı Mauser-Mavzer olsaydı daha iyi olurdu diye geçiriyorum, öyle ya Mavzer Çakar ne anlamlı olurdu)

İki ayrı kültür kimi zaman iki ulusun dostluğuna engel olur ama, işte iki insanın mutluluğuna engel olmuyor. İki insan çaba harcadıkları zaman, kültür ayrılığını, kültür zenginliğine dönüştürmeyi başarıyor.

(Gene de laf aramızda, Leo bizim kızı Almanize etmeyi başaramamış ama bizim Leyla kocasını en az bişey Türkleştirmeyi başarmış, gizli gizli göğsüm kabarmadı değil. Eh ne de olsa...)

ÇOCUKLARIMIZIN ADINI KOYARKEN..

Bir bilmece soralım:

-Sadece size ait olan, ama hep başkalarının kullandığı şey nedir?

Bilmecenin yanıtı adınız'dır. Gerçekten de adımız bizimdir ama sadece başkaları kullanır. Çocuğa ad koyma çok önemli bir kültür simgesi olduğu halde sanırım üzerinde az durulmuş, az düşünülmüştür. Ad koyma hakkı bizim kültürümüzde annenin babanın tartışılmaz hakları arasındadır. Kimi yörelerde bu konuya bütün aile karar verir ya da bir aile büyüğünün adının konması geleneği vardır. Ama artık bu hakkın da tartışılması gerekmiyor mu?

Kişinin hayat boyunca simgesi olan adını koyma hakkı neden kendisinin olmasın? Neden insan hakları arasında `kendi adını koyma hakkı' yer almıyor? Bu konuda doğru olanın, çocuğa aile tarafından `geçici bir ad konması', ergin yaşa gelince de asıl adın kişinin kendisi tarafından seçilmesi olduğunu düşünüyorum. Böylece savaşa karşı olan genç bir insanın hayatı boyunca `Savaş' adını taşımak zorunluluğunda kurtulması doğru değil mi?

İlginçtir ki, `Savaş' adı sadece erkek çocuklarına verilir. Dikkat edersek aramızda adı Savaş olan hiçbir kadın göremezsiniz. Kız çocuklarına `Barış' adı konur, bu da bize savaş ve barış arasındaki cinsiyet seçimini gösterir. Barış'adı konan erkek çocukları da vardır ama belki o çocuk da başka bir adı yeğleyecek olabilir. Kimi aile de bir çocuğuna Savaş, diğer çocuğuna Barış adını koyarak bir denge kurmaya çalışırlar.

Dinsel kökenli adlar, evrensel bir benzerlik taşır: Yakup-Ja-kop, Adem-Adam, Davud-David, Hawa-Eve, İbrahim-Abraham, İsmail-Samoel... gibi. (Meryem-Marianna'yı da unutmayalım.)

Kız çocuklarına konan adlar `güzelliği' simgeler, erkek çocuklarına konarlarsa `gücü'... Bu da toplumun kadınlarda ve erkeklerde neyi yücelttiğini gösteren önemli bir göstergedir. Sadece toplumdaki adlarla bakarak, bir toplumda cinsiyet ayrımının neleri yansıtmayı istendiğini görebiliriz: Kızlar Altın'dır, Elmas'tır, İncil'dir, Zümrüt'tür, Yakut'tur... Bunların anlattığı şeyler, `gözelilik', 'değerlilik', 'sahip olma isteği'dir. Erkekler Demir'dir, Tunç'tur, Granit'tir, Bakır'dır. Bu da `sağlamlığı', `güçlülüğü', `kırlmazlığı' simgeler.

Erkek `Güçlü'dür, kadın 'Nazlı'dır. Kadın 'Meltem'dir, 'İmbat'tır, erkek `Bora'dır, `Yıldırım'dır, `Poyraz'dır.

Burada da kadına yumuşaklık, erkeğe sertlik öngörölmüştür.

Renklerden `Beyaz' kadındır, `Pembe' kadındır, 'Mavi' de öyle. `Yeşil' erkektir. Beyazla pembe de gülle süslenmiştir, Gülbeyaz, Gülpembe olmuşlardır.

Çiçeklerin hemen hepsi kadındır: Gül, Lale, Nergis, Mine, Sümbül... dünyamızı renkleriyle, kokularıyla, güzellikleriyle doldurmuşlardır. Bitkiler dünyasından `Yaprak', `Filiz', 'Fidan'da kadınlara yüklenen özlemlerdir. Ama ilginçtir ki, ulu ağaçlar olan Çınar'lar, Meşe'ler erkek adı olmamıştır. Belki de sonradan 'odun' ya da 'kütük' olabilecekleri düşünölmüştür, bu da ad olarak konmasını engellemiştir.

`Sevgi' kadına yakıştırılmıştır, `Saygı' ise erkeğe. Burada da duyguların daha baştan paylaşılmasını görmüyor muyuz?

Kızılderililer çocuklara en şiirsel adları koyarlar. Doğayı kendileriyle kardeş sayan bir kültürün çocuk adlarına yansıması da öyle olmuştur.

`Irmak Kenarında Açan Güzel Kokulu Çiçek' adı bir kız çocuğuna konmuştur.

Rüzgarla Yarışan Kırmızı Yeleli At adını da erkek çocuğa koymuşlardır.

Kızılderililer her insanın doğada bir hayvan, bir bitki, bir madenle kardeş olduğuna inanırlar, kendilerini de doğanın bütün varlıklarıyla kardeş sayarlar. Çocuklarına koydukları adlar hem bu kardeşliği hem de bir katılımı yansıtır.

Bizde `Şiir' adını duymadım ama `Öykü' vardır, kimi zaman da `Öyküm'dür. `Masal' da akla gelebilir ama `Efsane', kadın adı olarak konmuştur. `Hayal', kimbilir kimlerin hayalini süsleyeceği düşünerek kız çocuğuna konmuştur ama ilerde bu hayali yaşatmak belki de kadın için epeyce sıkıntılı olacaktır.

Müzik dünyası da çocuk adlarının kaynağı olur. `Beste', `Nağme', `Türkü' kız çocuklarına yakıştırılır. Şarkı nedense düşünölmemiştir, `Marş' belki de yabancı kökenli olduğundan bir erkek çocuğuna konmamıştır.

`Missuri' adında bir çocuk olduğunu belki de bilmezsiniz ama Türk-Amerikan dostluğunun pek sıcak başlangıcında İstanbul'a gelen Amerikan uçak gemisi `Missuri'nin adını, heyecanlanan bir baba oğluna

koymuştur (belki bu adı sonradan değiştirmiş de olabilir). Belki o delikanlı salt bu nedenle Amerikan karşıtı da olmuştur.

Çocukları yönlendiren, dahası şartlandıran adlar da vardır; Hınçal, Öcal gibi. Neyin hıncını, neyin öcünü alacakları da herhalde onlara ayrıca anlatılmış olmalıdır. Seval da kız ailesi tarafından yapılan bir yol gösterme gibidir.

Osmanlı'nın saray-köşk geleneğinde çocuklara konan adlar da tantanalıdır: Fahrünnisa, Hayrünnisa, Nurinnisa gözde adlardır (Kadınların Onuru, İyiliği, Işığı). Dürrüşehvar'dki soyluluğu adından bile anlayabilirsiniz. Saraylarda, köşklere terbiye edilmiş bu kız çocukları ağır duruşlu, tepkilerini belli etmeyen, nerede ne yapılacağını öğrenmiş kızlardır. Sarayın bahçelerinde gezinir, işlemeli giysiler giyer, çocuk yaramazlıklarını pek yaşamazlardı.

Cumhuriyet çocukları öyle değildir. Onlar kapıların önünde sek-sek oynarlar, bebeklerini alıp sokağa çıkarlar, adları da Fahriye, Hayriye, Nuriye olmuştur. Siz hiç bankada çalışan Dürrüşehvar'a rastladınız mı?

Ayşe'yle Fatma ne tahta çıkmışlardır ne de tahttan inmişlerdir, onlar hep gönüllerde yaşamıştır. Her dönemde varolmuşlardır. Zaman değişince onlar da biraz değişmiştir ama asılları hep yaşamıştır. Ayşe, zaman içinde Ayşen olmuş, Ayşegül olmuş, Fatma da Fatoş'la sevimlilik kazanmış ama toplumun her kesiminde varlığını sürdürmüştür. Elif de Karacaoğlan'ın şiirinden çıkıp kızlarımızı süslemiştir.

Toplumdaki politik değişimler de çocuk adlarını etkilemiştir. Bir zamanların erkek çocukları Adnan olmuştur, Menderes olmuştur. Sonra ortalığı Bülent Ecevit'ler, Ecevit'ler doldurmuştur. Ama bunların hiçbiri Deniz'lerin, Ulaş'ların, Sinan'ların sayısına erişmemiştir. 68' kuşağının gençleri ana baba olunca bu adlar toplumda çoğalmıştır. Bugünün Devrim'leri, Eylem'leri, Ekim'leri o kuşakların hareketliliğini, özlemlerini yansıtır. Özlem, Umut, Özgür, Barış, Ufuk gibi adlar her zaman beklentileri yansıtmış, insanların içinde yaşayan istekleri simgelemiştir. Yıllarca toplumdaki adalet eksikliğinden sıkıntı çeken birinin çocuğuna Adalet adını koyması da bundan değil midir? Küçük Adalet büyüdükçe toplumdaki adaletin de büyüyüp serpileceğini umut etmek size de çok insanca gelmiyor mu?

İyi ki çocuklara olumlu adlar koyma geleneği var. Eğer böyle olmasaydı, insanlar yaşadıklarını ad olarak koymayı düşünselerdi belki de bambaşka adları görürdük: Elem gibi, Acılar gibi, Mutsuz gibi... Daha alengirli ad koyma meraklıları Melankoli'yi seçebilirlerdi. Toplumun bugünkü arabesk yapısına uygun nice adlar bulunurdu. Belki cesur birisi çocuğuna Arabesk'i bile ad olarak koyabilirdi, neyse ki -şimdilik-bu kadar ileri gidenlerimiz yok. Belki günün birinde Kadersiz, Kısmetsiz, Körtalih, Kötüyazı gibi adlara rastlayabiliriz.

Ama toplumlar değişiyor, hem de hızla değişiyor. Toplumun yeni özlemleri, yeni idolları var. Bilgi çağına giriyoruz, ufuklarımız da genişliyor. Belki çocuklarımıza yeni adlar da koyacağız, yeni örnekler bulacağız. Zeki adının başına Süper'i getirip Süperzeki diyenler de olacak. Süperzeki, Hiperbilgi, Megaumut'larımız da olacak. Bugünden yarını kestirmek olası mı?

Çocukluğumuzun Abdülfettah'ını bugün kimse anımsamıyor, belki bizler de başka bir değişimi göreceğiz. Kompüterden Kompüahmet'leri, Füzemehmet'leri, Jetsalih'leri görebiliriz. Hüsnütabiat lokantasını unuttuk gibi, şimdi McDonalds'ın hamburgerlerini yiyoruz. Demirhindi şerbeti çoktan tarihe karıştı, Cola'larla, Sprite'larla serinliyoruz. Bakalım bu değişim çocuklarımızın adına nasıl yansıyacak?

Değişimi seviyorum ama benim gönlüm gene Ayşe'lerde, Fatma'larda, Elif'lerde. Bırakın da 'incecikten bir kar yağsın, tozsun Elif Elif diye'. Bir kız çocuğuna Elifsu adı konsun. O küçük, maskara Elifsu sokağa çıksın, kaydırak oynasın, küçük bir kedi yavrusu bulsun, kucağına alıp sevsin, çıplak ayaklarıyla sokaklarda gezinsin. Eve gelince annesi `gene nerelerdeydin Elifsu?' desin, o da dudaklarını nazla bükerek annesine şımarsın. Kendini bağışlatmak için `bak anne' desin, `bu kediciği buldum, onunla oynadık, bu kediciğiz bizim olsun mu?'. Annesi bu şımarık kızını çok sevsin, gülerek onu da, kediciği de okşasın. `Peki, bu kediciğiz bizim olsun' desin. Dünyalar Elifsu'nun olsun. Kediciğini alsın, ona yer yapsın, mamasını hazırlasın, suyunu koysun.

İnanın, hiçbir şey Elifsu'nun dünyası kadar büyük olamaz. Hiçbir şey Elifsu'nun sevgisinin yerini tutamaz. Hiçbir şey Elifsu'nun yüreği kadar zengin olamaz. Elifsu'lar hep yaşasın. Küçük kediciğiz hep yaşasın. Sokaklar

hep yaşasın. Gündüzlerin ışığı, gecelerin yıldızları hep yaşasın. Sevgi hep yaşasın. İnsan hep yaşasın.

KADINLAR POLİTİKADA (MI?)...

Geleneksel ailede kadının yeri evinin içindedir. Ama evin içinde yönetim kadınıdır. Bugün bile yaşayan deyimimizle İçişleri Bakanı, odur. Eh, kadını İçişleri Bakanı yapınca Dışişleri Bakanı'nın, Başbakan'ın kim olduğu belli değil mi? Ama evinin dışına çıkan kadın ne yaman bir yönetici olduğunu da ele güne kanıtladı. Siyasal partilere girdi, yerel yönetimlere girdi, milletvekili, belediye başkanı, bakan oldu. Dünyada da, ülkemizde de bu gelişmeleri görüyoruz.

Politika yönetim bilimidir. İnsanın yönetme yetisi de birçok faktörü birden hesap edebilmesi, zamanında neyin nasıl yapılacağına karar vermesi demek. İşin içinde insan ilişkileri de var. Onların da yerine, durumuna, insanına göre yapılması gerekli.

Aslında kadın politikayı hayatın içinde öğrenir, yürütür, başarır. Sıradan sanılan ev işleri bile hünerli bir politikayı gerektirmez mi? Temizliğin ne zaman yapılacağı, yemeğin nasıl hazırlanacağı, çocukların işleri, erkeğin gelişikle değişen ev içi hayat hep düzenli bir yönetimi bekler. Bütün bunların önemi kadının hastalığında ortaya çıkar.

Kadın hastalandı mı, ev dandinidir, bir işe kalkışanın beceriksizliği her şeyi karıştırır, iki yumurta kırıp yemeği beceremezler. Herkesin gözü kadına dikilir, bir an önce iyileşip kalsındır, şu eve bir çeki düzen versindir.

Kadının politikayı öğrenmesinde çocuk da önemli yer tutar. Daha gebeliğin ilk günlerinden başlayarak geleceğe yönelik politikayı kadın planlar. Doğum, çocuğun giysileri, odası, büyümesi hep başarılı bir planlamayı bekler. Bunu da kadın yapar.

Kadınlar tarihin her döneminde barışçı olmuşlardır. Çünkü savaş, kadın için erkeğin gidişi, çocuğun güvensizliği, geleceğin belirsizliği demektir. Savaş kadın için, unun bulunmayışı, şekerin kıtlaşması, mutfağın zorlanması demektir. Savaş kadın için, ölümler, yaralılar, sakatlar demektir. Erkeklerin savaştan bekledikleri

fetihler, ganimetler, rütbeler kadınlar için hep kaygılı bir bekleyiştir. Kadınların yöneteceği bir dünyanın daha barışçı bir hayata kavuşması hayal değildir.

İş hayatındaki kadın da başarılı bir politikacı değil mi? İşin özelliklerinin kavranması, iş başarısının sağlanması, işyerindeki insan ilişkileri hep akılcı bir planlamayla yürütülmüyor mu? Çalışan kadın işin neresinde olursa olsun kendi alanını yönetmek zorunda.

Dünya politikasında kadınların başarısı gün geçtikçe artıyor. İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, taşralı bir bakkal kızının yükselen politik çizgisiyle dünya politikasında söz sahibi olmanın simgesidir. Politikaya atılmasaydı evinde çocuklarını büyütmeyle uğraşacak olan bayan Thatcher, bir kadının neler yapabileceğini kanıtlamıyor mu? Benazir Butto, Pakistan gibi dinin egemen olduğu bir toplumda, partisinin başına geçip de başbakan olunca dünyada pek çok kişinin önyargısı değişmedi mi?

Babasının idam edilişiyle yılmayıp, aksine onun politik ardılı olmayı seçip mücadele edince, bütün dünya yeni bir güçlü kadın tanıdı. Bugünlerde Başbakanlıktan uzaklaştırmış olsa da Benazir Butto kolay kolay yenilmeyecektir. Filipinler'in Başkanı bayan Aquino da eşinin öldürülmesinden sonra politik mücadeleye girmiş, zorlu bir uğraştan sonra ülkesinin Başkanı olmuştur.

İzlanda'nın bayan Cumhurbaşkanı Vigdis F., seçilmeden önce Başkent tiyatrosunun enerjik yöneticisiydi. 1988'de ayların yüzde 93'ünü alarak Başkan seçildi. Ankara'da SHP'nin bir toplantısında yanımda oturan sade giyimli orta yaşlı kadın otuz yıllık muhtarım demişti. Mahallede ne olup bittiğini bilirim. İnsanlara hizmet etmeyi öyle seviyorum ki, çocuklarım büyüdü, torunlarım oldu, ama ben muhtarlığı bırakmadım. Bana anne artık yeter, gel de biraz rahat et diyorlar, bense kulak asmıyorum. Benim rahatım kendi mahalleimde hizmet etmekte. Bu kendi halinde görünüşlü politikacı kadına hayranlıkla bakmıştım. Kendini insanların hizmetine vermekle mutlu olmuştu. Bunu da öyle bir sadelikle söylüyordu ki, ona bakınca bu iş için yaratılmış sanki derdiniz.

Kadınlar Politikaya Girmelidir.

Bugün kadının seçme ve seçilme hakkı bulunması, kadınların politikaya girmesi demek değildir. Bu haklar

vatandaşlık haklarıdır, bunların kullanılması da kadınların politikaya girmesi ile daha iyi kullanılacaktır.

Kadınlardan toplumu yönetmelerini istemeliyiz. Kadınlardan bizi yönetmelerini istemeliyiz.

Kadınların politikaya girmesi bir toplumun demokrasisi demektir, özgürlükleri demektir, uygarlığı demektir.

Kadınlara politikayı kapatan geleneksel kültür bugün de yaşamaktadır. Devlet eliyle topluma benimsetilmeye

çalışılan aile ideolojisi, kadını yeniden eve kapatmayı amaçlayan, toplum hayatından uzaklaştırmaya yönelik

yapıyı canlandırmaya yöneliktir. Oysa kadınların politikaya girmesi, bir toplumun çağdaş kültüre girmesidir.

Kadınlara ve gençlere politikayı kapatmak isteyen düşünce, artık herkesin karşı çıkması gereken bir yanlışlıktır.

Tam tersine, kadınlara ve gençlere politikaya katılmalarını önermek, onları desteklemek zorundayız. Kadın parti

başkanları, kadın başbakanlar, kadın cumhurbaşkanları görmeliyiz. Geçmiş yıllarda Behice Boran, Türkiye İşçi

Partisi Başkanlığı'nı başarıyla yürütmüştü. Daha yakın tarihlerde Rahşan Ecevit, Demokratik Sol Parti

Başkanlığı'nı yapmıştı. Semra Özal'ın parti başkanlığına ya da başbakanlığına sadece kadın olduğu için karşı

çıkma da yanlış. Oysa ona karşı çıkışta erkek egemenliğinin izdüşümleri görülebilir. Olaya tutarlı yaklaşan

SHP Genel Sekreteri Deniz Baykal'ın da dediği gibi, gerekli koşulları yerine getirirse elbette başbakan olabilir.

Politikada eleştirilecek olan etekler ya da pantolonlar değildir, kafanın içindeki düşüncelerdir, kimler için

politika yapıldığıdır, yapılması düşünülen amaçlardır.

Politikanın erdemi kişinin taraf olmasıdır. Politikaya giren kişi, kimlerden yana, kimlere karşı olduğunu

açıklamış olmaktadır. Politikaya giren kişi düşüncelerini söylemiş olmaktadır, duygularını belirtmiş olmaktadır.

İnsan için de erdem budur. Artık içinde yaşadığımız dünya aman ben karışmayayım diyenlerin dünyası değildir.

Böyle düşünenler için yaşanacak bir doğa, temiz hava, içecek su, barış içinde hayat olmayacaktır. Gelecek,

ondan yana olan, ondan yana olduğunu söyleyen, ondan yana çalışan insanlar için varolacaktır.

Gelecek yalnız erkeklerin değil, yalnız kadınların değil, bütün insanların geleceğidir. Onun için de kadınların

politikaya girmesi, geleceğin büyük güvencelerinden biridir. Kadınların politikaya girmesi, hepimizin geleceği

için güvencedir. Geleceği hak edebilmek için birlikte çalışmak, birlikte yönetmek zorundayız.

Bu yazının yazıldığı Eylül ayı başlarında bütün dünya Ortadoğu'da esen savaş rüzgarlarının sıcaklığını duyuyordu. Böyle bir istenmeyen savaş çıkarsa, bu savaşı fazladan alınan bir kilo unla, iki paket makarnayla geçiştirme olanağı olmayacaktır. Bu daha çok ölüm, daha çok yaralı, daha çok sakat, daha çok korku, daha çok bunalım demektir.

Kadınlar politikaya...

Kadınlar, barış için, güvenlik için, çocuklar için, soframız için, evimiz için, hepimiz için politikaya...

Bugüne kadar yapılan yanlışlara karşı çıkmak için düşüncelerimizi söylemek için, duygularınızı açıklamak için politikaya...

İzin beklemeden politikaya...

Sıra gelsin de demeden politikaya...

Geleceğimiz olsun diyorsak politikaya...

Kadınlar, gözlerimiz sizde...

BEŞ LİDER EŞİ

Semra Özal

Yaşam çizgisi sınıf atlama özlemlerinin gerçekleşebileceğini anlatıyor. Devlet dairesinde çalışan yüzbinlerce kadından biri, orada tanışıp evlendiği eşiyile ikbal merdivenlerini adım adım çıkıyor. Eşiyile birlikte çalışıp yarattıkları ANAP felsefesi için çekici bir örnek: Başladığın yere bakma, ne yap yap yüksel, sen başarmaya bak, kılıf nasıl olsa bulunur. Hırslı bir kadın. Özlemleri de toplumun ortalama değerlerini yansıtıyor: Zenginlik-Şöhret İktidar.

Doğulu muktedir kadın portresini çok seviyor. Cesareti de hırsı kadar yalın. Puro içmekten çekinmiyor. Tabanca satın aldığı biliniyor. Rakiplerine meydan okuyor. Erkeğinin arkasındaki kadın olmayı sevmiyor. Hırsı denetlenmese çoktan erkeğinin önüne geçerdi.

Geleneksel değer yargılarını önemsemiyor. Özgür hareketini kısıtlayan hiçbir kurala aldırılmamak gerektiğini biliyor. Geleneksel çevrelere antipatik görünmeye aldırıyor. Ama batılı değil, doğulu, Osmanlı Sultanı figürünü seviyor. Bu da çağdaş çevrelerin tepkisine yol açıyor. Bunu dert etmediği de ortada. Kişiliği güçlü, bunu sakınmadan ortaya koyuyor.

Duygusal yanı, sevgiyi hükmetmeyle karıştırıyor. Hükmedebildiklerini seviyor, belki de sevgiden sadece bunu anlıyor. Duygusal yanı, Osmanlı kadınına yansıtıyor. Hayatında hiç aşık olmadığını kendisi söylüyor. İktidara aşık olmasının arkasında belki bunlar da var.

Ailesine karşı koruyucu. Çocuklarının dikili ağaçlarının olmadığını söylemesi, tepkili gülümsemelere yol açıyor. Politikacı eşi değil, kendisi politikacı. Gücünü eşinden değil, onunla paylaştığı iktidardan alıyor. Hükmetme tutkusuyla iktidar tam çakışıyor. Ama riskli bir çakışmadır bu. Başarılar da getirir, felaketler de.

Yüksek bir direğe tırmanmaktan daha zor olan, orada kalabilmektir.

Semra Özal'ın bunu bilip bilmediğini hep birlikte göreceğiz...

Sevinç İnönü

İnönü'lerin geleneğinde politikacının hırslı eşi imgesi yoktur. Mevhibe İnönü, uzun yıllar boyunca toplumun saygısını kazanmış, zarif, akıllı, eşini alçakgönüllülükle desteklemiş eş ve anne olmuştur. Politika, erkeğin dışardaki işidir ve öyle kalmalıdır. Acaba İkinci İnönü kuşağı bu imgenin daha çağdaş versiyonunu mu yansıtmaktadır?

Sevinç İnönü fotoğrafında bu izlenimi yansıtan çizgiler, renkler var ama olayın derinliklerinde daha farklı yanlar seziliyor. Sevinç İnönü sadece evinin kadını olmakla yetinecek kişilikte değil. Başarılı bir gelişmenin ucunda, kamuoyunda pek bilinmeyen bir iş kadını var. Sevinç Hanım, ailesini şirketinde -gemi taşımacılığı şirketidir-başarılı bir yönetici. Birikimini yeteneğini bir gölge kadına devredecek kişilik yapısını göstermiyor. Tam tersine, kendi başarısını gerçekleştirecek bir alanda çalışıyor. Politikayı mı sevmiyor, politikacı eşi imajını mı sevmiyor, bilmiyoruz. Ama Erdal İnönü'nün yanında sık yer almaya gönüllü olmadığı anlaşılıyor.

Erdal İnönü'nün demokratik duyguları da, ayrı kişiliklere saygılı olup özelliği de eşinin kendisinden ayrılan özelliklerine hoşgörüyü bakmasına uygun. Sevinç Hanım'ın Erdal İnönü'nün yanındaki duruşu da zarif, akıllı, çağdaş, kişilikli bir kadını dışavuruyor. Sevinç Hanım eğer isteseydi, eşinin politik kariyerinde daha etkili olabilirdi, bu seziliyor ama bu rolün benimsenmediği de anlaşılıyor. Belki eşine öneriler, o kadar. Daha ötesi Sevinç İnönü'nün ilgi alanı dışındaymış gibi.

Politikacının hırslı eşi, bizim toplumda pek sevilmeyen bir kimlik fotoğrafıdır. Bu fotoğraftaki hak edilmiş ortaklık belki de insanları rahatsız ediyor. Sevinç İnönü, bu fotoğrafın dışında. Belki politikanın dışında, belki Erdal Bey'in politikacılığının dışında, belki de öyle görünüyor.

Belki de Erdal Bey'in eşi yerine Mevhibe Hanım'ın gelini demek daha doğrudur.

Rahşan Ecevit

Bülent Ecevit'in eşi değil, birlikte oluşturdukları politik ikilinin kadın olanı. Yıllar boyu özenle aynı fotoğrafı oluşturduklar: Sade bir hayat yaşayan, dünya malında gözü olmayan, inançları için çalışan, halktan biri olmaktan mutlu olan idealist insan.

Fotoğrafın pozitifini Bülent Ecevit'ti, negatifini Rahşan Hanım. Yıllar yılı Bülent Bey'in yanlışları Rahşan Hanım'dan bilindi. Bülent Ecevit'in kitleleri peşinden sürükleyen parlak karizmasını gölgeleyen hırçlıkları, duygusallıkları, zamanlama yanlışları hep Rahşan Hanım'ın yanlış etkilerinden kaynaklanıyordu. Ah bu liderlerin zayıf yanları olmasaydı. Sonraları böyle olmadığına karar verildi. Bülent Bey'in yanlışları kendisinin, Rahşan Hanım'ın hırsı kendisinin.

Rahşan Ecevit ne olduğundan çok ne olmadığına anlatmaya çok özen göstermiştir. Güzel olmaya çalışmıyordu, şık olmaya çalışmıyordu, gönül almaya çalışmıyordu. Belki de tepkisel bir tutumla halkın mutsuzluğunu, acılarını, yalnız bırakılmışlığını simgeleyen bir beden dili kullanıyordu. Görünüşünden davranışlarına kadar yansıttığı imaj, çekilenleri paylaşmaya hazır bir abla-teyze imajıydı. Tavırlarını öylesine militanca yansıtıyordu ki, neyin militanı olduğu bile merak ediliyordu. Oysa Rahşan Ecevit belki de sadece kişiliğinin militanıydı.

Bugün Bülent-Rahşan Ecevit ikilisinin toplumsal imajı olan sade, dürüst, halktan yana liderler simgesi, iki kişinin partisi, diye nitelenen DSP'nin başarı grafiğini yükseltiyor. Başarısız bir iktidar dönemi, başarılı muhalefet döneminin arkasında yavaş yavaş siliniyor. Ama bugün bile bilinmeyen, çevrelerini sürekli değiştirmekte rahatlık bulan politik ikilinin nasıl bir geleceği düşledikleridir. Demokrasiyi kendi partilerinde hayata geçiremedikleri düşünülürse bu soru daha da önem kazanıyor.

Gerçekler düşlerden daha uzun yaşar...

Berna Yılmaz

Ben evlenmeden önce de Berna idim. Kendisiyle yapılan bir ropörtajda Berna Yılmaz'ın söylediği, akılda kalan sözlerdi bunlar. Kendine güvenen kişilikli bir kadının bu sözleri, belki de politikacı eşlerini sadece eş olarak değerlendiren bir toplum anlayışına duyulan tepkiyi yansıtıyordu. Berna Yılmaz, batılı görünümü, çağdaş bir kadın imajını yansıtıyor. Doğulu kadın tavırlarından, arabesk renklerden, sıradan çizgilerden uzak. Popüler olmak adına sıradanlaşmak yerine elitist olarak nitelendirilmeyi yeğleyebilir. Duruş, tutum, davranış planında kaliteye özel bir önem verdiği anlaşılıyor. Bu seçimin kendisini seçkinci bir yere koyması da sanırım kaçınılmaz.

ANAP içindeki etek tutucu, maiyet kadınlarından biri olmayı hiçbir zaman kabul etmediğini belirten bir çizgisi oldu. Mesut Yılmaz'ın debdebeden hoşlanmayan, aşırıya kaçıp da toplumda tepki gören iktidar sahiplerinden biri olmayı reddederi tavırlarına ortak davranışları, belki de kendilerine daha yakıştırdıkları bir tavır. Bu tavrın nedeni, çok yakınlarındaki iktidar tutkunlarının sonradan görmelere özgü davranışlarına tepki değilse daha anlamlıdır. Sadelikli, ağırbaşlı, ciddi, nitelikli insan davranışı, aslında, demokrasilerdeki iktidarın geçici olduğunun bilincinde olmaktan kaynaklandığı zaman gerçek bir önem taşır. Az gelişmiş ülke demokrasilerini tehdit eden iktidar sarhoşluğunu, iktidar bağımlılığını, aklıma ne gelirse yaparım başıboşluğunu önleyecek olan etkenler arasında politikacı ve çevresinin nitelikli olması özel bir tutar.

Berna Yılmaz, bugüne kadarki davranışlarıyla böyle bir çizgiyi tutturana eşlerden birisi. Kendini göstermeye yönelik özel bir çabasının olmaması, birikiminin, formasyonunun, kişiliğinin yansımaları olmalıdır. Eşinin de

güçlü bir kişilik sergilemesi, kendisini nasıl etkiliyor, bilemiyoruz. Kimi zaman eşlerden birinin güçlü kişiliği, diğer eşin güçlü kişiliğinde rahatsızlık uyandırır. Berna Yılmaz, böyle bir rahatsızlığı hiç duymadı, belki de aralarındaki denge böyle bir rahatsızlığı ortadan kaldırmıştır. Bir politikacının eşi aklıyla hareket ettiği zaman eşine de en doğru desteği vermenin yolunu bulacaktır. Kamuoyuna yansıttığı çağdaş, zeki, kültürlü, kişilikli kadın imajı belki de eşine en büyük desteği sağlayan doğru bir tavidir...

Nazmiye Demirel

Süleyman Demirel gibi renkli, güçlü bir politik liderin evdeki sessiz eşi. Liderin yanında görüldüğü seyrek zamanlarda bile sessiz, sakin bir figür. Topluma verdiği mesaj, eşinin rahat etmesiyle rahat olan, mutlu olmasıyla mutlu olan kadındır. Eşinin politik hayatına ortak olmaktan dikkatle sakındığı biliniyor. Gerçeği tam olarak bilemiyoruz. Belki de böyle davranması topluma uygun bir aile fotoğrafı için bilerek seçilmiştir.

Nazmiye Demirel'in Süleyman Bey'in kaderini bütünüyle paylaştığı her koşulda görüldü. 12 Mart'ta da, 12 Eylül'de de Nazmiye Hanım, Süleyman Bey'in yanında. Kötü günlerde de, iyi günlerde olduğu gibi eşinin yanındaki yerini alıyor. Toplumumuzun değer yargılarıyla uyum içinde bir davranış.

Oysa, Nazmiye Hanım'ın hayatı da Süleyman Bey'ininki gibi hareketli olmalı. Sürekli eve gelip gidenler, evin her zaman değişen ortamı, her şeyi istendiği gibi hazırlamak, evin düzenini korumak, her an sürprizlere hazır olmak. Bütün bunlar, politik bir lidere görünmeyen önemli bir destek sağlar. Nazmiye Hanım'ın bunları başardığı anlaşılıyor.

Süleyman Demirel erkek egemen bir toplumda politika yaptığını biliyor. Toplumun değer yargılarını dikkate alacak kadar hesap adamı. Mutlu aile fotoğrafı, Amerika'da olduğundan daha da önemli burada. Evine hakim olamayan partiye de, ülkeye de hakim olamaz temasını sessiz sedasız işliyor. Nazmiye Hanım'ın silik portresinde bu temanın rolü de olabilir. Süleyman Bey'den öne çıkan lider eşlerine ara sıra yönelen eleştiriler de bundan olabilir.

Bu görünüm, Türkiye'nin değişen toplumsal değerlerinde, kadının değişen rolünde eskimiş sayılabilir. Kadının

modernleşen görünümüne çok uygun olmayabilir. Ama artık Nazmiye Demirel'in konumunda değişme beklenemez sanırım.

Yeni politikacılar herhalde eşlerinin sosyal konumunu daha modern çizgiler içinde düşünmek zorunda kalacaklardır...

SAHİ, SİZİN TİKİNİZ NEYDİ?

Kadın çocuğunun elinden tutmuş, alışverişe çıkmışlar. Çocuğa patik alınacak. Birkaç dükkana girip çıkmışlar, uygun bir şey bulunmamış. Girdikleri bir dükkanda satıcı:

-Boşuna uğraşmayın, demiş. Siz burada çocuğunuza patik bulamazsınız.

-Neden? demiş kadın:

-Sizin çocuğunuz antipatik.

Kuşkusuz bu sadece fıkra. Üstelik de sempatik bir fıkra değil.

Hayatın içinde sempatiklik, antipatiklik ne çok yer alır. Böyle nice tikimiz var. Gelin bu konuda biraz gezinelim. Belki kendimizi tanımada yardımcı dokunur.

Pratik misiniz?

Hiçbir şeyi fazla dert etmezsiniz. Duruma uygun kararları çabucak verir, uyum sağlarsınız. Bir şeyi kusursuz görmek de, beş para etmez bulmak da size göre değildir. Durumun size uygun yanını farkederek, size uymayan yanları üzerinde durmazsınız. İşleri kolaylarsınız. Sıkıntılı bir durumu panik yapmadan çözümlenme yolunu seçersiniz. Arkadaşlarınız ille de birlikte olmak isterler. İyi bir çalışma arkadaşı olduğunuzun farkındasınız değil mi? Hayatın güçlüklerini değil, kolaylıklarını görürsünüz. Titiz arkadaşlarınız size şaşar, Nasıl da her şeyi yoluna koyuyorsun diye hayranlıkla kıskançlık arası duygularını ara sıra açıklarlar.

Durumun tehlikesi, aslında ne kadar duyarlı olduğunuzun anlaşılmasında, bu bakımdan özen gösterilmesi gereken bir kişiliğiniz olduğunun farkedilmemesidir. Ama siz bunu da dert etmezsiniz. Hem de etmeyin, çünkü PRATİK'siniz.

Romantik misiniz?

Olduğu gibi kabul etmek sizin için değildir. Hep olması gerektiği gibiyi arıyorsunuz. Hiçbir şey de olması gerektiği gibi değil. Olanla yetinmek size göre değil. Sık sık gerçekçi ol uyarısıyla karşılaşıyorsunuz ama gerçek insandan insana göre değişen bir şeydir, siz de bunu anlatamıyorsunuz.

Duyarlı yapınızın farkedilmemesi sizi çok üzüyor ama çok az kişi bunu farkedebildiği için duruma alışmak zorunda olduğunuzu biliyorsunuz. Bu da sizi ayrıca üzüyor, gelecekte umudunuzun da azalmasına yol açıyor.

Çok küçük bir armağanla sevinirsiniz, bunu da Kimsecikler bilmiyor. Çevrenizdeki dikkatsizliklerden, kabalıklardan yoruluyorsunuz. Yanlış zamanda, yanlış yerde doğduğunuzu düşünüyorsunuz. Keşke 18. yüzyılda yaşasaydınız. Çevrenizde doğanın güzellikleri, zarif insanlar, incelikli bir müzik olmalıydı.

Aslında her şey daha iyi olmalıydı. Ne çare ki, hayatın gerçekleri arasında yaşama estetiği kendisine pek yer bulamıyor.

Sempatik misiniz?

Başkalarının hoşuna gitmek sizin de hoşunuza gidiyor. Ne demişler tatlı dil, güler yüz. İnsanlar günlük sıkıntılardan öylesine bunalmış ki, hayatı güzelleştirecek küçük bir şey bile onlara yeterli. Siz de insanları biraz olsun mutlu etmek için çaba harcamaya üşenmiyorsunuz. Çocukluğunuzdan beri böyleydi. Sizi görenlerin içi açılırdı. Şimdi de size sempatik diyorlar. Herkes işlerinizin kolayca yoluna girdiğini görüp sizi şanslı sayıyor ama siz bunun şansla ilgisi olmadığını biliyorsunuz. İyi ki çok güzel değilsiniz. Biliyorsunuz, güzellik sempatinin dostu değildir. Güzellik ilk bakışta çarpıcı olabilir ama sempati sürekli etkilidir.

Dostluğa önem veriyorsunuz, dostlarınız da size. Dikkat, şansınızı kırmayın. Bir de -ne yazık ki- sıkıntılı olmaya hakkınız yoktur. Herkes neyin var? diye başınıza üşüşür. Siz de uzun etmeyin, sempatik olmak kolay değil.

Antipatik misiniz?

Çocukluğunuzda da size uygun patik yoktu. Şimdi de hiçbir şeyin uygun olmaması ne talihsizlik. Talihiniz yok, sorun burada. İnsanları pohpohlamaktan hoşlanmıyorsunuz. Aslında gerçek bu ama talihsizlik yakanıza yapışmış. İnsanların yanlışını söylemek kusur mu? En iyiyi siz yapıyorsunuz ama değerinizi bilmiyorlar. İkiyüzlü değilsiniz, kimsenin yüzüne gülmüyorsunuz ama insanlar da bunu istiyor demek ki. Aman, sizden hoşlanmıyorlarsa siz de onlardan hoşlanmazsınız, olur biter.

Değeriniz bilinmiyor mu? Bu zamanda iyinin değeri bilinir mi? Serviste en çok çalışan sizsiniz ama farkına varan mı var? Ona buna gülenler el üstünde.

Adınızı suratsızca çıkardılar, varsın çıkarsınlar. Vara yoğa gülmek marifetse onların olsun. Sizin de kıymetinizi bilen çıkar. Siz tuttuğunuz yolda devam edin.

Nörotik misiniz?

Evet, nörotiksiniz, ne varmış bunda? Hem herkes biraz nörotik değil mi? Boşuna mı yazmış çizmiş Freud? Evet de okuyan kim? Okusalar da anlamazlar ya. Nörotik olmak artık çağdaş hayatın bir parçası. Ayrıca sanatsal algının da şaşmaz bir kriteri. Ama bu duygusuzlar ne bilirler ki? Aslında insan yapayalnız, çağın gerçeği bu. Kafka'yı anlamak gerekiyor. İnsanın böceğe dönüşündeki o ince karanlığı bilmek gerekli. Gerekli de kim anlıyor?

Sinirliymişim, evet sinirliyim. Başkaları da pek sinirsiz, ben de buna sinir oluyorum. Psikiyatrim da beni anlamadı. Uyum sağlamamı istiyor. Onu da çok uyumlu buldum. İnsan ruhunun uyumla değil de uyumsuzlukla beslendiğini bilmiyor ki. O da bence aşırı uyum hastalığına yakalanmış. Nörotik olmak artık sorun değil, asıl sorun nörotik bile olmamak. Bak işte, gene sıkıldım.

Erotik misiniz?

Kardeşim insanlar hayatı kendileri güçleştiriyor. Ah duygular, vah duygular diye kendilerini de karşısındakini de tüketiyorlar. Hayatlarını yaşamıyorlar. Sonra da mutluluk peşinde koşuyorlar. Sen hayatını yaşamamayı

kafana koymuşsun bir kere, nasıl mutlu olacaksın? Hayatın temeli ne? İçgüdüler. Nedir içgüdüler? Korunma, beslenme, çoğalma değil mi? Eh bir evde oturuyorsun, iyi kötü karnını da doyuruyorsun. Çoğalmak için de cinsellik verilmiş. Verilmiş de sen hayvan değilsin ki. İnsansın, hep de doğanın istediğini yapacak değilsin ya? Cinselliğini çoğalmak için değil de bedeninin isteği için yapacaksın. Dünyanın aslı faslı bu değil mi? Aştı, sensiz yapamadım, seni unutamadılar sonu ne? Buyrun yatağa değil mi? Bunu baştan bilip de kendini yormasan daha iyi olmaz mı? Öyleyse cinselliğimizi yaşamalıyız. Bak, kadınlı erkekli birçok bunalım hep o davadan çıkmıyor mu? Bana ahlaktan falan dem vurmayın, bilirim ben o ahlakları. Fırsatını buldu mu ne ahlak kalır ne mahlak. Yok başkasının yanında herkes Hazreti İbrahim kesilir. Çok gördüm onları ben. Kendi karısına namus, ahlak, başkasının karısına özgürlük, hayatını yaşamak numarası.

Ben cinselliğimin farkındayım kardeşim. O yılışık ikiyüzlüğü de reddediyorum. Başkasının keyfinin aleti de değilim. Kendi keyfimin sultanıyım.

Erotik miyim? Kabulüm. Size de tavsiye ederim.

Otomatik misiniz?

Neymiş neymiş, vallahi farkında değilim. İnan ki seni görmedim, görsem selam vermem mi? Dalgınlık da değil de başka bir şey. Evden işe, işten eve koştuktan dünyayı unuttum desem yeri. Evin ekmeğini bile ben düşünüyorum, biliyor musun? Çocuklar büyüyecekti de yüküm hafifleyecekti, ne gezer. İşim daha da arttı. Anneciğim hep kızı olsun istermiş, ona yardımcı olur diye. Biz de gerçekten ona yardımcı olduk. Şimdi, boyunca kız büyütüyorsun da salata yapmayı öğretemiyorsun. Yok Dersim var, yok Aman anne sırasını mı buldun, arkadaşlarla çıkıyoruz. Şaşıp kalıyorum. Onun yaşındayken ağabeyim izin almadan evden çıkamazdı. Zaman böyle diyoruz, onlar başka ortamda büyüdü diyoruz, ezilen gene biziz. Geçen gün reklamlarda mutfak robotu diye bir şey anlatıyorlardı da güldüm. Benden iyi mutfak robotu mu olurmuş?

Benim hayatım otomatiğe bağlanmış gibi. Bas düğmeye, koş işe. Bas düğmeye koş eve. Bas düğmeye, koş çarşıya, pazara. Bas düğmeye annesin. Bas düğmeye karısın. Bas düğmeye hizmetçisin. Ne pil ister ne elektrik, karşınızda otomatik.

Daha ne TİK'ler var ama bu ay bu kadarla kalsın.

Artistik misiniz?

Bunda şaşacak bir şey yok. Herkesin içinde oyuncu bir çocuk var, ama biz ne yapıp edip onu yok etmeyi biliyoruz. Sizininki de içinizde kaldı. Şimdi çocukluğunuzda annenizin rujunu, allığını sürüp de aynada şarkı söylediğinizi anlatmanın hiç faydası yok ki. Sesiniz de güzeldi. Arkadaşlar, toplandığinizde size hep Hadi şarkı söyle demezler miydi? Hayat işte. Bir elinizden tutan olsaydı sizin de sanatçı olmanız işten bile değildi. Şimdilerin şarkıcılarına bakıyorsunuz da şöyle sahnede nasıl hareket edeceklerini bile bilmediklerini görmüyor musunuz?

Hayır hayır, siz öyle rol yapar gibi hareket edip de arkasından artistik dedirtenlerden değilsiniz. Sizde sanatın gerçek ateşi yanıyor, ama iyice küllendi. Talih yardım etseydi, şarkı söylemek, tiyatro, ne bileyim, belki sinema bile olurdu. Baksanıza kendi halinde kızcağızları bile oyalayıp, boyayıp neler yapıyorlar. Size de onları seyrederken kendinizi onların yerine koyup hayal kurmak kaldı. Hayat işte, sizininki de böyle oldu.

Bitik misiniz?

Sabahları yataktan kalkmayı bile canınız istemiyor değil mi? Zar zor kalkıyorsunuz. Her gün aynı terane. Nasıl yorgunsunuz... Yani bıraksalar yeniden yatıp akşama kadar kalkmazsınız. Kalktıktan sonra biraz biraz toparlanıyorsunuz, öğleye kadar idare ediyorsunuz, öğleden sonra gene bir halsizlik çöküyor ki sormayın. Şu işe gitmek olmasaydı ne yapardınız?

Hep böyleydiniz ya, geçenlerde arkadaşlarınız Bir doktora gitsen dediler, siz de gittiniz. Doktor da Sizde kansızlık olabilir dedi. Aman sanki çok önemli bir şey söyledi. Siz de kansız olduğunuzu biliyordunuz. Kansızlık, cansızlık hepsi var işte. Hiçbir şeyi canınız istemiyor. Ortada can istetecek bir şey de yok ya. Millete de şaşıyorsunuz, ne öyle har har koşmaklar. Hep aynı şeyleri yaparlar, gene de har har koşarlar. Gözünüz bir an önce eve gitmekte, eve gidince de uzanıp yatmakta.

Haklısınız siz BİTİK'siniz.

Atik-Tetik misiniz?

Şu insanlara şaşıyorsunuz. Hepsi de miskinlik illetine tutulmuş gibi. Sokakta yürüyenler bile adımımı atsam mı, atmasam mı? diye düşünüyorlar. Tembellik kanımıza işlemiş, böyle nasıl kalkınız? Amerikan filmlerine baksana, herkes sanki bir yere koşuyor. İçlerinde yaşama telaşı var. Bizimkiler, aman canım insanın üstüne fenalık getiriyor.

Sabah mahmurluğu falan işin bahanesi, bunlar gün boyu mahmur. Uyuşukluğun mazereti biter mi? Şu kadınların bitmez tükenmez yakınmaları neden? İşleri bitmiyormuş da, yorgunluktan ölüyorlarmış da. Ayol artık çamaşır mı kaldı, bulaşık mı dert. At makineye yıkansın. İşlerini bitirmeyi bilmezler sonra da haminnemden kalma laflar ay bittik, tükendik.

Bunlar kocalarını da tutamaz. Ayol adam ne yapsın senin gibi miskini. Sokakta canavar gibi karılar, kimi bulsak diye geziyor. Bunlar gündüz böyle olurmuş da gece yatağı kuvvetli olurlarmış. Ayol onun yatağından ne olacak, orda da miskindirler merak etme.

Siz ATİK-TETİK'siniz, hiç kuşku yok.

Politik misiniz?

Politikayla çok ilgilisiniz. Yok öyle, birinin huyuna suyuna gidip de çok politiksiniz dediklerinden değil, gerçekten politikayla ilgilisiniz.

Partiler ne diyor, ne yapıyor, liderleri ne konuşuyor, hepsiyle ilgilisiniz. Yalnız iç politikayla değil, dış politikayla da ilgileniyorsunuz. Gorbaçov'u çok beğeniyorsunuz. Dünyaya yeni ufuklar açtığını düşünüyorsunuz. Reagan'ın politikasını sevemediniz. Bizimkilerden de Özal'ı hiç sevememiştiniz; güvenmemiştiniz, bakınız haklı çıktınız. Demirel eskidi. İnönü de çok yavaş. Sempatik güvenilir doğru, ama şöyle insanı alıp götürmüyor. Dış politikada çevrecilik, silahsızlanma, nükleer silahlara karşı olmak, birçok yenilik var. Bizde senben kavgasını şaşmıyoruz.

Soldasınız elbette, ama öyle şabloncu değil, yenilikçi solda. İnsanı genişleten solda. Çevrenize de şaşıyorsunuz, Bu nasıl ilgisizlik? diye.

İnsanların politikaya sanki tiyatro seyrederek gibi bakmalarına şaşıyorsunuz. Politika, onların hayatını yönetiyor da haberleri yok. Fiyatların artmasından yakınıyorlar, haklarını alamadıklarını söylüyorlar, ama bütün bunların politikayla ilgili olduğunu görmüyorlar. Asıl derdimiz de bu ya.

Doğrusu siz gerçekten POLİTİK'mişsiniz.

Kozmetik misiniz?

A doğrusu severim. Kadın dediğin bakımlı olacak. Şöyle kendisine bakacak da neyim eksik, neyim fazla görecektir. Makyaj benim makyaj. Boşuna mı insanların bunca merakı, insanın tabiatında var. Bakın Afrika'nın yerlilerine, boyaları karıştırıp karıştırıp yüzlerine sürüyorlar. İnsanın tabiatında var. Güzellik başka şey. Ne hakkımız var kendimizi çirkinleştirmeye değil mi? Bakımlı olacaksın. Öyle başkası için değil, kendin için. Senin göz zevkin yok mu? Dünya kadın güzelliği üstünde duruyor. Doğrusu kendini bırakan kadınlara şaşıyorum. Ne o öyle sapsarı bir yüz, kınamsık bir surat. Benim bakasım gelmiyor, erkekler ne yapsın?

Doğrusu kadın dediğin bakımlı olacak. Öyle yaşla maşla ilgisi yok bunun. Her yaşın kendine göre süslenmesi var. İşin sırrı da bu ya, öyle apukarya maskarası gibi gezmeyeceksin. Makyaj dediğin kusurlarını örtecek, güzelliklerini gösterecek. Ben severim. KOZMETİK derlermiş, desinler, umurum değil. Bak bunu da dedirtmeyeceksin. Kendini gösteren makyaj biraz acemiliktir. Usta işi makyajda ne yaptığın bile belli olmayacak. Neyse, sen de öğreneceksin.

Egzotik misiniz?

Şöyle gözleriniz çekilse, küçük adımlarla uçar gibi yürüyorsanız size Ne egzotik? derler. Uzak ülkelerden gelmiş gibi, en çok da Uzakdoğu ülkelerinden. Japonya, Çin, Havaii.

Öyle değil de, uzak ülkeleri görmek, oralarda yaşamak hayaliniz varsa, siz de egzotiksınız demektir.

O ülkelerde sizi çeken ne çok şey var. Japonya'nın sakin şiiri, yumuşak çizgileri, küçük tınlı müziği, insanların birbirine saygısı. Çin'in kendine özgü tarihi, büyümlü töreleri, incelikli mutfağı. Havaii'nin neşeli, coşkulu hayatı, o cennet doğası, her şeyi yaşamak için yapan insanları.

Aslında oralarda yaşamak isterdiniz, ama hiç değilse görebilseydiniz. Nasıl da istiyorsunuz bir Japonya gezisini. Gazetelerdeki gezi programlarına bakıyorsunuz, hiç değilse oraların havasını kokluyorsunuz. Oralarda bir çay içmek, güneşin doğuşunu seyretmek, karşılıklı eğilerek selam vermek, sade bir evde oturmak, şöyle kapıları yanlara doğru açılan.

Özlem işte deyip geçilecek bir şey değil, belki de bir tutku. Ama şimdilik bir hayal. Olsun. Siz EGZOTİK'siniz. Güzel bir şey değil mi?

Aslında ne TİK'lerimiz var ya, kiminin farkına varırız, kimininse farkına bile varmayız. Birkaç TİK'imiz bir arada da olabilir.

Biz TİK'lerde biraz gezindik. Bilmiyorum çevrenizden bazı çizgiler, bazı renkler görebildiniz mi? (Ya kendinizde?)

İsterseniz, siz de biraz TİK OYUNU oynayabilirsiniz:

ESTETİK'lerin her şeyde güzellik arama merakını,

OTANTİK'lerin yerel çizgilerini,

TAKTİK'lerin oyundan oyuna geçmelerini,

AROMATİK'lerin her şeyin gizli kokusunu nasıl aldığını,

AKUSTİK'lerin seslere açık dünyasını,

PLASTİK'lerin yapmacık dokusunu,

OPTİK'lerin hayatı bambaşka gözlerle görmesini,

LASTİK'lerin eğilip bükülme yeteneğini, siz de bulup gözlemleyebilirsiniz.

İnsanın TİK'ini görmek biraz da onun kişiliğini görmek değil midir? Görmek de hoşgörmek de insana özgü değil mi?

SON

E-KİTAP ARŞİVİ

Dijital Bilgi Kaynağınız

www.e-kitaparsivi.com